

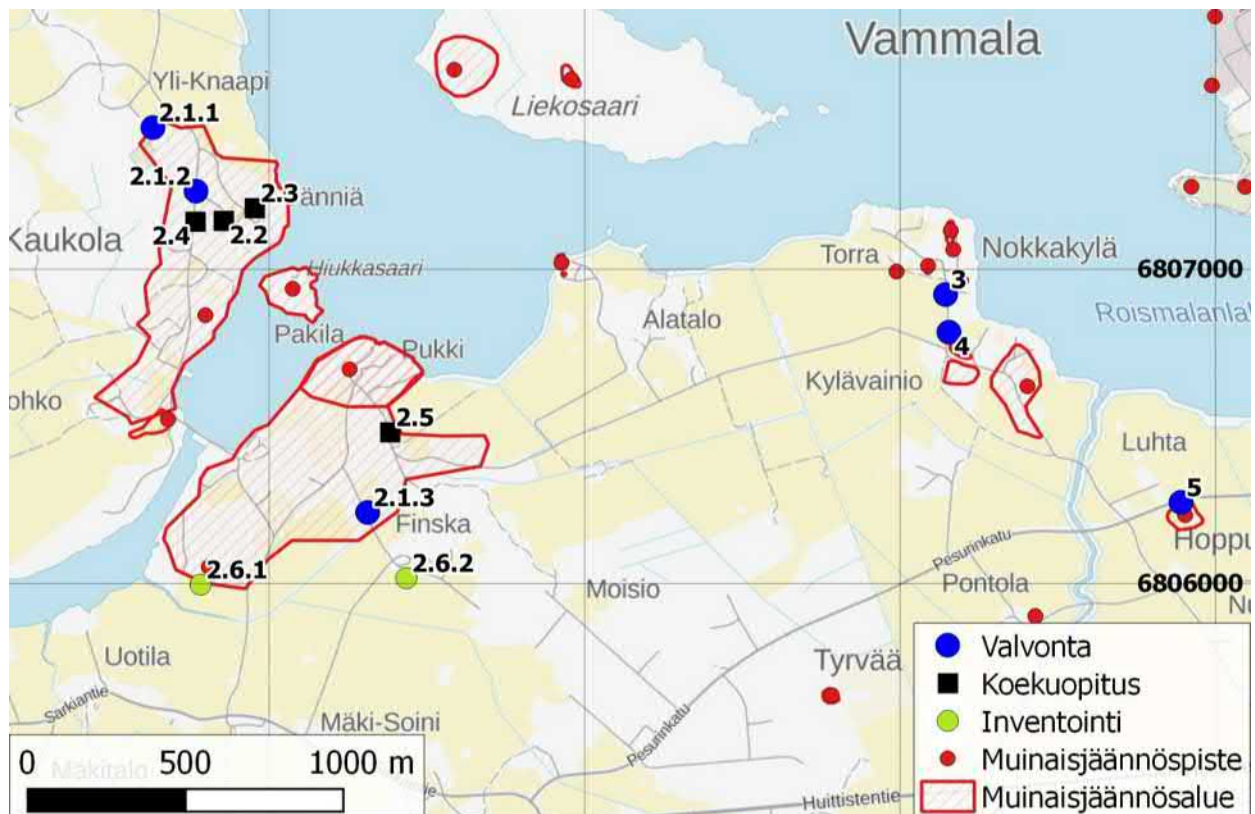
Sastamalan Kaukolan, Tyrväänkylän ja Roismalan
alueiden maakaapelointityöhön liittyvät
arkeologiset tutkimukset 2018

Ville Laakso & Jasse Tiilikkala
Maanala Oy

MAAN
ALA

Sisällysluettelo ja vuoden 2018 maastotyökohteiden sijainti raportissa

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tutkimustehtävä.....	4
2. Tutkimukset kohteella Sastamala Kaukola (912010016)	5
2.1. Kaapelikaivun valvonnat Kaukolan muinaisjäännösalueella	5
2.1.1. Kaukolan koulun alue.....	5
2.1.2. Kaukolantien ja Knaapintien varret	9
2.1.3. Finskantien varsi	21
2.2. Koekaivaus Vänniän pihapiirissä	23
2.2.1. Tavoitteet ja menetelmät	23
2.2.2. Havainnot.....	26
2.2.3. Yhteenveto tuloksista	32
2.3. Koekaivaus Ala-Knaapin pihapiirissä	33
2.3.1. Tavoitteet ja menetelmät	33
2.3.2. Havainnot.....	35
2.3.3. Yhteenveto tuloksista	41
2.4. Koekaivaus Kaukolantien varressa	42
2.5. Koekaivaus Pukintien varressa	46
2.6. Inventointi Hartolankosken itäpuolella	50
2.6.1. Hiidenmäen eteläpuolinen alue	50
2.6.2. Finskan alue	54
3. Valvonta kohteella Sastamala Roismala (Roismala) Vilppala (1000006429)	59
4. Valvonta kohteella Sastamala Roismalan Ristimäki (912010002)	64
5. Valvonta kohteella Sastamala Papumäki (1000006200).....	65
6. Yhteenveto työn tuloksista.....	69
7. Lähteet.....	69

Tutkimuksen perustiedot

Arkeologiset kohteet: Sastamala Kaukola (Museoviraston muinaisjäännösrekisterin kohde numero 912010016), Sastamala Roismala (Roismala) Vilppala (1000006429), Sastamala Roismalan Ristimäki (912010002) ja Sastamala Papumäki (1000006200)

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen koetutkimus, inventointi ja valvonta

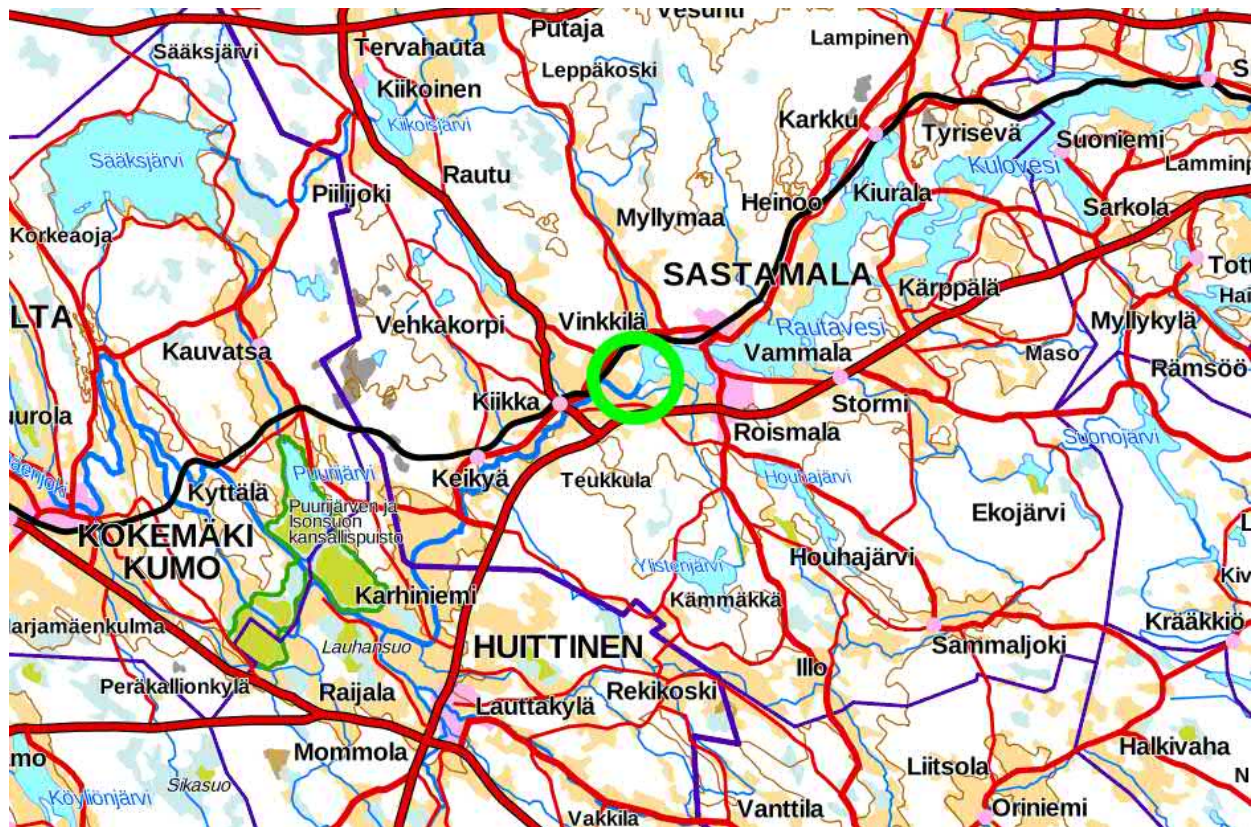
Kenttätöaika: 12.10.–10.12.2018

Tutkijat: FT Ville Laakso, FM Jasse Tiilikkala ja FM Juha Ruohonen, Maanala Oy

Tilaja: Vertek Oy

Tutkimusalueen sijainti sen keskeltä: N 6806618 E 277955 (ETRS-TM35FIN)

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt: Kansallismuseon arkeologiset esinekokoelmat KM 41769 (diar. 31.12.2018)

Tutkimusalueen sijainti merkitty vihreällä ympyrällä. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportissa käytetään Maanmittauslaitoksen aineistoja. Karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä.

Kansikuva: Kaukolan kylätontti alueen vanhimmassa kartassa (Streng1644).

1. Tutkimustehtävä

Caruna Oy oli syksyllä 2018 tekemässä sähköverkon maakaapelointia Sastamalan kaupungissa Kaukolan, Tyrväänkylän ja Roismalan alueilla. Hanke vaikutti neljään kiinteään muinaisjäännöskohteeseen: *Kaukola*-nimiseen rautakautiseen hautaröykkiöalueeseen (Museoviraston muinaisjäännösrekisterin kohde numero 912010016), *Roismala (Roismala) Vilppala* -nimiseen historiallisen ajan kylänpaikkaan (1000006429), *Roismalan Ristimäki* -nimiseen rautakauden röykkiökohteeseen (912010002) sekä *Papumäki*-nimiseen rautakauden asuinpaikkaan (1000006200).

Pirkanmaan maakuntamuseo antoi hankkeesta alkuvuodesta 2018 kaksi lausuntoa: 1.2.2018 (diar. 552/2017) ja 14.5.2018 (diar. 193/2018). Niissä museo edellytti edellä mainittujen muinaisjäännösten kohdalla tehtäviksi koneellisen kaivutyön arkeologista valvontaa, koekaivauksia ja inventointia.

Ensimmäisen lausunnon jälkeen verkonrakentaja muutti osia kaapelointisuunnitelmistaan siten, että maakuntamuseon jälkimmäinen lausunto korvasi ensimmäisen lähes kaikkien tutkimusalueiden osalta.

Poikkeuksen muodosti *Kaukola*-nimisen kohteen se osa, joka sijaitsee Hartolankosken länsipuolella. Nyt raportoivat tutkimukset tehtiin kyseisellä alueella vanhemman lausunnon mukaisena (maakuntamuseon 1.2.2018 päivätyn lausunnon sivut 3–4 ja karttaliite 3). Muilla alueilla tutkimukset tehtiin 14.5.2018 päivätyn lausunnon mukaisesti.

Täydentyneiden kaapelointisuunnitelmien vuoksi maakuntamuseo antoi 21.11.2018 hankkeesta uuden lausunnon (diar. 617/2018), joka koski *Kaukola*-nimistä muinaisjäännöskohdetta ja kiinteistöä 790-452-2-88 (Ala-Knaapi). Lausunnossa edellytettiin suunnitellun kaapelilinjan sekä pylvään ja haruksen paikkojen tutkimista arkeologisin koekaivauksin (ks. tämän raportin lukua 2.3.).

Caruna Oy:lle verkkoa rakentanut Vertek Oy tilasi maakuntamuseon lausuntojen mukaiset tutkimukset Maanala Oy:ltä 8.8.2018 ja 5.12.2018. Museovirasto myönsi hankkeelle tutkimusluvan 30.8.2018 (diar. MV/139/05.04.01.02/2018). Työn vastuuhenkilö oli FT Ville Laakso.

Alkuperäisiin kaapelointisuunnitelmiin ja maakuntamuseon lausuntoihin kirjatusta kaapeloinnin kaivutöistä jäivät eri syistä vuonna 2018 toteutumatta Vänniän pihapiirin maakaapelilinjan kohdan N 6807176 E 277859 jakokaapilta kaakkoon, osa Kaukolantien ja Knaapintien välisistä töistä, Ala-Knaapin pihapiirin maakaapelointi, Juvelan pihapiirin länsireunalle suunniteltu tukipylväskaivanto sekä Kaukolantielta kiinteistöille Kaukolantie 179 ja 181 suunniteltu maakaapelikaivanto.

Tässä raportissa kuvataan ne havainnot, jotka liittyvät maakuntamuseon em. lausunnoissaan edellyttämiin koetutkimuksiin, valvontoihin ja inventointeihin kaikilla mainituilla muinaisjäännöskohteilla.

Vuoden 2018 tutkimuskohteet sijaitsevat noin 3,5 x 1,5 kilometrin laajuisella alueella Kokemäenjoen niskalla, noin kolme kilometriä Vammalan taajamasta länteen (ks. tämän raportin sivujen 2 ja 3 karttoja).

Raportin kartoissa kuvatut muinaisjäännösalueiden rajaukset on merkitty Museoviraston valtakunnallisen muinaisjäännösrekisterin mukaisesti (tilanne kesällä 2019).

Erityisesti Kaukolan muinaisjäännösalue on laaja, valtakunnallisesti arvokas ja tieteellisesti poikkeuksellisen merkittävä arkeologinen kohde, jota on tutkittu eri vaiheissa yli sadan vuoden aikana (sen luonteesta ja merkityksestä ks. esim. Salo 2004a: 281–284; Salo 2004b: 196–217; tutkimushistoriasta myös esim. Moilanen 2014: 15–17).

Vuoden 2018 eri töiden tavoitteita, tutkimusmenetelmiä ja -historiaa kuvataan tarkemmin alla kohdekohtaisissa luvuissa.

2. Tutkimukset kohteella Sastamala Kaukola (912010016)

2.1. Kaapelikaivun valvonnat Kaukolan muinaisjäännösalueella

2.1.1. Kaukolan koulun alue

Tutkimusalue sijaitsee Kaukolan muinaisjäännösalueen pohjoisimmassa osassa (numero 2.1.1. sivun 2 kartassa). Kylän entisen koulun pihapiirissä on muinaisjäännösalueeseen kuuluvia hautaröykkiöitä, joita on kartoitettu vuosina 1946 (C. F. Meinander ja Helmer Salmo) ja 2002 (Hanna-Maria Pellinen). Lisäksi paikalla on tehty mm. konekaivun valvontaa vuonna 2014 (Ulla Moilanen).

Vuoden 2018 valvonta tehtiin 18.10. hyvissä havainto-oloissa Työstä vastasi Ville Laakso. Työssä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen valvonnan menetelmiä. Kaivinkone poisti ohuita maakerroksia arkeologin tarkkaillessa, tuleeko esille jotain arkeologisesti relevanttia. Kaivannon osia puhdistettiin tarpeen mukaan esille lapiolla ja lastalla. Havainnot dokumentoitiin sanallisesti, mittauksin ja valokuvamalla. Valvotun linjan kulku dokumentoitiin GPS-paikantimella.

Kaapelikaivannon leveys sen yläreunassa oli noin 80 cm ja pohjalta 35–40 cm; syvyys oli noin 80 cm. Valvotun linjan pellon reunassa kulkenut pohjoisosa kaivettiin entiselle koululle vievän tien ojan pohjaan, koulun pihapiiriin tullessa linja siirtyi tien penkkaan.

Pellon kohdalla kaivannon reunoilla erottui noin 30 cm:n paksuinen humuksensekainen savi (pellon muokkauskerros) ja sen alla puhdas harmaa savi. Pellon etelänurkan kohdalla pintamaa muuttui enemmän orgaanista ainesta sisältäneeksi kerrokseksi, jonka paksuus oli 30–50 cm.

Kerroksesta tuli löytönä resentti peltipurkki. Ilmiö liittyi selkeästi aiemman ilmajohtolinjan tekoon, sillä se ulottui pellon kulmassa olleeseen vanhaan pylvääseen asti.

Kaapelikaivantoa koulun pohjoispuolella, pellon reunassa. Koillisesta.

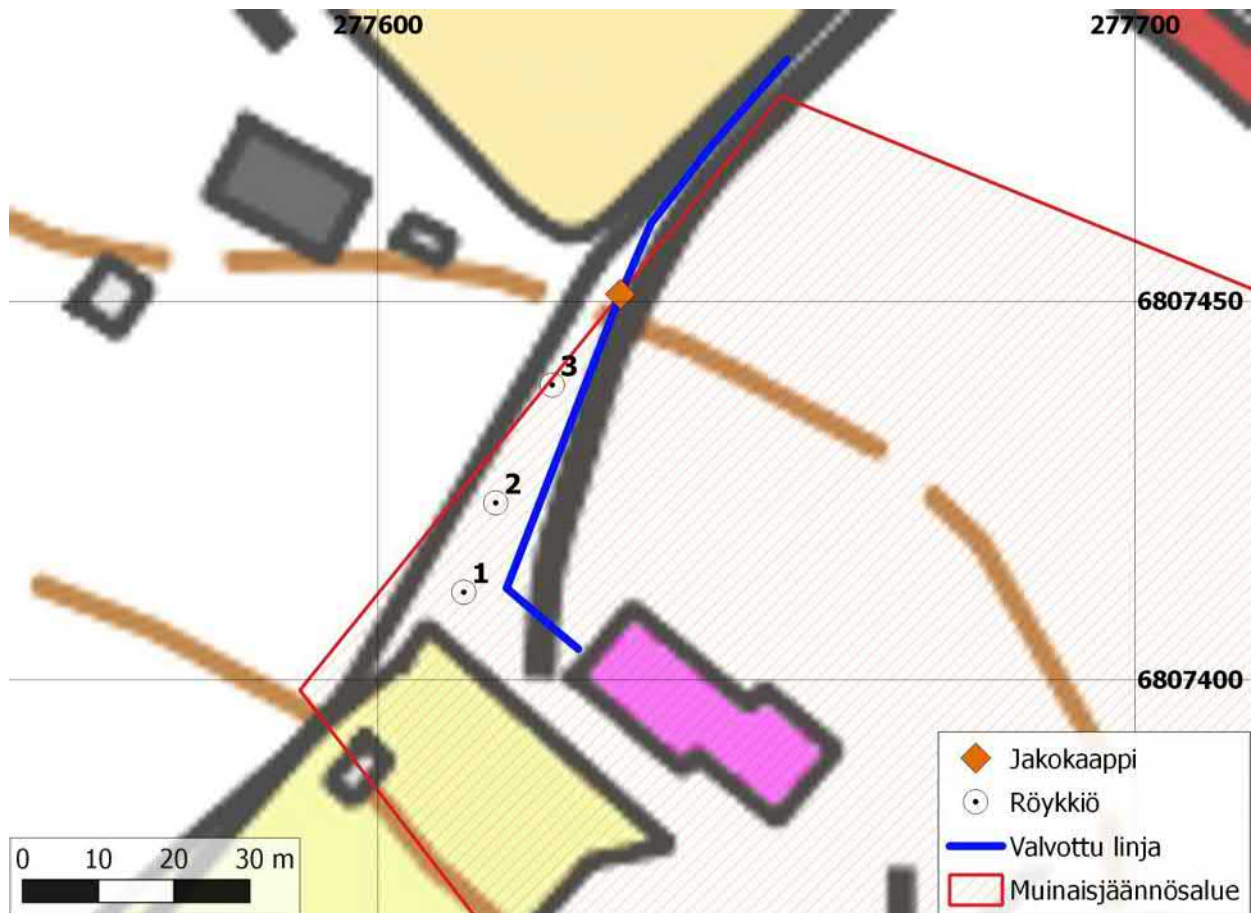
Pylvään viereen asennettiin uusi jakokaappi, joka on merkitty sivun 6 karttaan oranssilla vi-noneliöllä. Sitä varten paikalle avattiin 1,5 x 1,5 metrin laajuinen ja 0,8 m syvä kaivanto.

Pellon etelänurkassa olleen em. sähköpylvään kohdalta kohti koulun pihapiiriä edettäessä maaperä muuttui moreeniksi. Maasto on pohjoiseen laskevaa rinnettä. Mainitulta pylväältä lähti myös aiempi koululle vievä maakaapelikaivanto, joka kulki tien länsireunassa.

Uusi kaapelikaivanto sijoittui pihaan vievän tien ja vanhan ilmajohtolinjan alla olleen joutomaan rajalle, joutomaan puolelle. Sijoitus oli sama myös koulun pihan kohdalla.

Maaperä pihaan nousevassa rinteessä ja pihassa osoittautui erittäin kiviseksi moreeniksi. Pellon etelänurkan ja pihan välissä erottui kaivannossa muutamia tien ja pihan perustamisesta johtuvia resenttejä täyttömaakerroksia, joiden paksuus oli suurimmillaan 0,5 m. Mitään arkeologisesti relevanttia niistä ei esille tullut.

Pihan reunasta, kohdasta N 6807415 E 277618, kaivanto kääntyi suorakulmaisesti ja jatkui suorana pihan poikki koulurakennuksen seinään.

Kaukolan koulun alueella arkeologin valvonnassa tehty kaapelikaivanto sekä vuonna 2002 kartoitettujen röykkiöiden sijainti vuoden 2018 GPS-mittausten perusteella.

Kaivantoa rinteessä pellon eteläpuolella. Koillisesta.

Koulurakennuksen seinään pihan poikki johtanut linjaosuus avattuna. Lännestä.

pihan poikki kulkeneella osuudella erottui koulun seinän vieressä paikalle tuotu perustushiekka, muualla oli pinnassa noin 25 cm:n paksuinen murskekerros ja sen alla puhdas moreeni.

Koulun alueen kaivutyön valvonnassa ei tullut esille mitään muinaisjännöksiin tai muihin arkeologisiin kohteisiin viittaavaa. Valvotun linjan pohjoisosassa on ollut peltoa viimeistään 1600-luvulta lähtien, ja eteläosa metsää (Streng 1644).

Koska kaapelikaivanto kulki varsin läheltä vuoden 2002 kartoituksessa todettujen koulun pihan vieressä sijaitsevien hautaröykkiöiden 1–3 sijaintia (ks. Pellinen 2002: 40 ja kartta 6), röykkiöt paikallistettiin maastossa niiden vaurioitumisen välttämiseksi. Niiden sijainti mitattiin GPS-paikantimella, koska vuoden 2002 mitauksissa näytti olevan 5–10 metrin epätarkkuuksia. Röykkiöiden vuonna 2018 mitattu sijainti on merkitty myös sivun 6 karttaan.

Vuoden 2002 raportin röykkiö 1 oli helposti tunnistettavissa vuoden 2002 valokuvassa (Pellinen 2002, liite 3/kuva 8) erottuvan silmäkiven muodon perusteella. Sen sijainniksi mitattiin N 6807414 E 277610. Röykkiön lähin reuna oli vuoden 2018 kaapelikaivannosta noin neljän metrin päässä.

Röykkiö 2 on oletettavasti kohdassa N 6807426 E 277616, sillä siinä oli todettavissa ainoa vuoden 2002 sanallisen kuvauksen silmäkiveksi sovelia matala maakivi. Röykkiön lähin reuna oli vuoden 2018 kaapelikaivannosta noin 5,5 metrin päässä.

Röykkiö 3 lienee kohdassa N 6807439 E 277623 sijaitseva kivinen kumpare, jonka halkaisija on noin kolme metriä ja korkeus puoli metriä. Röykkiön lähin reuna oli vuoden 2018 kaapelikaivannosta noin 2,3 metrin päässä.

Muita vuoden 2002 raportin röykkiökuvauksiin sopivia kohteita ei lähialueella ollut.

Kaukolan koulun alueella arkeologin valvonnassa tehty kaapelikaivanto sekä vuonna 2002 kartoitettujen röykkiöiden sijainti vuoden 2018 GPS-mittausten perusteella. Pohjana Maanmittauslaitoksen ortokuva.

Koulun pihan reunan kaapeliosuus. Vasemmalla näkyvä joutomaa on vanhaa ilmajohtokäytävää. Siinä sijaitsevat alueelta vuonna 2002 kartoitetut kolme röykkiötä. Etelästä.

Vanhan ilmajohtokäytävän joutomaata, jolla röykkiöt 1–3 sijaitsevat. Vasemmalla erottuva suurin kivi on röykkiön 1 silmäkivi. Muut röykkiöt sijaitsevat sen takana. Oikeassa reunassa koulua. Etelälounaasta.

2.1.2. Kaukolantien ja Knaapintien varret

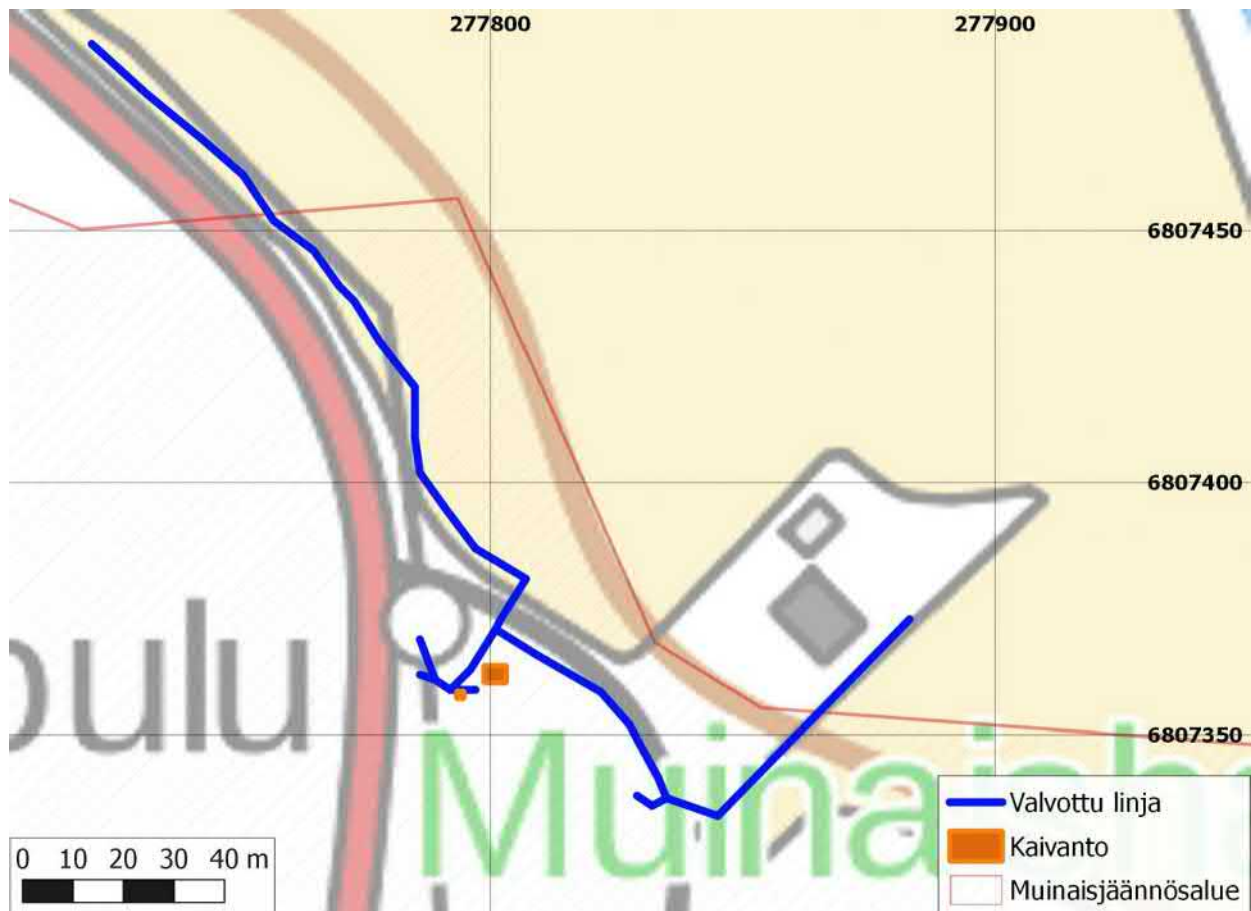
Valvonnat kohdistuivat Kaukolan muinaisjäännösalueen halki Hartolankosken länsipuolella kulkevan pohjoinen–etelä-suuntaisen Kaukolantien varsiin ja siitä itään risteävän Knaapintien ympäristöön. Valvottujen alueiden lähiympäristö on ollut useiden kartoitusten ja inventointien kohteena, mutta laajempia kaivautus- ja tutkimuksia ei vuonna 2018 valvottujen kaivantojen kohdalle ole kohdistunut (viimeisimmistä tutkimuksista ks. etenkin Pellinen 2003, Adel 2004 ja Moilanen 2014).

Vuonna 2018 valvotut kaapelikaivannot tehtiin useammassa jaksossa 22.10.–27.11. Valvonnasta vastasi Ville Laakso. Työssä noudatettiin samoja menetelmiä kuin on edellä luvussa 2.1.1. kuvattu. Kaapelikaivannon leveys sen yläreunassa oli noin 80 cm ja pohjalta 35–40 cm; syvyys oli noin 80 cm.

Valvontatyö alkoi pohjoisen suunnasta, muutamia kymmeniä metrejä muinaisjäännösrekisteriin merkityn muinaisjäännösalueen pohjoisreunan ulkopuolelta. Kyseisellä alueella kaapelikaivanto avattiin Kaukolantien itäpuoleiselle pellolle, pääosin 1–2 metrin etäisyydelle Kaukolantien itälaidan ojan pohjasta. Linja mutkitelti jonkin verran, koska sen oli kierrettävä ojan luiskassa olleen ilmajohtolinjan pylväiden harukset.

Peltoalueelle tehdyssä kaivannossa oli havaittavissa pinnassa noin 30 cm:n paksuinen humuksensekainen savi (pellon muokkauskerros) ja sen alla puhdas savi.

Kaivanto eteni pellolta Knaapintien poikki etelään. Tien poikkileikkauksessa, noin 15 m Kaukolantien risteyksestä kaakkoon, erottui 90 cm erilaisia sekalaisia täyttömaakerroksia (hiekkaa ja soraa) ja niiden alla puhdas savi.

Valvonnassa tehty kaapelioja (sinine viiva) ja muut kaivannot (oranssit neliöt) maastokarttapohjalla (Kaukolantien valvontojen pohjoisosa). Punainen viiva kuvaa muinaisjäännösrekisterin mukaista muinaisjäännösalueen pohjoisrajaa.

Valvonnassa tehdyt kaivannot ortoilmakuvalle merkittyinä (Kaukolantien valvontojen pohjoisosa).

Knaapintien poikki tehdyn kaivannon leikkausta.

Kaukolantien ja Knaapintien risteykseen, kohtaan N 6807362 E 277801, avattiin 3,5 x 4,5 metrin laajuinen ja 0,5 m syvä suorakaiteen muotoinen kaivanto muuntamon (Knaapintie

Knaapintie 3:n muuntamokaivanto pohjaan kaivettuna. Peltokerroksen alla erottuu puhdas harmaa savi. Koillisesta.

3) perustusta varten (suurempi oranssilla merkitty kaivanto sivun 9 kartassa). Paikka oli koi-
vuja kasvavaa tasamaata, joka on vanhojen
karttojen (ks. alla) ja maastohavaintojen perus-
teella entistä peltoa; pintamaa oli humuksen-
sekaista savea.

Lisäksi kohtaan N 6807358 E 277794 avattiin 1,5 x 1,5 metrin laajuinen kaivanto tulevaa ka- tuvalojen mittauskeskusta varten (pienempi oranssilla merkitty kaivanto sivun 9 kartassa). Muuntamon ja mittauskeskuksen ympäristöön kaivettiin valvonnassa myös sivun 9 kartan osoittamat vaihtelevan suuntaiset lyhyet kaa- peliojat.

Kaapelikaivannon päälinja jatkui Knaapintien ylityksen jälkeen Knaapintien etelälaitaa kaak- koon. Kaivanto sijoitettiin tien ojan pohjaan. Tien pinta oli 30–50 cm ympäröivää aluetta korkeammalla. Tienpuoleisen leikkauksen pin- nassa erottui 40–50 cm hiekansekaista savea (tien perustusta) ja sen alla puhdasta savea. Vastakkaisessa leikkauksessa todettiin 20–30 cm humuksensekaista savea (entisen pellon muokkauskerros) ja sen alla puhdasta savea.

Knaapintie 6:n pihapiirin lounaispuolella, Knaa- pintien länsipuolella, avattiin noin 10 m pitkä L- kirjaimen muotoinen sivukaivanto, jonka päässä olevalle pylvälle (N 6807338 E 277829) oli tulossa kiinteistön mittauskeskus. Paikka on sekametsää kasvavaa tasamaata.

Päälinja ylitti Knaapintien koilliseen kohdasta N 6807338 E 277836. Tälläkin kohdalla erottui tien leikkauksessa noin metri erilaisia täyttö- kerroksia ja niiden alla puhdas savi.

Tien itäpuolelta linja jatkui kiinteistörajaa myö- ten koilliseen. Kaivanto sijoittui ojan pohjaan, jossa todettiin 70–100 cm:n syvyyteen savea (jonka pintaosassa 25–35 cm paksu humuksen- sekainen pellon muokkauskerros) ja sen alla puhdasta moreenia. Koillista kohti edetessä sa- vikerros muuttui paksummaksi siten, että mo- reeni ei enää yltänyt kaivantoon.

Kaukolantien varren valvontojen pohjoisosa päättyi tällä osalla noin 25 m muinaisjäännös- alueen koillisrajan koillispuolella kohdassa N 6807373 E 277883. Mitään arkeologisesti rele- vanttia ei ollut tullut esille. Lähes koko valvottu alue on ollut maakirjakartan perusteella pel- tona jo 1600-luvulla ja jakokarttojen perus- teella edelleen 1900-luvulla (ks. kuvia seuraa- valla sivulla).

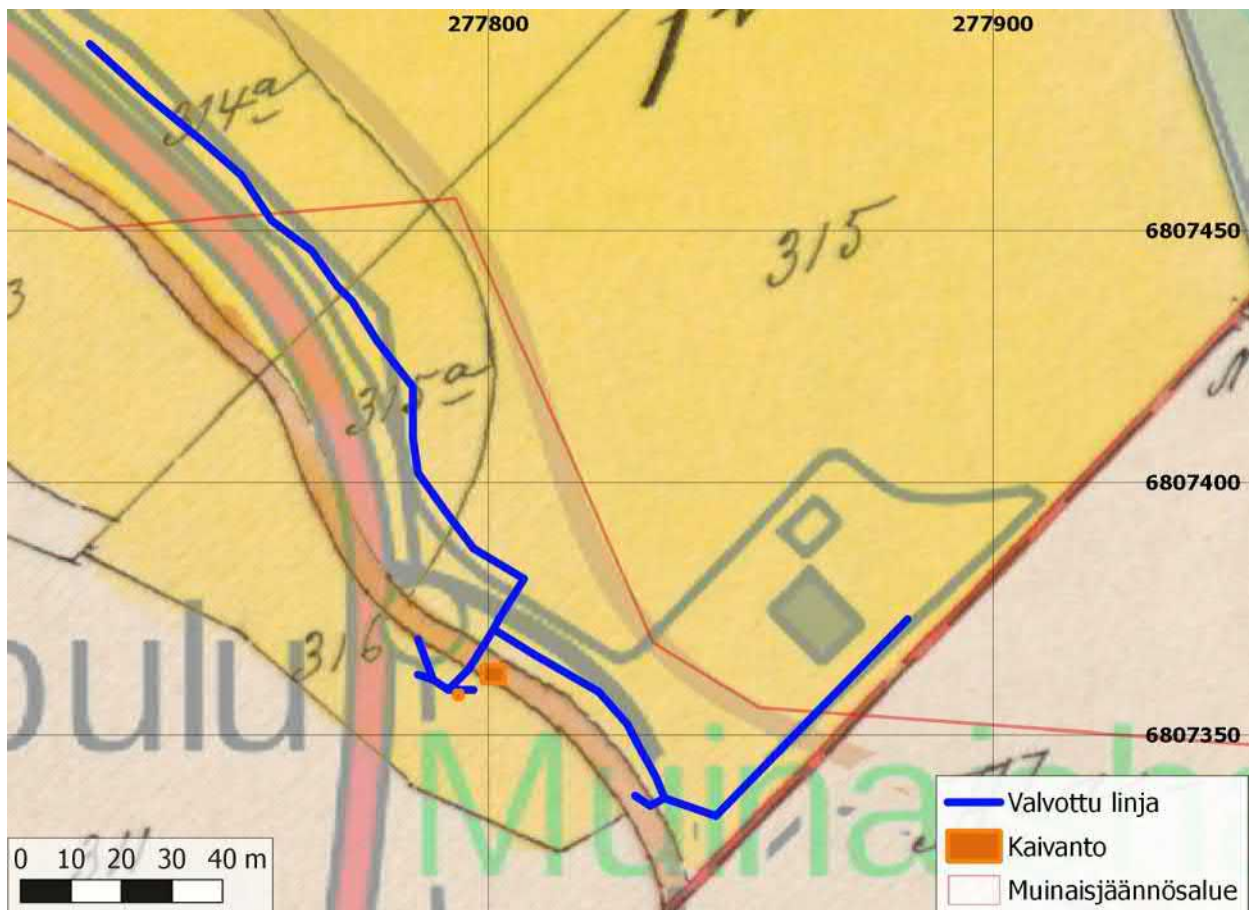
L-kirjaimen muotoinen kaivanto mittauskeskukselle kohtaan N 6807338 E 277829. Idästä.

Kaapeliojaa Knaapintien koillispuolella, pihapiirin ja pellon reunassa. Koillisesta.

Kaivannot maakirjakartalla (yllä; Streng 1644) ja 1900-luvun alun jakokartalla (alla; Saarinen 1912).

Kaukolantien varrella tehdyt valvonnat (eteläinen osa). Kartan pohjoisemmat alituskaivannot ovat Kaukolantie 162:n kohdalla, eteläisemmät Kaukolantie 170:n kohdalla. Koekuopat 1–3 viittaavat Kaukolantien varren koekaivaukseen, joka on kuvattu tämän raportin luvussa 2.4.

Edellä kuvatun Kaukolantien varren pohjoisemman valvontaosuuden (sivun 9 kartta) jälkeen työtä jatkettiin noin 150 m etelämpää (kartta tällä sivulla). Aluksi tehtiin maakaapelointia varten suuntaporaamalla kaksi Kaukolantien alitusta 23.10.2018. Työtä varten kaivettiin tuleville porauskohdille tien molemmille puolille koneellisesti kuopat. Niiden kaivutyö valvottiin samaan tapaan kuin varsinaisen kaapelikaivannon kaivu.

Kaukolantie 162:n kohdalle, tien länsipuolelle, avatun alituskuopan (N 6807242 E 277764) laajuus oli 4 x 1,3 m ja suunta tiehen nähden poikittainen. Lännessä se ulottui tasamaalle nurmipintaiseen puutarhaan. Itäreuna oli noin 0,6 metrin päässä asfalttipinnan reunasta. Kuopan länsireunassa oli muita kuopan osia paksumpi kivinen humuksensekainen kerros, jossa todettiin ehjä moderni tiili.

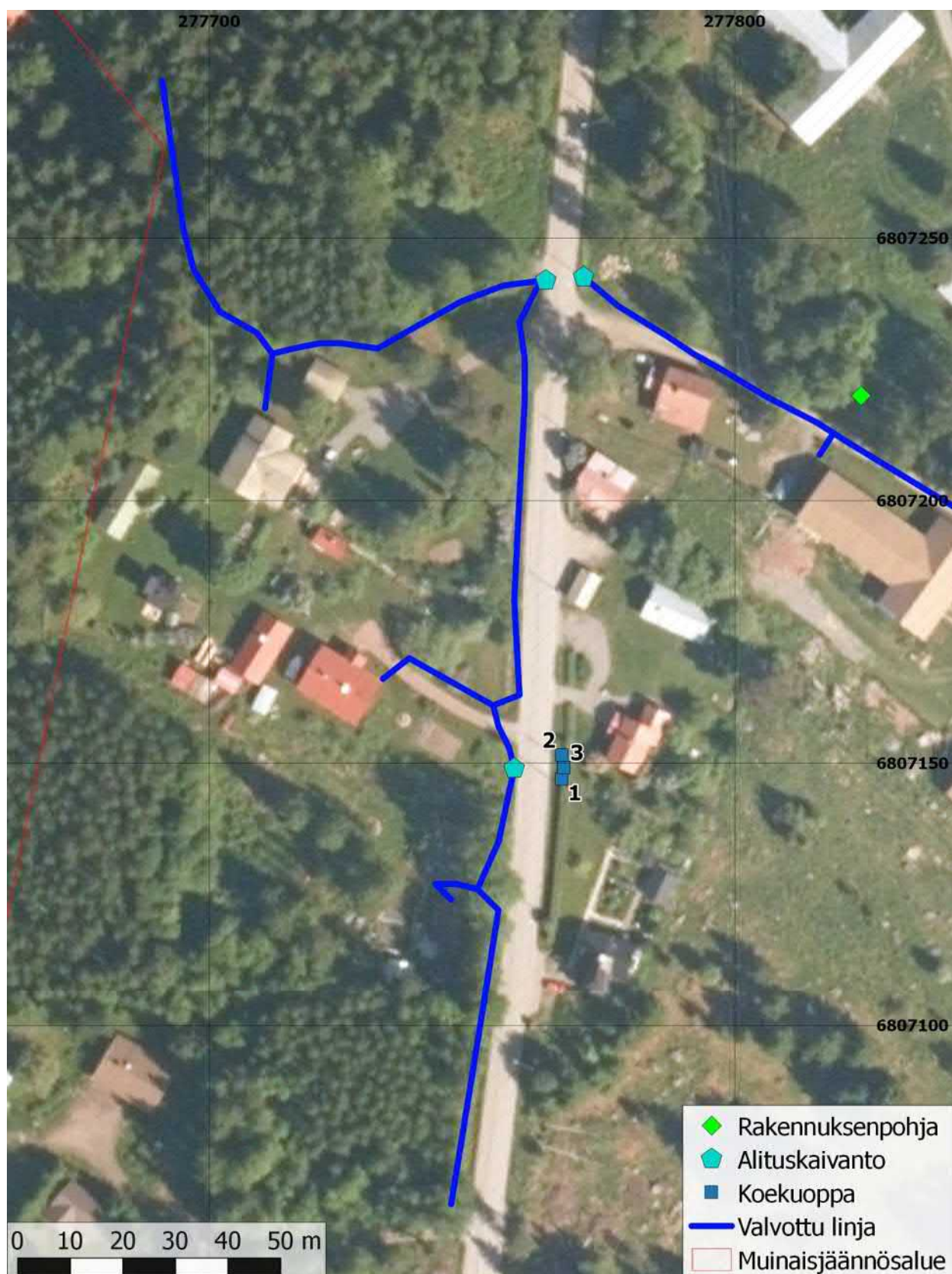

Kaukolantie 162:n kohdalle tien länsipuolelle avattu alituskaivanto etualalla. Takana kaivinkone tien itäpuolen kaivannon kohdalla. Länsilounaasta.

Kaukolantie 162:n kohdalle tien länsipuolelle avatun alituskaivannon eteläleikkaus. Kerrokset (cm): 0–25 humuksensekainen moreeni (puutarhan perustus), 25–82 puhdas vaaleanruskea moreeni.

Samalle kohdalle tien itäpuolelle kaivettu alituskaivanto (N 6807244 E 277775) sijaitsi heti Knaapintien risteyksen pohjoispuolella. Kuopan laajuus oli 2,5 x 1,3 m ja suunta tiehen nähden poikittainen. Sen länsireuna oli 0,7 m päässä asfaltin reunasta, toinen reuna ulottui noin metrin ojan itäpuolella olleelle tasaiselle joutomaalle.

Kaukolantien varrella arkeologin valvonnassa tehdyt kaivannot Maanmittauslaitoksen ortokuvaan merkittyinä (Kaukolantien valvontojen eteläosa). Pohjoisemmat alituskaivannot ovat Kaukolantie 162:n kohdalla, eteläisemmät Kaukolantie 170:n kohdalla. Koekuopat 1–3 viittaavat Kaukolantien varren koekai-
vaukseen, joka on kuvattu tämän raportin luvussa 2.4. Knaapintien valvonnan (tämän kartan oikeassa reunassa) osuus on kuvattu kokonaisuudessaan luvun 2.2. kartassa sivulla 23.

Kaukolantie 162:n kohdalle tien itäpuolelle avatun alituskaivannon pohjoisleikkaus. Kerrokset (cm): 0–33 humuksensekainen moreeni (josta modernin tiilen pala), 33–102 puhdas kellertävä moreeni.

Kaukolantie 170:n kohdalle tien länsipuolelle avatun alituskaivannon eteläleikkaus. Kerrokset (cm): 0–35 humuksensekainen savi (puutarhan perustus), 35–65 puhdas harmaa savi, 65–100 puhdas vaaleanruskea moreeni.

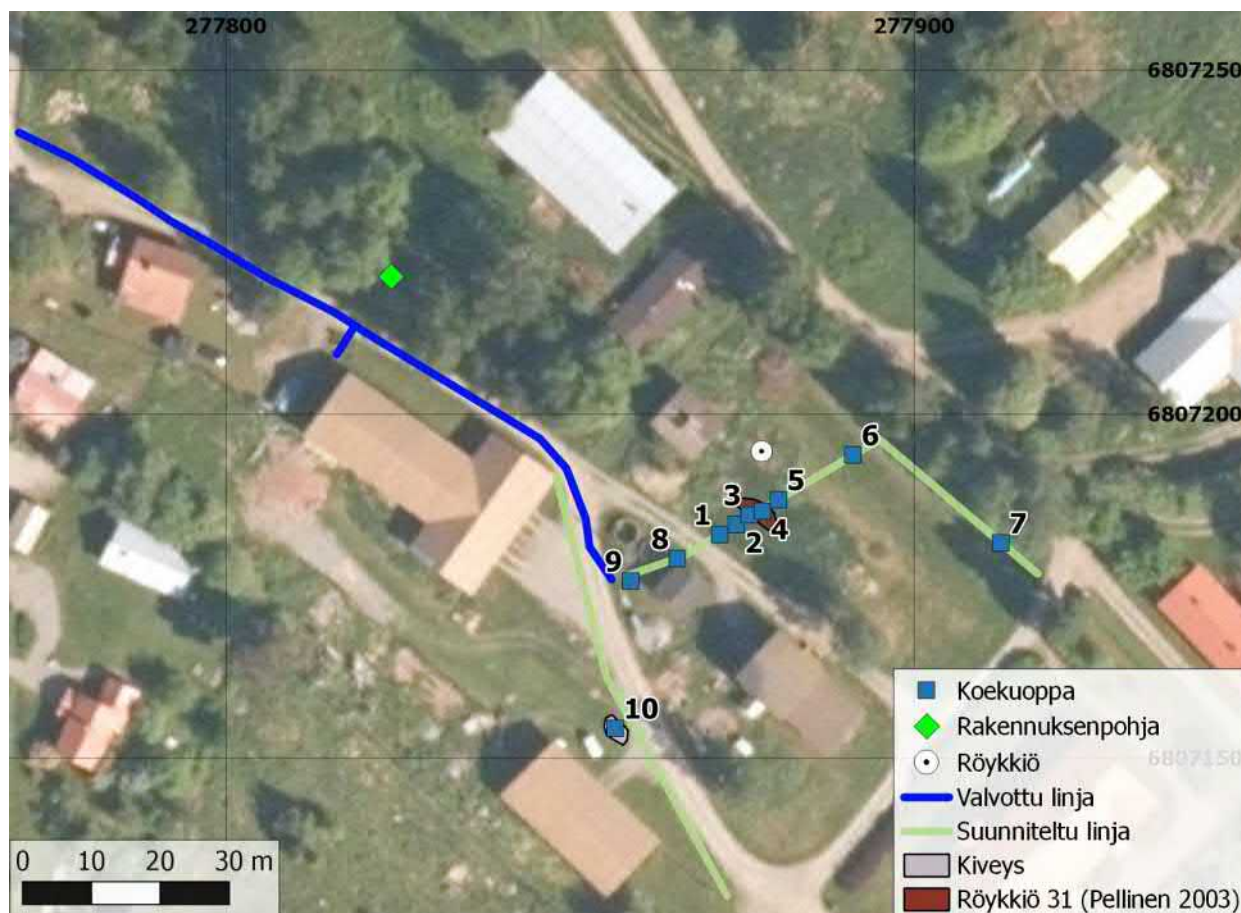
Etelämpänä, Kaukolantie 170:n kohdalla, tien länsipuolelle kaivettu kuoppa (N 6807149 E 277758) ulottui tien ojanpohjasta noin kaksi metriä länteen, tasamaata olevaan puutarhaan. Kuopan laajuus oli 3 x 1,3 m ja se oli tien suuntaan nähden poikittainen. Tienpuoleisessa eli itäleikkauksessa erottui paksusti sekalaisia tien perustamiseen liittyviä maakerroksia.

Tien itäpuolelle Kaukolantien 170:n kohdalla kaivettu kuoppa (N 6807149 E 277768) on kuvattu tämän raportin kohdassa 2.4. (koekaikaus Kaukolantien varressa, koekuoppa 3). Alituskaivannoissa ei tullut esille mitään arkeologisesti relevanttia.

Alitusten jälkeen varsinaisen kaapelikaivannon valvonta jatkui Kaukolantie 162:n itäisen alituskaivannon (N 6807244 E 277775) kohdalta Knaapintietä itään kohti Vänniän pihapiiriä. Tämän osuuden luoteisosan kulku on kuvattu yllä sivujen 13–14 kartoissa ja koko osuuden kulku seuraavan sivun ilmakuvassa sekä Vänniän pihapiirin koekaikauksen kuvauksen kohdalla (luku 2.2.) olevassa maastokartassa sivulla 23.

Knaapintien keskelle kaivettua kaapelilinjaa. Tekstissä mainittu rakennuksenpohja on kaivannon oikealla puolella olevassa koivikossa. Kaakosta.

Vänniä-nimisen tilan pihapiiriin Knaapintietä pitkin suuntautuneen kaapelikaivannon kulku (sininen viiva) Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvan päälle asemituna (ks. myös maastokarttaa sivulla 23). Numeroin merkityt koekuopat 1–10 viittaavat luvussa 2.2. kuvattuun Vänniän pihapiirin koekaivaukseen. Vänniän päärakennus jää kuvan oikeaan alakulmaan.

Kaapelioja kaivettiin Knaapintien keskelle. Kaukolantien ja Knaapintien risteyskohdalla todettiin sekoittunutta tummaa maata, jossa näkyi tiilenpaloja ja modernia kivilouhetta. Muutoin Knaapintien kohdalla oli havaittavissa tien pinnassa noin 10 cm:n kerros tiesoraa tai mursketta, sen alla noin 20 cm:n kerros tuotua moreenia (tien pohjustusta) ja sen alla 15–40 cm:n paksuinen kerros homogeenista humuksensekaista moreenia, josta ainoana löytöhavaintona kirjattiin modernia tiiltä. Ainakin osin kyseessä on entinen pellon muokkauskerros. Alimpana oli puhdas moreeni; kaikki mainitut maakerrokset olivat hyvin kivisiä.

Kaivetun linjan koillispuolella, kohdassa N 6807220 E 277824, todettiin noin puoli metriä ympäristöään ylempänä oleva ja noin 10 x 10 m laaja ja nuorehko rakennuksenpohja, jonka

keskellä oli aiemman AIV-säiliön betonirengas (rakenne on merkitty karttoihin yllä ja sivulla 23 merkinnällä ”rakennuksenpohja”). Mitään (muuta) ajoittavaa ei ollut havaittavissa.

Mainitun rakennuksenpohjan kohdalla tehtiin tien lounaispuolella kaapeliojasta erillinen noin 4 m pituinen linja pihapiirissä jo vanhastaan olleen jakokaapin luo.

Vänniän pihapiiriin tultaessa kaivanto siirtyi tien keskeltä sen koillisreunaan. Työ päättyi suunnitellun jakokaapin kohdalle Vänniän pihapiirin koekaivauksen koekuopan 9 kohdalle. Paikalle kaivettiin 1,5 x 2,5 m laajuinen ja 1 m syvä kaivanto (ks. koekuopan 9 kuvausta luvussa 2.2.2.).

Siitä kaivettiin vielä noin metrin pituinen oja paikalla vanhastaan olleelle ilmajohtolinjan A-pylväälle.

Vänniän pihapiiriin Knaapintietä pitkin suuntautuneen kaivannon valvonnan loppupää kaakossa. Kuvan ottamisen jälkeen kaivettiin oikeassa alakulmassa näkyvästä kaivannon päätepiisteestä (Vänniän koekai-
vauksen koekuoppa 9) vielä kapea oja kuvassa näkyvälle sähköpylväälle. Oikealla erottuva betonirakenne
on em. koekuopan 9 kuvauksen yhteydessä mainittu AIV-säiliön perustus. Vasemmalla näkyvä punainen
lato on sama kuin sivun 15 viimeisessä kuvassa. Kaakosta.

Vänniän pihapiiriin Kaukolantietä pitkin suun-
tautuneen haaran jälkeen kaivutyötä jatkettiin
em. Kaukolantie 162:n kohdalla olleen tien län-
si puolen alituskuopan kohdalta länteen (sivu-
jen 13–14 karttojen vasen yläkulma) ja etelään.

Aluksi kaivettiin länteen kahdelle kiinteistölle
johtanut haara. Työ aloitettiin haaran luotei-
sesta päätepiisteestä, joka oli pihapiirin reu-
nassa, kohdassa N 6807280 E 277691, sijainnut
ilmajohtopylväs.

Lähellä pylvästä metsämaastossa maa oli ki-
vistä moreenia, mutta muuttui saveksi pihapii-
rien välissä olevassa alavammassa kohdassa.
Haaran eteläisemmän pihapiirin puutarhassa
oli pinnassa 40–50 cm humuksensekaista täyt-
tömaata. Kohdasta N 6807228 E 277712 linja
jatkui metsän ja puutarhan rajaa koilliseen
kohti Kaukolantietä. Paikoin esiintyi paksusti
sekalaisia moderneja täyttömaita, joissa näkyi
mm. muovia.

Kaapelikaivantoa savimaassa pihapiirisen välissä
olevassa alavassa kohdassa. Etelästä.

Kaukolantien länsipuolen pihapiireistä kohti koillista suuntautunutta osuutta. Kaivinkoneen takana Kaukolantietä. Länsilounaasta.

Kaukolantie 163:n risteyksen kohdalta noin metrin syvyydestä todettu tiili (mitan numeron 2 vasemmalla puolella) kaapelikaivannon leikkauksessa.

Luontainen maa paikalla on moreenia, jonka päällä on alavammilla paikoilla savea. Lähempänä Kaukolantietä maa oli kokonaisuudessaan moreenia; pinnassa se oli humuksensekaista (puutarha/aiempi viljelys) ja syvemmällä ihmisen koskematonta.

Kaukolantie 162:n kohdan tien länsipuolen edellä mainitun alituskaivannon kohdalle (N 6807242 E 277764) kaivettiin nyt ojan ulkopenkkaan jakokaappia varten 1,5 x 1,5 metrin laajuinen ja 0,8 m syvä kuoppa. Kaivannon pohjoisreunaan osui matala kivinen kumpare, jossa maa oli ruskeaa ja humuksensekaista, muttei sen tummempaa kuin ympäristössään.

Kumpareen tuntumassa näkyi tiilenpaloja, palamaton eläimen luu ja styroxia. Kumpareen maa-aines saattaa olla tienojasta tai puutarhasta kasattua, mutta mitään esimerkiksi hautaröykkiöön tai rakennuksen tulisijaan viittävää ei esille tullut.

Tämän jälkeen jatkettiin kaivutyötä jakokaappin/alituksen kuopan kohdalla etelään. Kaapelioja sijoittui Kaukolantien länsipuolelle, tien ojaan noin metrin päähän tien asfaltin reunasta, ellei jäljempänä toisin kuvata.

Tämän kaivausosuuden pohjoispäässä tien puoleisessa leikkauksessa erottui noin metrin paksuudelta tiestä johtuvaa sekoittunutta maata, ulkopenkassa 0,4–1 m. Alla oli puhdas kivinen moreeni.

Noin 10 m mainitusta alkupisteestä etelään, Kaukolantie 163:n pihatien risteyksen etelälaidalla, tuli noin metrin syvyydestä esiin sekoittunutta maata ja muutamia tiilenpaloja. Ehjää rakennetta tai tarkemmin ajoittavia löytöjä ei ollut havaittavissa.

Jakokarttojen perusteella paikalla on 1900-luvun alussa ollut pieni rakennus (ks. karttaa sivulla 20): havainnot liittyvät siihen. Paikalle sattuneen naapurin tietojen mukaan näillä

paikkeilla on joskus noin sata vuotta sitten ollut ”Rouneen Vihtorin pirtti”.

Kaukolantien 171:n kohdalla tehtiin noin 20 m pituinen haara länteen kiinteistön pihapiiriin. Pihassa ja puutarhassa todettiin 25–45 cm täyttömaata tai pihan perustusta ja sen alla puhdas moreeni.

Pihatien pohjoispuolella olevan suuren kiven (n. 5,5 x 4 x 2,5 m) juurella tuli esiin tummaa maata ja särmikkäitä kiviä. Kohta puhdistettiin esille käsityökaluin. Ainoat löydöt olivat 1900-luvun posliiniastian paloja. Todennäköisesti paikalla on ollut kuoppa, jota on täytetty ylimääräisellä maalla.

Edellä mainitun, Kaukolantie 170:n kohdalla oleen, alituskaivannon kohdalle (N 6807149 E 277758) avattiin tulevan jakokaapin kohdalle puutarhan puolelle kaivanto, jonka laajuus oli 2 x 1,5 m ja syvyys 0,8 m.

Kaukolantie 173:n kohdalla kaivantolinjaan tehtiin pihatietä pitkin Y-kirjaimen muotoinen pisto päärakennuksen nurkkaan. Liittymän risteyksen kohdalla maassa todettiin keskimääräistä enemmän 1900-luvun roskaa – informanttien mukaan paikalla on aiemmin ollut kauppa.

Kaukolantien varren kaapelikaivannon valvonta päättyi eteläpäässä kohtaan N 6807066 E 277746.

Maa valvotun reitin eteläpäässä oli samaa kuin pohjoisempanakin: pinnassa tien, puutarhojen ja tieliittymien sekoittamaa moreenia ja sen alla puhdasta moreenia. Eteläpäässä sekoittuneen maan osuus oli pohjoispäätä ohuempi: tien puoleisessa leikkauksessa luokkaa 35 cm, länsileikkauksessa 5–10 cm.

Kaukolantien ja Knaapintien varsien valvonnassa ei tullut esille merkkejä muinaisjäännöksistä tai muista arkeologisista. Vanhojen karttojen (ks. kuvia alla) perusteella alue on ennen Kaukolantien rakentamista ollut peltoa ja metsää. Rakennuksia alueelle on tullut aikaisintaan 1800-luvun kuluessa.

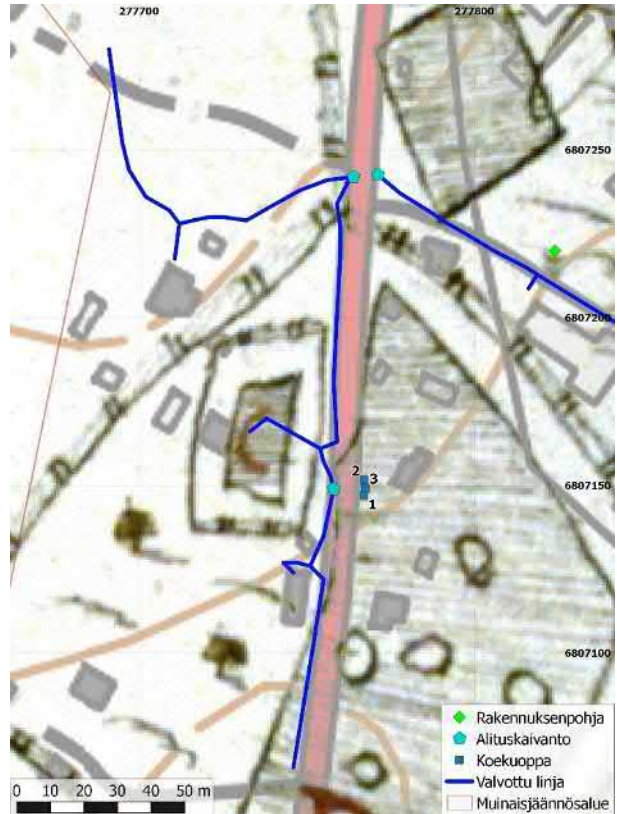
Kaapelikaivantoa Kaukolantien varressa, pohjoisemman alituskaivannon eteläpuolella. Etelästä.

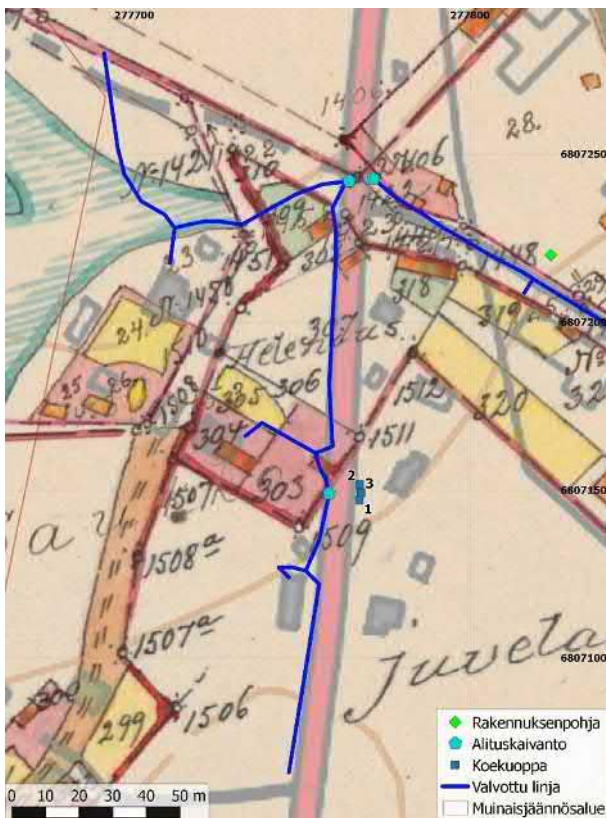
Jakokaapin kohdalle tehty kaivanto. Idästä.

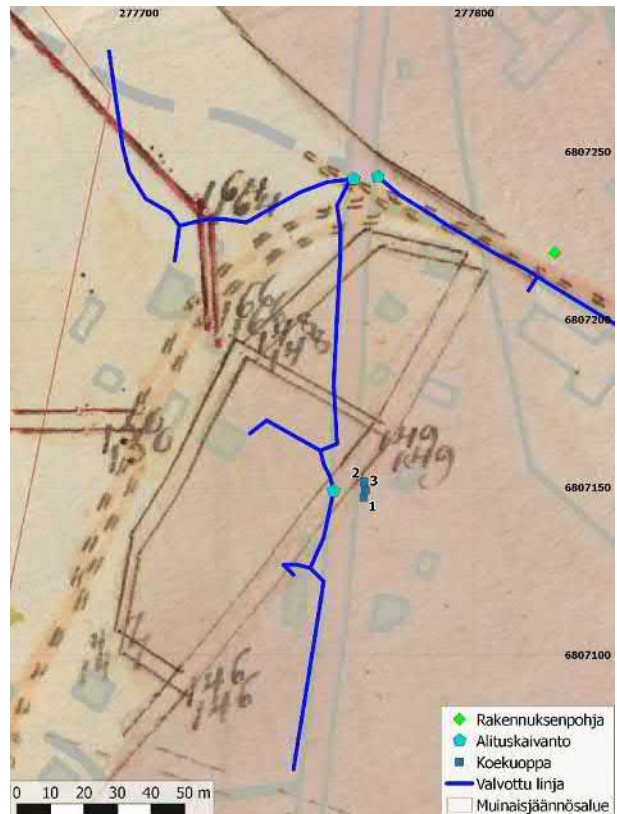
Kaukolantien kaivannon eteläisin pää. Etelästä.

Kaukolantien varren kaivannot maakirjakartalla (Streng 1644) (Kaukolantien valvontojen eteläosa).

Kaukolantien varrella arkeologin valvonnassa tehdyt kaivannot 1900-luvun alun jakokartalle merkittyinä (Kaukolantien valvontojen eteläosa; yhdistelmä kartoista Saarinen 1912 ja Fromholtz 1920).

Kaukolantien varren kaivannot isojakokartalla (Ringbom 1804, 7/20) Suurin osa alueesta on peltoa, luoteisosa metsää.

2.1.3. Finskantien varsi

Kaukolan muinaisjäännösalueen kaakkoisosaan, Finskantien varteen, tehdyn kaapelikaivannon kaivutyön valvonta tehtiin 27.11.2018 (kohteen sijainnista ks. numeroa 2.1.3. sivun 2 kartassa). Valvotun kohdan välittömästä läheisyydestä ei tunneta muinaisjäänökseen liittyviä rakenteita.

Valvonnasta vastasi Ville Laakso. Työssä noudatettiin samoja menetelmiä kuin on edellä luvussa 2.1.1. kuvattu. Kaapelikaivannon leveys sen yläreunassa oli noin 80 cm ja pohjalta 35–40 cm; syvyys oli noin 80 cm.

Ajankohta sattui suhteellisen talviseen päivään. Maassa oli vajaan sentin paksuinen kuura- ja lumikerros, ja edellisenä yönä oli ollut pieni pakkanen. Maa oli kuitenkin sula, joten valvonta voitiin toteuttaa kohtuullisissa havainto-oloissa.

Alue on kaakkoon laskevaa rinnettä, eteläosastaan joutomaata ja pohjoisosastaan pihojen reunaa. Valvottava kohta on ollut peltoa vielä vuoden 1961 peruskartassa. Myös tie on tuolloin ollut suurin piirtein samalla paikalla kuin nytkin. Sitä vanhemmissa kartoissa alue on ollut niittyä ja peltoa (ks. vanhoja karttoja Finskan alueen inventointia kuvaavassa luvussa 2.6.2.).

Valvonta aloitettiin linjan eteläpäästä. Noin kolme neljäsosaa valvotusta matkasta kaivanto kulki Finskantien itäreunassa, pohjoisin neljännes länsireunassa.

Eteläpäässä noin 30 metrin matkalla todettiin tien perustamiseen epäilemättä liittyvän 40–50 cm paksun sekalaisen maa- ja kiviaineskerroksen alla voimakkaasti humuspitoinen kerros: paikalla vanhojen karttojen mukaan ollut rantaniitty on selvästi ollut varsin kostea ja turvepohjainen.

Valvotun kaivannon puolivälissä siihen osui selkeästi paikalle tuotua sekalaista kiviaineista, jonka joukossa oli resenttiä roskaa (muovia, styroxia) Sen alla oli puhdas savi. Myös aiempia maakaapeleita tuli esille.

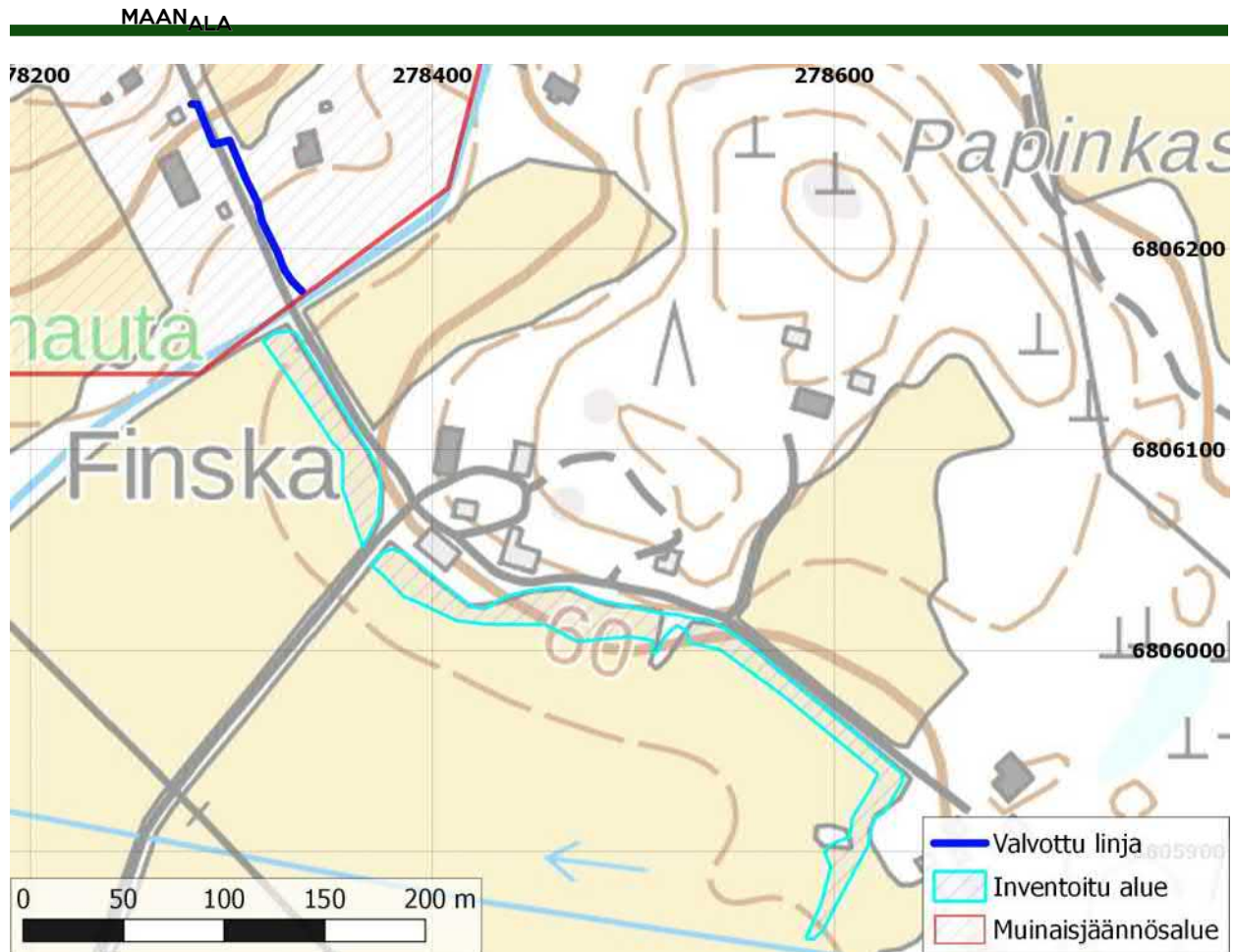
Valvotun kaivannon eteläpäässä 50–90 cm:n syvyydessä (mittanauhan alareunan tasolla) erottunut voimakkaan humuksensekainen maakerros.

Tien ja kaapelikaivannon koillispuolella, tien suuntaisella kiinteistörajalla, erottui paikoin n. 0,6 m korkeaa Finskantien suuntaista maapengertä, joka vaikutti nykyistä edeltävältä tielinjalta.

Kohdassa, jossa kaivanto siirtyi tien yli sen länsipuolelle, todettiin tien leikkauksessa 30–40 cm tiesoraa ja heti sen alla puhdas savi.

Ainoastaan kaapelikaivannon pohjoispäässä, noin 12 viimeisen metrin matkalla, maaperä näytti niin ehjältä, että muinaisjäänökseen säilyminen olisi ollut teoreettisesti mahdollista. Täällä todettiin pinnassa n. 30 cm humuksensekaista savea (epäilemättä vanha pellon muokkauskerros) ja sen alla puhdasta savea. Aivan kaivannon pohjoispäässä tuli jälleen esille aiempia maakaapeleita.

Finskantien varren valvonnassa ei tullut esille mitään muinaisjäänökseen tai muuhun arkeologiseen kulttuuriperintökohteeseen viittaavaa.

Valvottu kaapelikaivanto (sininen viiva kartan vasemmassa yläkulmassa) maastokartalle merkittynä.

Valvotun linjan eteläosa. Pohjoisluoteesta.

Valvotun linjan pohjoisosa. Eteläkaakosta.

2.2. Koekaivaus Vänniän pihapiirissä

2.2.1. Tavoitteet ja menetelmät

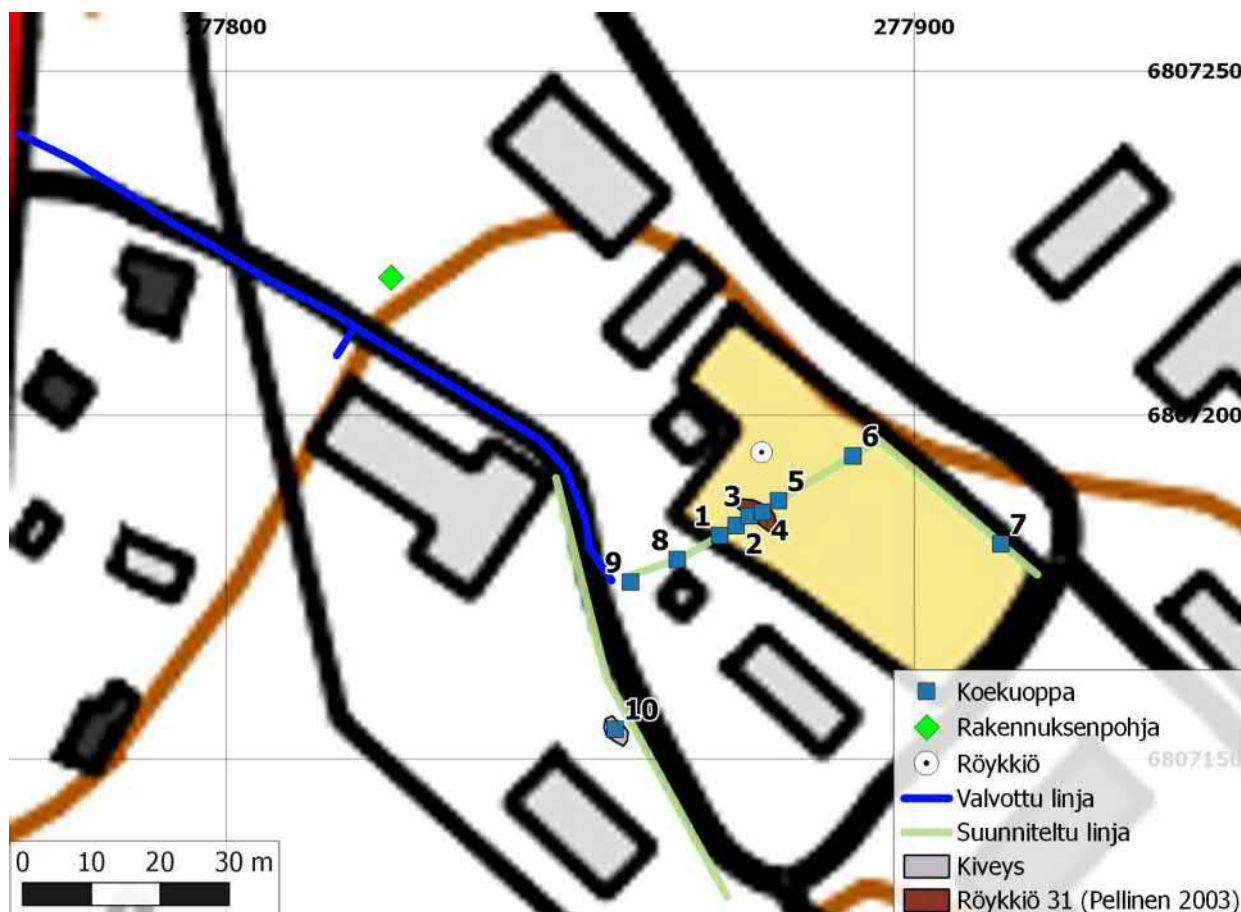
Tutkimuskohde sijaitsee Kaukolan muinaisjäännösalueen koillisosassa, Vänniä-nimisen tilan pihapiirissä (sen sijainnista ks. numeroa 2.2. sivun 2 kartassa). Vuonna 2018 koekaivettun kohdan lähialueella on aiemmin tehty arkeologista kartoitusta, valvontaa ja kaivauksia (ks. erityisesti Heikel 1902; Salmo 1947; Salmo 1948; Pellinen 2003; Moilanen 2014).

Vuoden 2018 koekaivaus tehtiin 16.–17.10. kolmen arkeologin työryhmänä (Juha Ruohonen, Jasse Tiilikkala ja Ville Laakso). Havaintolot olivat hyvät.

Työn tavoitteena oli maakuntamuseon 21.11.2018 päivätyn lausunnon mukaisesti selvittää maanalaisen kiinteän muinaisjäännöksen säilyneisyyttä museon päätöksentekoa varten.

Pihapiiriin kaivettiin yhteensä kymmenen koekuoppaa. Ne sijoitettiin suunnitteilla olleen maakaapelilinjauksen kohdalle (vihreä viiva alla olevassa kartassa).

Koekuoppien sijainnit mitattiin takymetrillä ETRS-TM35FIN-koordinaatistoon vuoden 2014 koekaivauksen kiintopisteiden perusteella (kiintopisteistä ks. Moilanen 2014: 18–19). Kuopat kaivettiin osin lapiolla, osin lastalla ja 4 mm:n silmävälin seulalla seuloen.

Vänniä-nimisen tilan pihapiiriin kaivetut koekuopat (1–10). Koekuopan 4 kohdalla on punaisella merkitty röykkiö, joka on sijoitettu kartalle H.-M. Pellisen vuoden 2003 röykkiökartoituksen raportin perusteella. Sen pohjoispuolelle on merkitty röykkiö, joka esiintyy sekä Helmer Salmon vuoden 1948 kartassa että H.-M. Pellisen vuoden 2003 kartassa. Vänniän päärakennus jää kuvan oikeaan alakulmaan. Ks. myös ilmakuvaa sivulla 16.

Koekuoppien 1–5 sijaintia heinää kasvaneella pellolla. Koekuoppaa 5 kaivetaan. Joutomaalla arkeologin oikealla puolella erottuu 1940-luvulla kartoitettu röykkiö nro 129 (Salmo 1947, kartta). Kaakosta.

Koekuopat 6 ja 7 avattiin kuvassa näkyvän pellon ja metsäkaistaleen rajalle, pellon puolelle. Etelästä.

Koekuoppa 9 avattuna etualalla, koekuoppa 8 sen takana punaisen aittarakennuksen vasemmanpuoleisen nurkan kohdalla. Lännestä.

Koekuopan 10 sijainti (keskellä, lapion kohdalla). Takana Vänniän päärakennus. Lännestä.

2.2.2. Havainnot

Suunniteltu maakaapelilinjaus johti Vänniän pihapiiriin Kaukolantieltä luoteen suunnasta. Ylle sivun 23 karttaan merkityn koekuopan 9 kohdalle oli suunnitteilla jakokaappi, josta linja jakautui kahteen suuntaan, kohti koillista ja etelää.

Koilliseen suuntautuvalle linjalle kaivettiin koekuopat 1–8. Niistä kuopat 1–5 kaivettiin niiteilylle heinämaalle 2,5–3,5 metrin etäisyydelle toisistaan.

Kuopat 1 ja 5 sijaitsivat tasamaalla ja kuopat 2–4 loivahkossa luoteisrinteessä. Kuopat 6–7 olivat edellisistä syrjässä, tasaisella peltomaalla.

Koekuopissa 1–4 todettiin heti pinnassa 15–25 cm paksu vaalean saven kerros. Se vaikutti muualta tuodulta, ja tilan vanha isäntä kertoi-kin tuoneensa paikalle aikoinaan savea, koska kohdassa olleet runsaat kivet haittasivat koneellista niittoa. Savikerroksesta tuli esille joi-tain resentejä löytöjä, mm. tehdastekoinen rautanaula.

Koekuopasta 1 tuli noin 40 cm:n syvyydessä esille kivi- ja tiilirakennetta, joka on todennäköisesti peräisin historiallisen ajan uuninjään-nöksestä. Ajoittavia löytöjä ei tiilenpaloja lukuun ottamatta tullut esille. Rakennetta ei purettu eikä kohtaa kaivettu 43 cm:ä syvemmälle.

Koekuopassa 3 todettiin 18–36 cm:n syvyydellä tummanruskea humuksensekainen moreenimaa, josta löytyi muutamia paloja rautakauden keramiikkaa. Ilmiötä on pidettävä kulttuurikerroksena – esimerkiksi peltokerrokselta se ei vaikuttanut. Samalla syvyydellä esille tulleet runsaat kivet liittyivät johonkin rakenteeseen – tähän viittaa sekin, että lähimmät naapurikuopat 2 ja 4 olivat lähes kivettömiä. Koekuopan viereen 0–1 metrin etäisyydelle tehdyissä muutamissa kairanpistoissa todettiin kuitenkin kiviä samalla syvyydellä.

Kyseessä saattaa olla hautaröykkiön osa. Vuoden 2003 röykkiökartoituksessa havaittu osittain erottunut röykkiö 31 (Pellinen 2003: 22 ja kartta) on juuri tällä kohdalla tai välittömässä

läheisyydessä. Röykkiö ei vuonna 2018 erottunut maan pinnalle kuin hyvin laakeana maakumpareena, epäilemättä em. paikalle tuodun savikerroksen vuoksi.

Myös kauempana edellisistä sijainneesta koekuopasta 7 löytyi pala rautakauden keramiikkaa, mutta mitään samanaikaiseen rakenteeseen viittaavaa ei kohdalla todettu. Paikalla havaittu erittäin paksu täysin homogeeninen peltomultakerros saattaa selittyä vanhalla ojalla, joka on täytetty tai täyttynyt muokkauskerroksen maalla.

Tähän sopii koekuopan sijainti vanhan pellon reunassa. Toinen mahdollisuus on, että paikalla on ollut jonkinlainen luontainen notkelma, jota on tasattu tuodulla maalla (ks. myös koekuopan 15 kuvausta jäljempänä, Alaknaapin koekaivauksen kohdalla luvussa 2.3.)

Koekuopan 1 kaakkoisleikkaus ja pohja, jossa erottuu kivi- ja tiilirakennetta 43 cm:n syvyydessä. Rakennetta ei purettu.

Koekuopan 2 kaakkoisleikkaus.

Koekuopan 4 kaakkoisleikkaus.

Koekuopan 3 kaakkoisleikkaus ja pohja. Kulttuurikerrosta mitan numeroiden 1 ja 2 kohdalla – pohjassa ilmeinen kulttuurikerrokseen liittyvä kiveys.

Koekuopan 5 kaakkoisleikkaus.

Koekuopan 6 pohja ja lounaisleikkaus.

Koekuoppa 8 sijoitettiin edellisistä länteen, heti päärakennuksen eteen vievän pihatien lounaispuolelle, tasamaalle. Siinä todettiin 20–46 cm:n syvyydessä selkeä kulttuurikerros, joka löytöjen (tiiltä, posliinia, tasolasia) ajoituu todennäköisesti 1800-luvulle.

Paikalla on todennäköisesti sijainnut tuolloin rakennus, johon myös koekuopan 1 ajoittamaton kiveys voinee liittyä. Rakennusta ei ole pystytty tunnistamaan vanhoista kartoista, sillä tilaa koskevat vanhimmat riittävät yksityiskohdalliset jakokartat ovat vasta 1900-luvun alusta.

Vuoden 1961 peruskarttaan paikalle on merkitty pieni ulkorakennus, joka Vänniän vanhanisännän mukaan oli aitta, mutta se ei voine selittää koekuopan havaintoja. Kulttuurikerroksen alareunan korkeudeksi mitattiin 66,58 m mpy.

Koekuopan 7 kaakkoisleikkaus.

Koekuopan 8 eteläleikkaus. Luultavasti 1800-luvulle ajoittuva kulttuurikerros erottuu tummana mitan numeroiden 2 ja 3 tasolla.

Suunnitellun jakokaapin kohdalle avattu koekuoppa 9 sijaitsi aivan pihatien, sähkötolpan, öljysäiliön betonisen perustuksen ja betonisen AIV-säiliön vieressä. Siinä todettiin resenttiä täyttömaata 70 cm:n syvyyteen, jota pitemmälle ei suurten kivien vuoksi voitu lapiolla edetä.

Kuoppa kaivettiin uudestaan auki koneellisesti kaapelikaivun valvonnan yhteydessä 31.10.2018. Sekoittuneen maan todettiin yltävän suurimmillaan 1,1 metrin syvyyteen; sen alla oli puhdas moreeni.

Koekuopan 9 luoteisleikkaus.

Jakokaapilta etelään lähtevä linja oli maakuntamuseon lausunnossa määritetty valvottavaksi, mikäli kaivanto sijoitetaan ajoradalle, muuten koekaivettavaksi. Maakaapelointi oli

tarkoitus sijoittaa pihatien vierelle, joten työ aloitettiin koekuoppittamalla ao. linjaa.

Eteläkaakkoon suuntautuvan pihatien lounaispuolella, kohdassa N 6807154 E 277856, todettiin jo ennen kuoppien avaamista maan pinnalle näkyvä loiva kumpare, jonka laajuus on noin 5 x 3 metriä ja korkeus 0,25 m (ks. sivun 25 alemmaa kuvaa). Sen kohdalla näkyi maan pinnalle ympäristöään selvästi runsaammin kiviä.

Kumpareen laelle avattiin koekuoppa 10, jossa todettiin heti pinnassa runsaasti kiviä ja yksi pieni palaneen luun siru. Kyseessä on ihmisen tekemä kiven- ja maansekainen rakenne, jota on koekaivauksen perusteella syytä pitää todennäköisenä hautaröykkiönä.

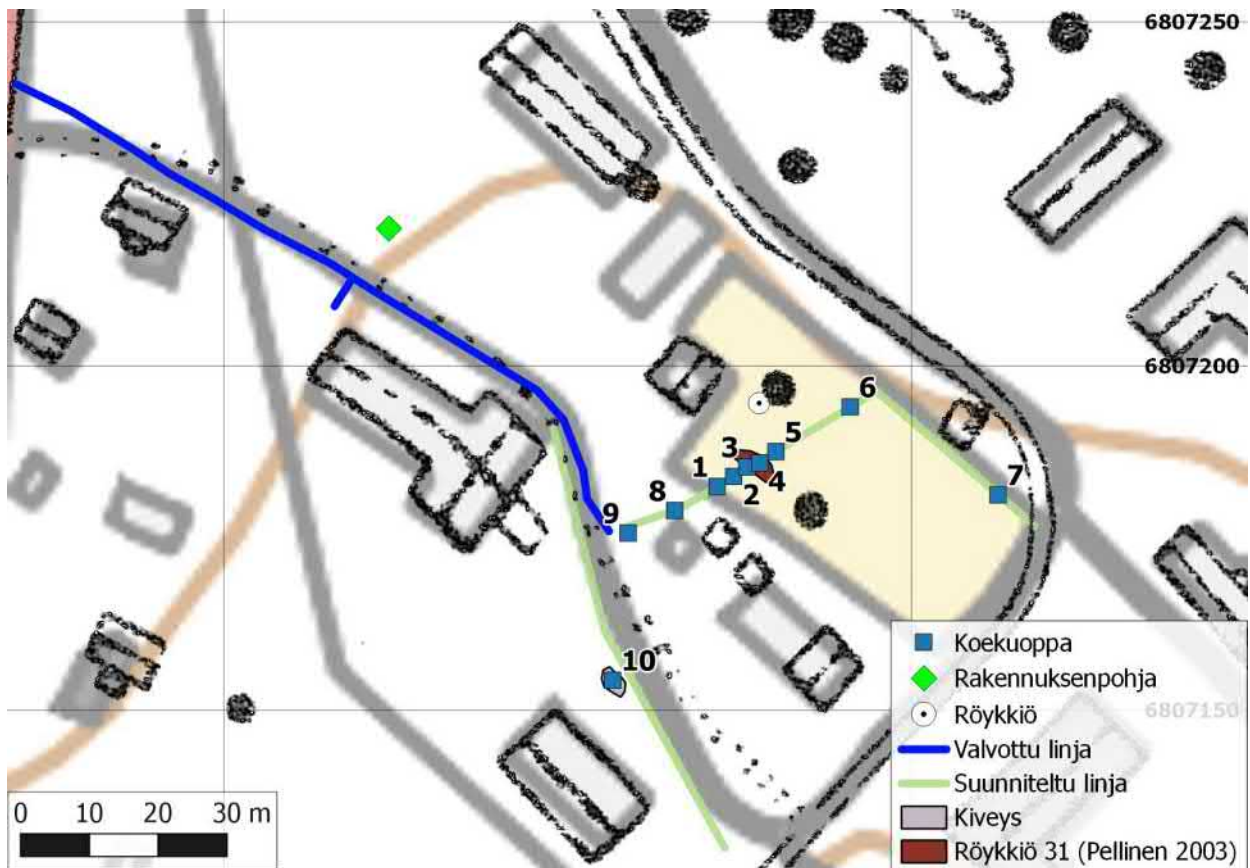
Jakokaapilta etelään suuntautuneen linjan koekaivaus lopetettiin tässä vaiheessa, koska tilaaja halusi pohtia linjan toteuttamisvaihtoehtoja uuden tiedon valossa tarkemmin.

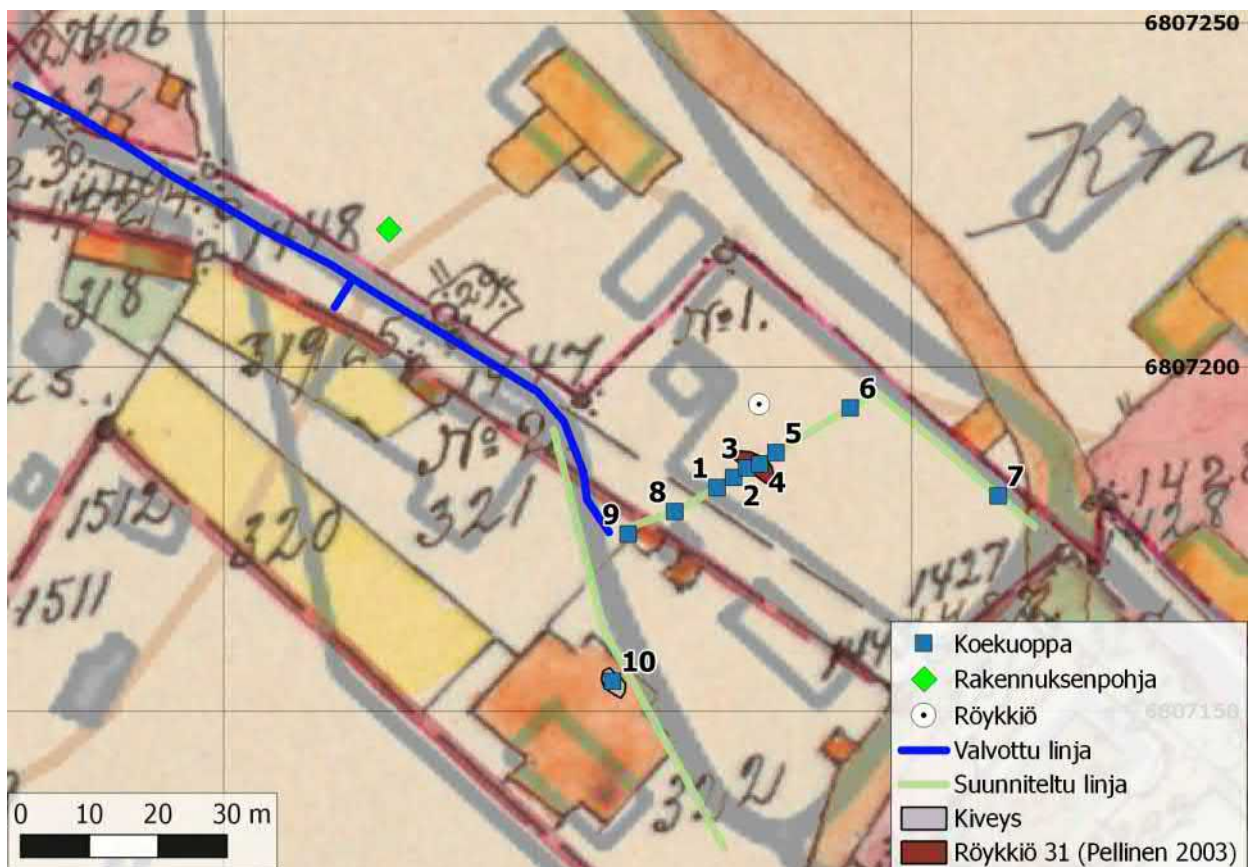
Koekuopasta 10 noin 10 cm:n syvyydestä esille tulut ihmisen tekemäksi tulkittu kiveys. Kiviä ei poistettu eikä kuoppaa kaivettu syvemmälle. Luoteesta.

Taulukko: Koekuoppahavainnot Vänniän pihapiirissä. Havainnot-sarakkeessa mainittu suurin syvyys ilmaisee samalla syvyyden, johon koekuoppa kaivettiin.

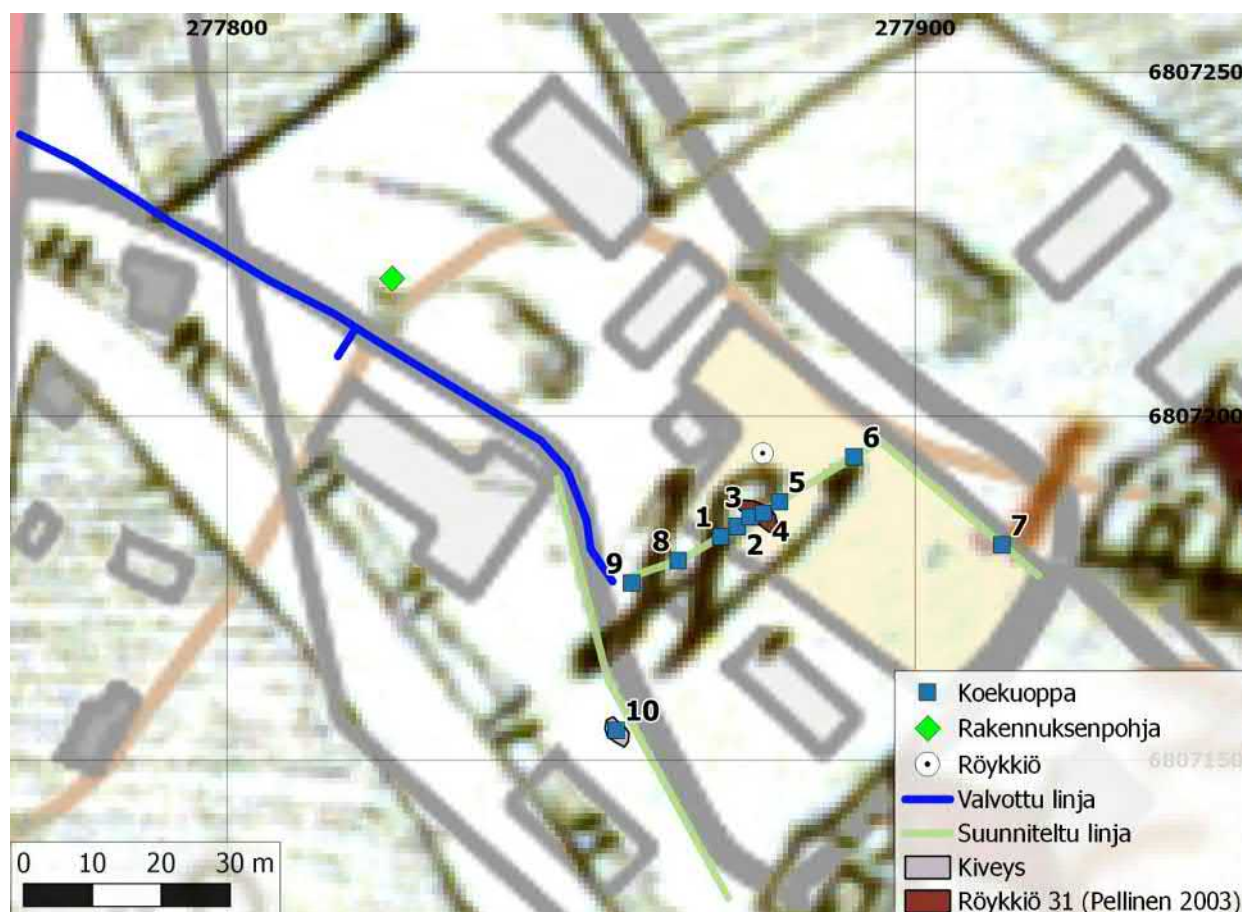
Nro	N	E	Z	Koko cm	Havainnot (kerrokset cm pinnasta alkaen)
1	6807182,51	277871,69	66,97	35 x 35	0–25 harmaa savi (tuotu), 25–43 karkea edellistä tummempi saven- ja soransekainen moreeni, jossa kivrakennetta ja tiilenpaloja.
2	6807183,98	277874,10	66,77	40 x 35	0–15 harmaa savi (tuotu, löytöinä muovia ja pala fajanssia), 15–25 tummanharmaa humuksensekainen moreeni (jossa tiilenpaloja), 25–34 puhdas vaaleanruskea moreeni (pohjaan tehdyssä kairanpistossa vielä 10 cm samaa).
3	6807185,37	277876,01	66,44	35 x 35	0–18 harmaa savi (tuotu), 18–36 tummanruskea humuksensekainen moreeni (löytöinä neljä palaa rautakauden keramiikkaa; 25 cm:n syvyydeltä alkaen runsaasti kiviä – mahdollinen rakenne, jota ei poistettu).
4	6807185,93	277877,90	66,22	35 x 35	0–15 harmaa savi (tuotu), 15–22 ruskea humuksensekainen moreeni (josta muutama suhteellisen vanhalta vaikuttanut tiilenpala – ei vaikuttanut samanlaiselta kulttuurikerrokselta kuin kuopassa 3), 22–33 puhdas kova harmaa moreeni.
5	6807187,57	277880,25	65,79	35 x 35	0–26 tummanharmaa homogeeninen ja vähäkivinen humuksensekainen moreeni (peltokerros, josta löytöinä vanhoilta vaikuttaneita tiilenpaloja sekä kaksi epävarmaa palaneen saven palaa), 26 puhdas vaaleanruskea moreeni.
6	6807194,09	277891,05	65,28	65 x 65	0–35 ruskeanharmaa homogeeninen humuksensekainen moreeni (selkeä peltokerros, löytöinä tiiltä, palanutta savea, nauvoja, pullolasia ja rautakuonaa), 35–37 puhdas ruskea moreeni.
7	6807181,30	277912,54	65,74	40 x 40	0–55 tummanharmaa homogeeninen humuksensekainen moreeni (peltokerros, josta pala mahdollista rautakauden keramiikkaa, pullolasia, naula, palanutta savea ja tiiltä). Pohjaan tehdyssä kairanpistossa vielä 30 cm samaa (mahdollisesti vanha pellon oja).
8	6807179,02	277865,53	67,15	45 x 45	0–7 nurmikko ja sen perustussavi, 7–20 kellertävä moreeni (täyttömaa), 20–27 tummanharmaa hiiltä ja löytöjä (tiiltä, tasolasia, posliinia) sisältänyt kulttuurikerros, 27–36 tiilimurska, 36–46 tummanharmaa hiiltä ja löytöjä (tasolasia, kuonaa) sisältänyt kulttuurikerros, 46–54 puhdas kellertävä moreeni.
9	6807175,75	277858,77	66,75	150 x 250	0–50 löyhää harmaata humuksensekaista moreenia (runsaasti kiviä, löytöinä muovia), 50–110 hyvin runsaasti humusta sisältänyt tummanruskea hiekkamulta (josta resentejä löytöjä), 110– puhdas kellertävä moreeni.
10	6807154,37	277856,52	66,07	50 x 65	0–10 ruskea humuksensekainen moreeni (löytöinä palaneen luun siru, tiilensiruja, rautaisia traktorinosia) ja ihmisen tekemä kiveys.

Vuoden 2018 havainnot ja 1940-luvun röykkiökartoitusten havainnot. Mustat pallot ovat 1940-luvulla havaittuja röykkiöitä Salmon (1952) mukaan merkittyinä.

Havainnot suhteessa 1900-luvun alun karttaan (yhdistelmä kartoista Saarinen 1912 ja Fromholtz 1920).

Vuoden 2018 havainnot suhteessa vuoden 1644 maakirjakarttaan (Streng 1644; maakirjakartan epätarkkuuden vuoksi asemointia on pidettävä viitteellisenä). Alue on kylätontin talojen luoteispuolelle merkittyä viljelemätöntä maata.

2.2.3. Yhteenveto tuloksista

Koekuopassa 10 havaittu kivirakenne ja paikalla oleva kivinen kumpare viittaavat siihen, että paikalla on aiemmin havaitsematon rautakautinen hautaröykkiö. Samoin koekuopasta 3 todetut rautakautisen keramiikan palat ja kivirakenne viittaavat siihen, että myös ao. kohdalla on saman ajanjakson hautaröykkiö.

Lisäksi kulttuurikerrosta tavattiin koekuopassa 8. Se liittyy paikalla olleeseen rakennukseen ja ajoittunee 1800-luvulle. Koekuopan 8 ympäristössä, pihatien lounaispuolella, voi säilynyttä kulttuurikerrosta olla vain hyvin suppealla alalla, modernien rakennelmien välisellä muutamana neliömetrin alueella. Koekuopan 1 kivirakenne voi liittyä samaan rakennukseen.

Vänniän pihapiirin koekuopasta 3 löytyneitä savias-tanpaloja. Kahden oikeanpuoleisen palan naarmupintaisuus tuo mieleen ennen muuta vanhemman rautakauden keramiikan. Kaikki palat saattavat olla samasta astiasta.

2.3. Koekaivaus Ala-Knaapin pihapiirissä

2.3.1. Tavoitteet ja menetelmät

Tutkimuskohde sijaitsee Kaukolan muinaisjäännösalueen koillisosassa, heti luvussa 2.2. kuvatun Vänniä-nimisen tilan pihapiirissä koekaivetun alueen itäpuolella (ks. numeroa 2.3. sivun 2 kartassa). Paikan tutkimushistoriasta ks. lukua 2.2.1.

Vuoden 2018 koekaivauksen maastotyö tehtiin 9.–10.12. (Ville Laakso, Jasse Tiilikkala ja Juha Ruohonen). Maa oli lumeton ja roudaton, mutta vuodenajasta johtunut päivänvalon vähäisyys rajoitti työpäivän melko lyhyeksi ja hankaloitti osaa valokuvadokumentoinnista.

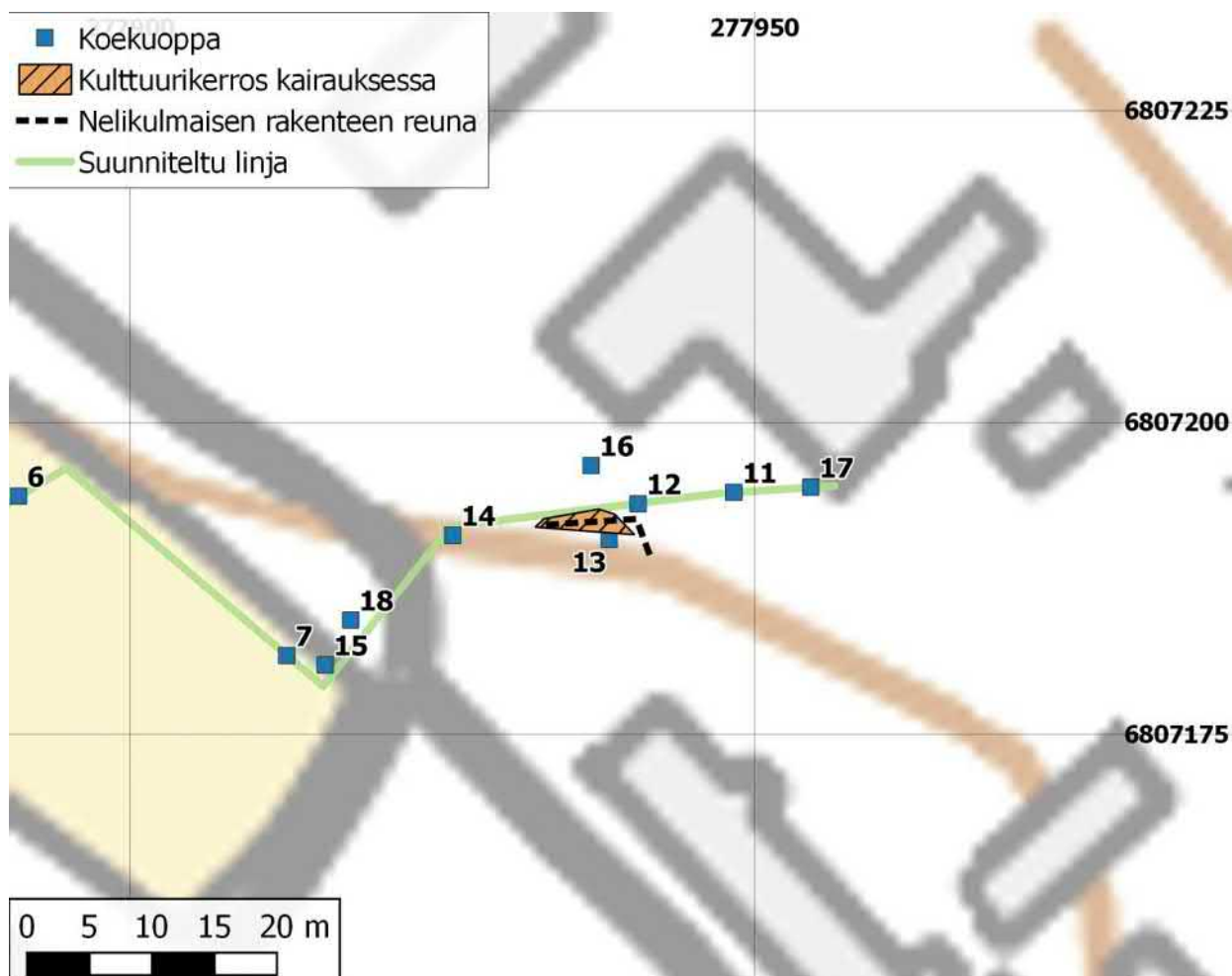
Tavoitteena oli selvittää, onko kohdalla, johon suunniteltiin Ala-Knaapin pihapiiriin vievää maakaapelilinjaa, muinaisjäännöstä tai muuta

arkeologisesti merkittävää rakennetta. Työ tehtiin maakuntamuseon 1.2.2018 antaman lausunnon mukaisesti.

Ala-Knaapin pihapiiriin kaivettiin suunnitellulle kaapelilinjalle ja sen tuntumaan yhteensä kahdeksan koekuoppaa. Lisäksi aluetta prospektoitiin kevyellä maaperäkairalla. Koekuoppien sijainnit mitattiin takymetrillä ETRS-TM35FIN-koordinaatistoon vuoden 2014 koekaivauksen kiintopisteiden perusteella (kiintopisteistä ks. Moilanen 2014: 18–19).

Kuopat kaivettiin osin lapiolla, osin lastalla ja 4 mm:n silmävälin seulalla seuloen. Menetelmät kuvataan tarkemmin alla koekuoppakohtaisesti.

Koekuoppien numerointia jatkettiin juoksevasti Vänniän pihapiiriin tutkimuksesta (ks. lukua 2.2.) siten, että ensimmäinen Ala-Knaapin alueelle kaivettu kuoppa oli numero 11.

Ala-Knaapin pihapiiriin kaivetut koekuopat 11–18 maastokartalle asemoituina. Vasemmassa reunassa olevat koekuopat 6 ja 7 liittyvät luvussa 2.2. raportoituun koekaivaushavaintoihin.

Vasemmanpuoleinen puupaalu on suunnitellulla pylväänpaikalla (koekuoppa 15) ja oikeanpuoleinen haruksenpaikalla (kuoppa 18). Jälkimmäisestä linja jatkuu oikealle yli Knaapintien. Kaakosta.

Tutkimusalueen itäosa. Koekuoppa 13 oikealla lapion kohdalla. Taustalla J. Tiilikkala kaivaa koekuoppaa 11. Vasemmassa reunassa navettarakennus ja sen oikealla puolella päärakennuksen päätyä. Lännestä.

Ala-Knaapi-nimisen tilan pihapiiriin kaivetut koekuopat 11–18 ortoilmakuvan päälle asemoituina. Vasemmassa reunassa olevat koekuopat 6 ja 7 liittyvät Vänniän tilan pihapiiriin kohdalla raportoituihin havaintoihin. Vinoviivoitettu oranssi osuus kuvaa aluetta, jolla kairausten perusteella on todennäköisesti samaa täyttömaan alaista rautakautista kulttuurikerrosta kuin koekuopassa 13.

2.3.2. Havainnot

Tutkimusalue sijaitsi nurmipintaisella piha-alueella, hyvin loivasti pohjoiseen laskevassa rinneessä, navettarakennuksen lounaispuolella ja vanhan päärakennuksen luoteispuolella. Ala-Knaapin isännän mukaan kohta on ollut aiemmin hevospihana. Ympäröivä rakennuskanta oli tutkimuksen aikana sama kuin 1920-luvun jakokartassa, eikä tilan isännälläkään ollut tietoa sitä vanhemmista rakennuksista alueella.

Tekstissä alla esitetään koekuoppiin liittyvät yleiset havainnot ja tulkinnot. Sivun 40 taulukossa kuvataan tarkemmin kuoppien sijainti-, koko-, löytö- ja kerrostiedot.

Koekuoppa 11 avattiin nurmialueelle, välittömästi navettarakennukselle vievän ajoradan

eteläpuolelle. Se kaivettiin kokonaan lastalla ja maa seulottiin 4 mm:n silmävälin seulalla.

Kuopassa todettiin noin 50 cm:n syvyydellä isoja kiviä, jotka ovat osa jotain tarkemmin tunnistamatonta rakennetta. Samaan kokonaisuuteen saattavat liittyä myös samassa yhteydessä todetut tiilenpalat, joista osa saattoi olla alkuperäisellä paikallaan. Löytöjen perusteella rakenne ajoittunee 1700–1800-luvuille.

Koekuoppa 12 sijaitsi edellisestä n. 7,5 m länteen, saman ajoradan vieressä, sen eteläpuolella.

Kuopassa tavattu täyttömaa kaivettiin lapiolla, muu maa-aines lastalla. Lastalla kaivettu maa seulottiin. Noin 20 cm:n syvyydessä todetut suurehkot kivet saattavat olla osa rakennetta; kaivaus lopetettiin niiden yläpinnan tasolle.

Koekuopan 11 leikkaus ja pohja. Mitan alapään vasemmalla puolella on näkyvissä tiilenpaloja.

Koekuopan 13 leikkauksessa erottuva pintaosan harmaa täyttösavi ja sen alta paljastunut kivinen ja runsaslöytöinen kulttuurikerros, joka erottuu tummempuna kuopan pohjalla.

Koekuopasta 12 noin 20 cm:n syvyydeltä esille tulleet kivet, jotka saattavat kuulua rakenteeseen.

Koekuopasta 13 löytyneitä rautakauden keramiikan paloja.

Koekuoppa 13 sijaitsi nurmialueella noin 3,5 metriä kuopasta 12 lounaaseen, ympäristöään noin 20–30 cm korkeammalla olevassa maastonkohdassa. Kuoppa kaivettiin noin kolme metriä sivuun suunnitellusta kaapelilinjasta, jotta ympäristöään korkeamman alueen luonne olisi saatu selville.

Korkea kohta oli muodoltaan suorakaiteinen ja sen maanpinnalle erottunut laajuus oli noin 5 x 7 metriä. Se jatkui koekuopan luota edelleen etelään, kohti Ala-Knaapin vanhaa päärakennusta. Alueessa näytti olevan melko suorakulmainen nurkka heti koekuopan 12 lounaispuolella ja suorat, suurin piirtein pääilmansuuntien suuntaiset, reunat. Alueen raja on merkitty sivujen 33 ja 35 karttoihin mustalla katkoviivalla.

Ei ole mahdotonta, että korkeampi kohta johtuu rakennuksenjäännöksestä, mutta alueella oleva ohuehko täyttömaakerros vaikeutti ilmiön arviointia. Myös koekuopan 12 suurehkot kivet saattavat liittyä tähän rakenteeseen.

Kuopan 13 pintaosassa esille tullut täyttömaa kaivettiin lapiolla; maata ei seulottu. Sen alta

esille tullutta kulttuurikerrosta kaivettiin lastalla 2–5 cm paksu kerros, yhteensä noin kolme litraa, jotta kerroksen luonne ja ajoitus saatiin selvitettyä. Maa seulottiin.

Pieneen kaivettuun maamäärään nähden kulttuurikerroksesta löytyi runsaasti (yli 20 kpl) palanutta savea ja ainakin kaksi karkeaksi rautakauden keramiikaksi tunnistettavissa olevaa saviastian palaa. Kerros ei sisältänyt lainkaan tiiltä tai muuta historiallisen ajan aineistoa – se ajoittunee rautakauteen. Löytöaineisto sopii parhaiten asuinpaikasta peräisin olevaksi. Noen- ja hiilensekaisuus saattaa viitata tulipalloon.

Kulttuurikerroksen laajuutta selvitettiin kairamalla (ks. sivujen 33 ja 35 karttoja). Sen yhdistyminen em. ympäristöään korkeampaan maastonkohtaan on mahdollista, mutta kyse voi olla myös sattumasta.

Koekuoppa 14 avattiin tasaiselle nurmikolle heti tilustien risteämiskohdan itäpuolelle. Kuopan jokaisesta maakerroksesta kaivettiin noin puolet lapiolla ja puolet lastalla. Täyttömaasta seulottiin noin puolet, sen alaiset kerrokset seulottiin kokonaan.

Kuopasta löytyneet tiilenpalat tai palaneen saven palat olivat osin pyöreiksi kuluneita – tämä saattaa viitata siihen, että täyttömaan alainen tumma humuksensekainen moreenikerros on vanhaa viljelysmaata. Merkkejä ehjästä kulttuurikerroksesta ei ollut havaittavissa.

Koekuoppa 15 avattiin suunnitteilla olevan uuden sähkötolpan sijaintipaikalle, tasaiselle joutomaalle lähelle pellon kulmaa. Maa kaivettiin lapiolla ja kenttälapiolla. Kuopassa todetuista kerroksista ylempi seulottiin otosmaisesti, alempi lähes kokonaan.

Ylempi tumma kerros saattaa olla paikalle tuotua maata. Kohdalla on voinut olla ympäristöään alavampi kohta, jota on täytetty esimerkiksi lähiympäristön peltomullalla. Alempi sekoittunut kerros on todennäköisesti vanha pelto-kerros. Kuopan kohdalla ei ole kulttuurikerrosta tai rakenteita. (Ks. myös lähellä sijainneen koekuopan 7 kuvausta luvussa 2.2.).

Koekuopan 14 leikkaus.

Koekuopan 15 leikkaus.

Koekuopan 16 leikkaus. Mitan numeroiden 2 ja 3 kohdalla erottuu vaaleampi täyttömaakerros. Sen alla on kivinen ja pintaosia tummempi kulttuurikerros.

Koekuoppa 16 avattiin heti Ala-Knaapin pihaan vievän tieuran pohjoispuolelle, sen ja navetan ajoluisikan väliin, nurmea kasvaneelle tasamaalle.

Paikka valittiin, jotta selviäisi, olisiko kaapeliin ja mahdollista sijoittaa joitakin metrejä suunniteltua pohjoisemmas osumatta kulttuurikerrokseen tai rakenteisiin.

Pinnassa tavatun täyttömaan alapuolinen tummanharmaa moreenimaa (alkaen syvyydestä 35 cm) kaivettiin lastalla ja seulottiin. Sitä voi luonnehtia kulttuurikerrokseksi, joka ajoittuu siitä löytyneiden rautanauhojen laadun perusteella historialliselle ajalle, todennäköisesti 1800-luvulle tai jonkin verran vanhemmaksi.

Koekuopan 17:n leikkaus ja pohja kaivauksen lopputilanteessa. Pohjalla näkyvät kivet ovat osa ihmisen tekemää rakennetta.

Koekuoppa 17 sijaitsi tasamaalla 1,5 metrin päässä navettarakennuksen etelänurkasta ja noin seitsemän metrin etäisyydellä itään koekuopasta 11.

Täyttömaakerroksen alla, noin 45 cm:n syvyydessä, tummassa sekoittuneessa moreenimaassa todettiin kiviä, jotka ovat selvästi joutuneet paikalleen ihmistoiminnan seurauksena. Ne saattavat olla osa muinaisjäännökseen liittyvää rakennetta, joten kiviä ei koekaiuvuksessa poistettu.

Täyttömaan alainen tumma kerros saattaa olla muinaisjäännökseen liittyvää kulttuurikerrosta, mutta koska ajoittavia löytöjä ei tullut esille, jonkinlaista resentiä – esimerkiksi vie-

reiseen navettarakennukseen liittyvää – ilmiötä ei sitäkään voida sulkea pois ilman varsinaisia tutkimuskaivauksia.

Kulttuurikerrostulkintaa puoltaa se, että selaista todettiin varsin lähellä sijainneesta koe-kuopasta 11. Täyttömaan alainen moreenikerros oli hieman vaaleampaa kuin muissa koe-kuopissa.

Koekuoppa 18 avattiin suunnitellun haruksen paikalle, tasaiselle joutomaakaistaleelle tien ja pellon väliin.

Kuoppa kaivettiin pääosin lapiolla. Molemmista maakerroksista seulottiin otos.

Havainnot vastasivat viereisen koekuopan 15 ilmiöitä. Mitään arkeologisesti merkittävää ei ollut havaittavissa.

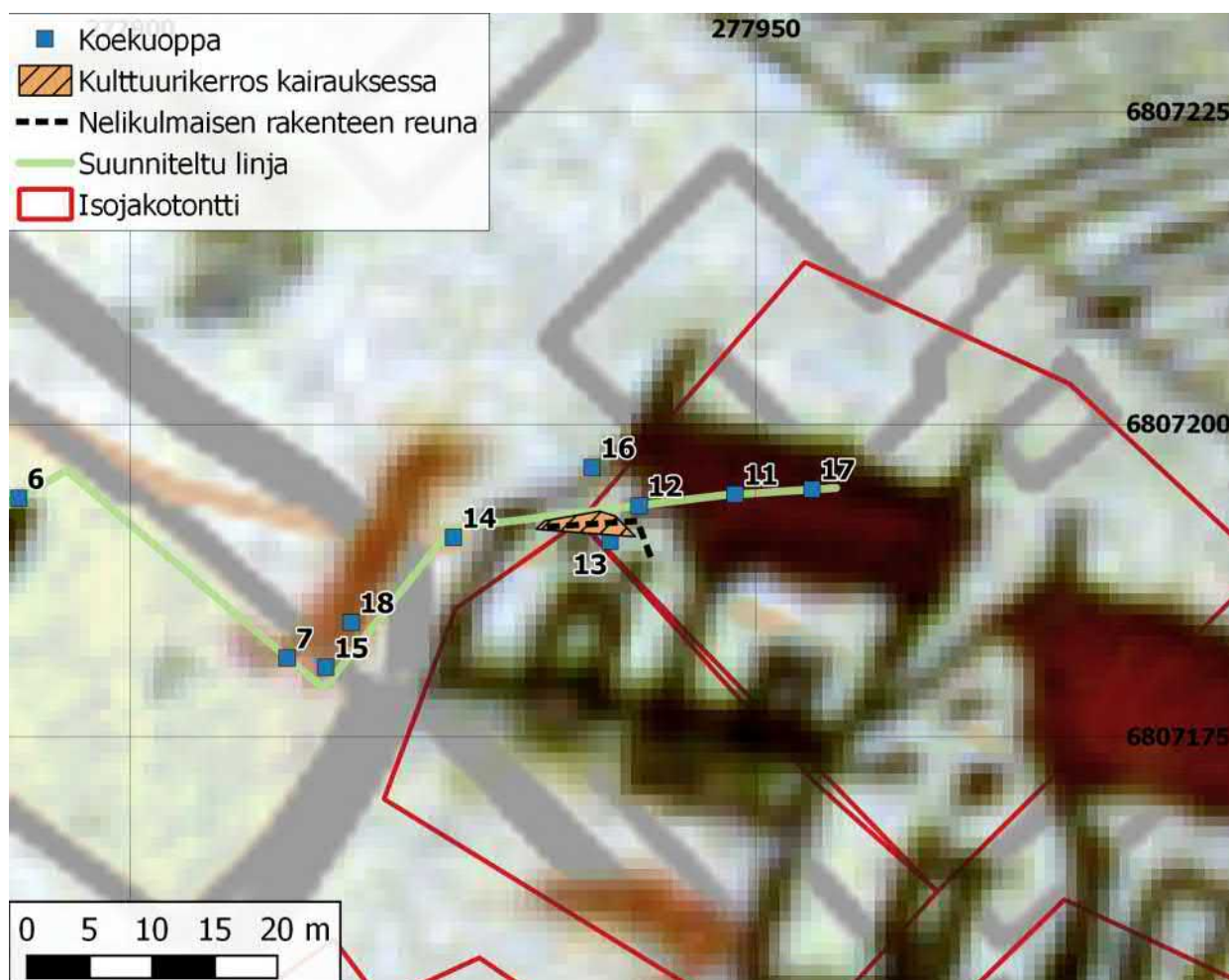
Koekuopan 18 leikkaus.

Etualan ajouran takana ja pensasaidan edessä on alue, jolla todettiin rautakautista kulttuurikerrosta ja jolla on nelikulmainen ympäristöään korkeampi alue. Koekuoppa 13 sijaitsee kuvan keskellä lapion kohdalla. Takana punainen Ala-Knaapin vanha päärakennus, jonka rakentamisaikaa ei isännän antaman tiedon mukaan tiedetä. Pohjoisesta.

Taulukko: Koekuoppahavainnot Ala-Knaapin pihapiirissä. Havainnot-sarakkeessa mainittu suurin syvyys ilmaisee samalla syvyyden, johon koekuoppa kaivettiin.

Nro	N	E	Z	Koko cm	Havainnot (kerrokset cm pinnasta alkaen)
11	6807194,39	277948,34	64,12	40 x 40	0–5 harmaa humuksensekainen savi (nurmi), 5–12 punertava hiekka (täyttömaa, sis. muovia), 12–29 harmaa moreeni (täyttö), 29–36 edellistä tummempi moreeni, jossa isoja tiilenkappaleita ja hieman fajanssia, 36–55 edellistä vaaleampi löyhä moreeni, jossa fajanssia, posliinia, erittäin runsaasti tiilenpaloja ja pohjalla isoja kiviä (kulttuurikerros, ei kaivettu syvemmälle).
12	6807193,48	277940,67	64,25	40 x 40	0–8 harmaa humuksensekainen savi (täyttö), 8–15 vaaleanruskea moreeni (ilmeisesti täyttömaa), 15–20 harmaa moreeni, jossa hieman nokea ja tiilenmuruja, 20 suuria kiviä (ei poistettu).
13	6807190,64	277938,36	64,58	40 x 45	0–13 harmaa humuksensekainen savi, jossa vähän tiilenpaloja (täyttö), 13–23 puhdas harmaa savi (täyttö), 23–28 tummanharmaa kulttuurikerros, jossa runsaasti kulmikkaita kiviä (halk. 5–10 cm) sekä hieman nokea ja hiiltä (löytöinä rautakauden keramiikkaa; ei kaivettu syvemmälle).
14	6807190,95	277925,82	65,19	45 x 40	0–14 nurmi ja humuksensekainen savi, 14–37 vaalea moreeni (täyttö; löytöinä tiiltä ja nuorehkoa tasolasia), 37–59 tummanharmaa humuksensekainen moreeni (josta 4 kpl heikkolaatuista tiiltä tai palanutta savea), 59–70 punaruskea löydötön moreeni (samaa pohjaan tehdyssä kairanpistossa vielä 15 cm).
15	6807180,55	277915,61	65,70	50 x 50	0–50 tummanharmaa homogeeninen humuksensekainen hieta (kivinen, sis. tiiltä ja hiilenhipuja), 50–79 ruskeanharmaa homogeeninen sekoittunut hieta, jossa palaneen saven paloja, palanut luu ja tiiltä (viimeksi mainittu 75 cm:n syvyydestä), 79–95 (kairaus) puhdas hieta.
16	6807196,54	277936,92	64,30	45 x 45	0–19 humuksensekainen moreeni, 19–36 ruskea moreeni (täyttö), 36–50 tummanharmaa humuksensekainen moreeni (kulttuurikerros, jossa kiviä, tiiltä, hiilinokareita ja vanhoja rautanauvoja). Ei kaivettu syvemmälle; kairaamalla todettiin kerroksen jatkuvan ainakin 20 cm.
17	6807194,80	277954,50	63,91	45 x 45	0–14 turve ja humuksensekainen moreeni, 14–32 vaaleanruskea moreeni (täyttö, löytönä pala fajanssia), 32–46 ruskea humuksensekainen moreeni, jossa hieman tiilenpaloja sekä halkaisijaltaan 15–25 cm:n kokoisia kiviä. Kiviä ei poistettu eikä kuoppaa kaivettu syvemmälle.
18	6807184,14	277917,65	65,65	50 x 50	0–58 tummanharmaa homogeeninen humuksensekainen hieta (sis. tiilenpaloja), 58–67 ruskeanharmaa homogeeninen sekoittunut hieta, 67–74 (kairaus) ruskeanharmaa homogeeninen sekoittunut hieta, 74– (kairaus) puhdas hieta.

Ala-Knaapin pihapiiriin kaivetut koekuopat ja niiden suhde Kaukolan historialliseen kylätonttiin. Punaisella viivalla on merkitty isonjaon aikaiset talotonttien rajat (Ringbom 1804: 7/20, jonka mittaustyö on tehty 1772). Taustalla erottuvat taloa kuvaavat piirrokselliset osoittavat talojen sijaintia 1600-luvun alkupuolella maakirjakartan perusteella (Streng 1644). Maakirjakartan tarkka asemointi on mahdotonta, mutta ilmeisesti tontit ovat jo tuolloin sijainneet suurin piirtein samoilla paikoilla kuin isonjaon aikaan.

2.3.3. Yhteenveto tuloksista

Suunnitellulle kaapelireitille kaivettiin kahdeksan koekuoppaa, joista viidessä todettiin varmaa tai todennäköisenä pidettävää kulttuurikerrosta (koekuopat 11–13 ja 16–17).

Kulttuurikerros ulottuu käytännössä koko sille linjanosalle, joka sijoittuu Knaapintien koillispuolelle. Vain Knaapintien lounaispuolelle ja heti tien laitaan sen koillispuolelle avatuissa kuopissa (14–15 ja 18) ei havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Todetut kulttuurikerrokset ja niistä osaan kuuluvat kivrakenteet liittyvät Kaukolan historialliseen kylätonttiin. Koekuopan 13 kulttuurikerros voidaan ajoittaa rautakaudelle – sekin

liittyyneen asuinpaikkaan ja osoittaa huomattavan pitkää asutusjatkuvuutta kylätontin tällä osalla.

Osa alueen kulttuurikerroksista on selkeästi melko myöhäiseltä historialliselta ajalta, todennäköisesti 1700–1800-luvuilta. Koekai-vaushavaintojen tulkintaa hankaloittaa se, että paikalta ei ole olemassa sellaista historiallista kartta-aineistoa, josta ilmenisi yksittäisten rakennusten tarkka sijainti 1800-luvulla tai sitä varhemmin.

Knaapintien koillispuolella kulttuurikerrokset jatkuvat suunnitellun kaapelilinjan pohjois- ja eteläpuolelle vähintään muutamien metrien etäisyydelle linjasta (koekuopat 13 ja 16). On syytä olettaa, että etelän ja lounaan suunnalla

ilmeisen hyvin säilynyt – osin rautakautinen – kulttuurikerros ja rakenteet jatkuvat hyvinkin pitkälle kohti Ala-Knaapin vanhaa päärakennusta ja historiallisen kylätontin ydinaluetta.

Todettujen kulttuurikerrosten paksuus vaihtelee, mutta se on paikoin useita kymmeniä senttimetrejä. Koska koko Knaapintien koillispuoleiselle tutkimusalueelle on tuotu erilaatuisia täyttömaita, kulttuurikerroksen pohja on syvimmillään vähintään 70 cm nykyisestä maanpinnasta (koekuoppa 16).

2.4. Koekaivaus Kaukolantien varressa

Eteläisin Hartolankosken länsipuolella vuonna 2018 koekaivauksin tutkituista kohteista sijaitsi välittömästi Kaukolantien itäpuolella, osoitteessa Kaukolantie 170 (numero 2.4. sivun 2 kartassa).

Paikalle oli suunnitteilla suuntaporauksella tehtävä Kaukolantien alitus ja kyseistä työtä varten oli tien molemmille puolille kaivettava koneellisesti laajahkot kuopat (ks. myös suuntaporauksikaivantojen valvonnan kuvausta luvussa 2.1.2.).

Maakuntamuseo oli 1.2.2018 antamassaan lausunnossa edellyttänyt koekaivausta yhden tällaisen alituskaivannon kohdalle (sijainnista ks. karttoja alla sivuilla 43–44). Työn tarkoituksena oli selvittää, onko kohdalla kaapelointityöhön vaikuttavia arkeologisia jäännöksiä. Vastuuhenkilö oli Ville Laakso. Työ voitiin tehdä hyvien havainto-olojen vallitessa.

Koekaivauksin tutkittu kohta oli noin kaksi metriä leveä nurmipintainen kaista Kaukolantien ojaluiskan ja sen itäpuoleisen omakotitontin välissä. Paikka on hyvin loivaa pohjoisrintettä.

Kohdalle kaivettiin aluksi lapiolla kaksi koekuoppaa (ks. tarkempaa kuvausta taulukossa sivulla 45). Koekuoppa 1 kaivettiin 18.10.2018; siinä pystyttiin etenemään 51 cm:n syvyyteen, jolloin suuri kivi esti syvemmälle pääsyn. Esille oli siihen mennessä tullut ainoastaan modernia täyttömaata.

Koekuopan 1 itäleikkaus 51 cm:n syvyyteen kaivettuna.

Koekuopan 2 itäleikkaus 70 cm:n syvyyteen kaivettuna.

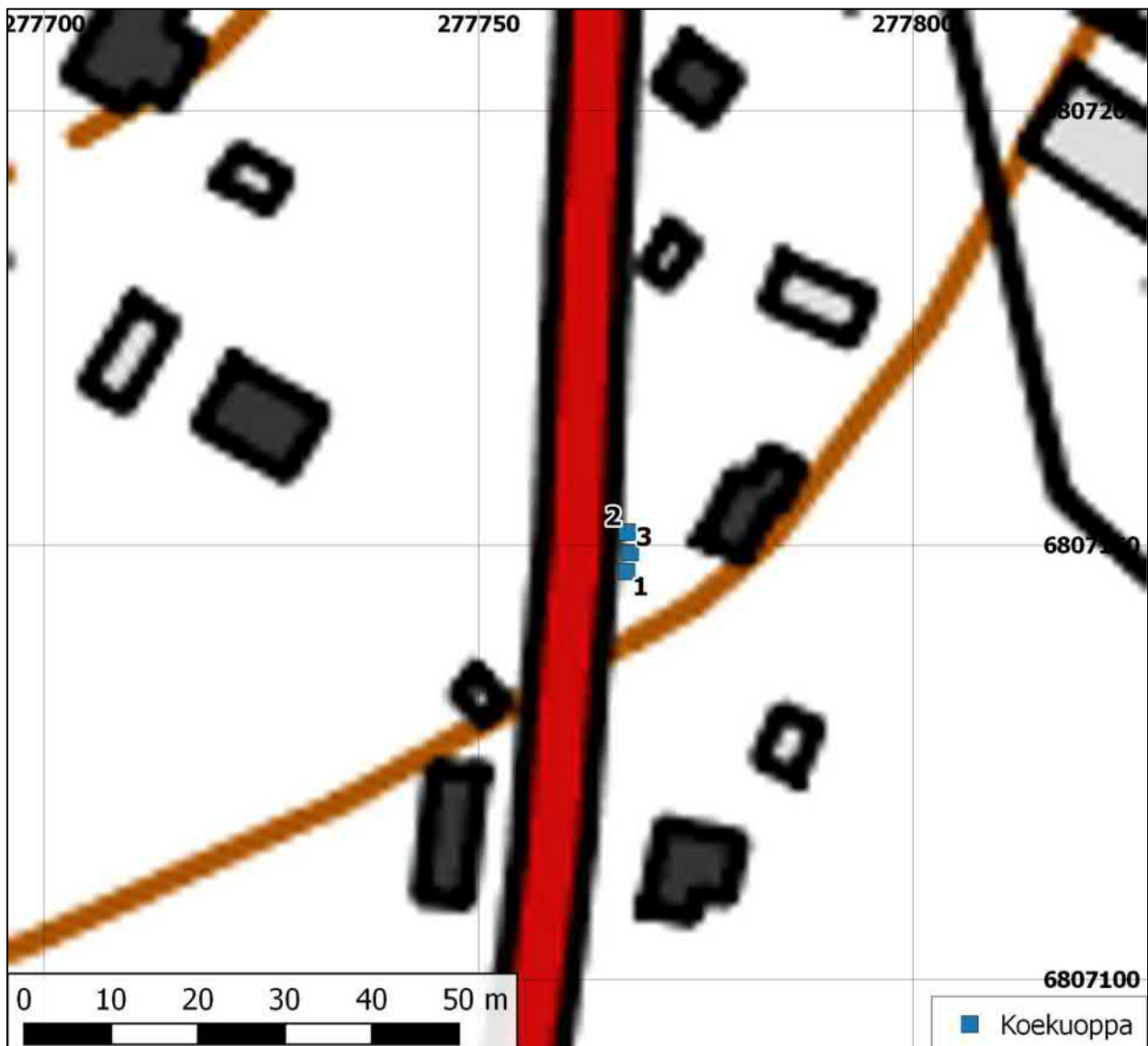
Koekuoppa 2 avattiin 22.10.2018 edellisestä koekuopasta 4,5 m pohjoiseen. Siinä todettiin ainakin 85 cm:n syvyyteen ulottuva sama re-
senti hyvin kivinen täyttömaakerros, josta ei päässyt syvemmälle käsityökaluin.

Sama täyttömaa todettiin myös paikalle tehdyissä maaperäkairan pistoissa.

Vaikka koekuoppia 1–2 ei voitu kaivaa puhtaiseen pohjamaahan, niistä saadut havainnot viittasivat siihen, että paikalla ei todennäköisesti ole säilynyttä arkeologisesti merkittävää kulttuurikerrosta: ympäristön topografian pe-

rusteella on erittäin epätodennäköistä, että alkuperäinen maanpinta koekuoppien kohdalla ja ympäristössä olisi 85 cm nykyistä maanpintaa syvemmällä.

Asian varmistamiseksi paikalle kaivettiin koneellisesti kolmas koekuoppa 23.10.2018. Vuoden 2018 tutkimusten tilaajan kaivinkone oli tuolloin tulossa paikalle tekemään alitusporausta varten tarvittavia kuoppia, joten koneella kaivettiin arkeologin valvonnassa ohuina kerroksina täyttömaakerroksen läpi em. koekuoppien väliin koekuoppa 3, jonka lopullinen laajuus oli 1,5 x 1,8 m.

Kaukolantie 170:n kohdalle tien itäsyrrään kaivettujen koekuoppien 1–3 sijainti maastokarttapohjalle asemoituna.

Koekuopissa 1–2 havaittua sekalaista täyttömaata esiintyi myös koekuopan 3 koko alalla noin metrin syvyyteen asti. Täyttömaan alla noin 1,1 metrin syvyydessä tuli kuopan itäpuoliskossa esille uudehko muovinen viemäriputki ja länsipuoliskossa puhdas moreeni.

Koska paikalla ei ollut merkkejä muinaisjäännöksestä ja koska kuoppaa ei ollut suuntaoporausta varten tarvetta enää laajentaa tai syventää, tien alitusporaus suoritettiin koekuopan 3 länsileikkauksesta myöhemmin samana päivänä ja kuoppa täytettiin.

Maastotyön yhteydessä tarkastettiin silmänvaraisesti ja kairanpistoin myös viereistä nurmipintaista puutarhaa. Mitään muinaisjäännökseen tai muuhun arkeologisesti relevanttiin viittaavaa ei havaittu. 1600–1800-lukujen kartoissa alue on peltoa (ks. sivun 20 karttoja).

Koekuopan 3 (tienpuoleinen) länsileikkaus. Mitan numeron 7 kohdalla erottuva tumma kerros liittyy tien perustamiseen, koska sitä ei esiintynyt kuin aivan tien reunassa.

Koekuopan 3 itäleikkaus. Moderni muovinen musta viemäriputki erottuu punertavassa täyttöhiekassa mitan numeron 1 oikealla puolella.

Koekuoppaa 3 avataan. Kuoppa 1 lapioiden välissä.

Taulukko: Koekuoppahavainnot Kaukolantien varressa (Kaukolantie 170). Tasokoordinaatit mitattiin GPS-vastaanottimella, absoluuttista korkeutta ei mitattu. Havainnot-sarakkeessa mainittu suurin syvyys ilmaisee samalla syvyyden, johon koekuoppa kaivettiin.

Nro	N	E	Koko cm	Havainnot (kerrokset cm pinnasta alkaen)
1	6807147	277767	45 x 45	0–51 sekoittunut ruskea moreeni (täyttömaa, löytönä modernia roskaa), 51 koko kuopan laajuinen kivi (ei voitu kaivaa syvemmälle).
2	6807152	277767	40 x 40	0–50 sekoittunut ruskea moreeni (täyttömaa, löytönä modernia roskaa), 50–70 tumma noensekainen täyttömaa (löytöinä mm. muovia; isojen kivien vuoksi ei pystytty kaivamaan syvemmälle). Pohjaan tehdyssä kairanpistossa todettiin saman maan jatkuvan vielä ainakin 15 cm syvemmälle.
3	6807149	277768	150 x 180	Länsileikkaus: 0–50 sekalainen kivinen täyttömaa, 50–70 tummanharmaa kivinen savensekainen moreeni (tien perustus), 70–125 puhdas kellertävä moreeni.

Kaukolantie 170:n kohdalle tien itäsyryään kaivettujen koekuoppien 1–3 sijainti ortoilmakuvan päälle asemoituna.

2.5. Koekaivaus Pukintien varressa

Kaukolan muinaisjäännösalueen itäosaan, Pukintien varrelle, oli syksyllä 2018 suunnitteilla uusi tukipylväs (sijainnista ks. sivun 2 kartan numero 2.5.). Maakuntamuseo edellytti lausunnossaan 14.5.2018 paikalla tehtäväksi koekaivauksen, koska tulevan pylvään kohta oli vain muutaman metrin päässä tiedossa olevista hautaröykkiöistä.

Koekaivaus tehtiin 26.10.2018 (Ville Laakso ja Jasse Tiilikkala). Havainto-olot olivat hyvät. Alue on loivaa itään laskevaa rinnettä välittömästi pohjoinen–etelä-suuntaisen Pukintien vieressä sen itäpuolella.

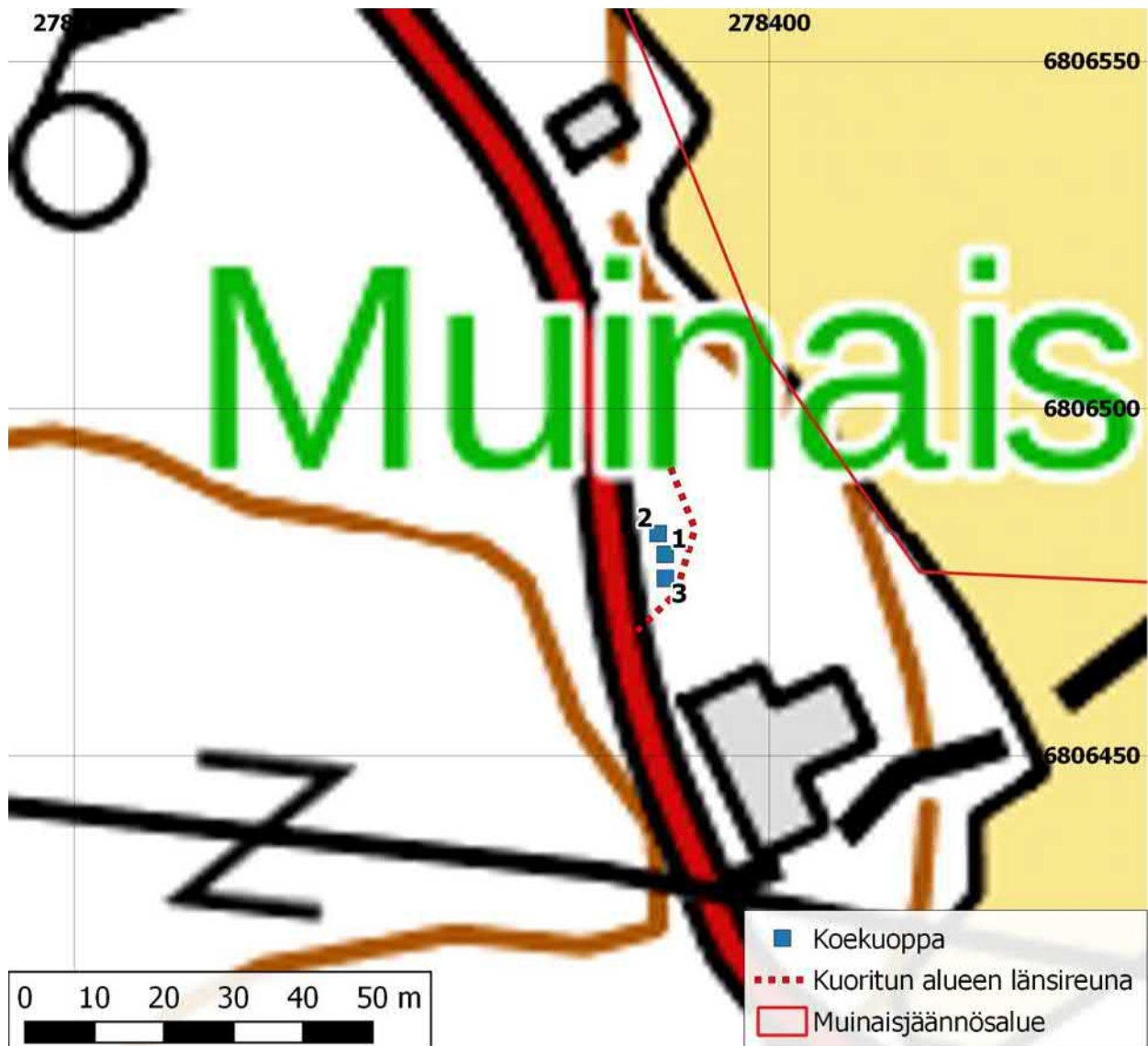
Suunnitellun tukipylvään paikka on tien ojan ja kuoritun alueen väliin jäävällä kapealla (3–6 m) pohjakaavaltaan kolmiomaisella kaistaleella (ks. karttaa alla). Maan pinnalle erottui muutamia isoja kiviä (halkaisija 0,5–1 m). Paikalla oli kolme aiempaa sähköpylvästä, joten koskemattonta maata paikalla on todennäköisesti hyvin vähän, jos lainkaan. Tien itäpuolelta oli hiljattain kuorittu pintamaata muutamien satojen neliömetrien alalta.

Oranssipäinen lapio: koekuoppa 2, keskellä oleva lapio: koekuoppa 1. Vasemmalla takana kuorittua aluetta, oikealla Pukintie. Pohjoisesta.

Jasse Tiilikkala kaivaa koekuoppaa 3. Oikealla oleva lapio on koekuopan 1 kohdalla. Etualalla kuorittua aluetta, takana Pukintie. Idästä.

Pukintien varrelle kaivetut koekuopat 1–3. Ehjä maanpinta rajoittuu alueelle, jota rajaa lännessä tie ja sen oja sekä idässä punaisella pisteiviivituksella merkitty kuoritun alueen reuna.

Mainitulle kolmiomaiselle kaistaleelle kaivettiin kolme koekuoppaa. Ne sijoitettiin mahdollisimman koskemattomiksi arvioituihin kohtiin. Koekuopat 1 ja 2 avattiin kaksi metriä Pukintien ojan ulkoluiskasta itään. Koekuoppa 2 sijaitsi kolme metriä kuopasta 1 pohjoiseen. Koekuoppa 3 oli aivan kuoritun maan reunan vieressä, 2 m itäisimmästä sähköpylvästä koilliseen ja 3,5 m päässä koekuoppa 1:stä.

Kuopat 1 ja 2 kaivettiin lapiolla ja maat käytiin läpi lastalla. Koekuoppa 3 kaivettiin osin lapiolla ja osin lastalla. Maat käytiin läpi lastalla.

Lisäksi kuoppien ympäristöä prospektoitiin maaperäkairalla ja metallinilmaisimella. Kuori-

tun alueen pintaa tarkastettiin myös pinta-poiminnalla; alueella esiintyi runsaasti tiilenpaloja.

Koekuopissa ja kairauksissa todettiin em. kolmiomaisen kaistaleen alueella pinnassa 40–50 cm erittäin humuksensekaista maata, joka vaikutti paikalle tuodulta. Siitä löytyi mm. muovin paloja. Myös alueen epätasainen pinta antoi vaikutelman modernista sekoittuneisuudesta. Humuksensekaisen kerroksen alla oli kaikkialla todettavissa pelkkä puhdas moreeni.

Koekuopasta 3 löytyi palaneen saven pala, mutta kaikki havainnot huomioon ottaen on erittäin epätodennäköistä, että suunnitteilla

olleen tukipylvään kohdalla tai sen välittömässä läheisyydessä voisi olla säilynyttä kiinteää muinaisjäännöstä tai muita arkeologisesti merkittäviä rakenteita. Alue on ollut viljelysmaana viimeistään 1600-luvulta lähtien (ks. Streng 1644: 79).

Koekuopan 1 itäleikkaus ja pohja (kivi).

Koekuopan 1 koilliskulmaan tehty kairanpisto.

Koekuopan 2 pohjoisleikkaus ja pohja.

Koekuopan 3 länsileikkaus.

Pukintien varrelle suunnitellun tukipylvään kohdalle kaivetut koekuopat ortoilmakuvan päälle asemoituina. Ehjä maanpinta rajoittuu alueelle, jota rajaa lännessä tie ja sen oja sekä idässä punaisella pisteviivoituksella merkitty kuoritun alueen reuna.

Taulukko: Koekuoppahavainnot Pukintien varressa. Tasokoordinaatit mitattiin GPS-vastaanottimella, absoluuttista korkeutta ei mitattu. Havainnot-sarakkeessa mainittu suurin syvyys ilmaisee samalla syvyyden, johon koekuoppa kaivettiin.

Nro	N	E	Koko cm	Havainnot (kerrokset cm pinnasta alkaen)
1	6806479	278385	30 x 40	0–44 löyhä voimakkaasti humuksensekainen tumma moreeni (runsaasti kiviä, joiden halkaisija 5–35 cm), 44 melkein koko kuopan kokoinen kivi, jota ei saatu poistettua. Koilliskulmaan tehdyssä kairanpistossa todettiin 6 cm em. humuksensekaista moreenia ja sen alla puhdas ruskea moreeni.
2	6806482	278384	30 x 35	0–44 löyhä voimakkaasti humuksensekainen tumma moreeni, 44 useita suuria kiviä, jota ei saatu poistettua.
3	6806475	278385	35 x 35	0–52 löyhä voimakkaasti humuksensekainen tumma moreeni (löytöinä muovia, vanhahkoa tiiltä ja kerroksen alareunasta yksi pala palanutta savea; löytöjä ei talletettu), 52–60 alaspäin vaahtomaisiksi muuttuva puhdas ruskea hietamoreeni.

2.6. Inventointi Hartolankosken itäpuolella

2.6.1. Hiidenmäen eteläpuolinen alue

Tutkimusalue sijaitsee Hartolankosken itäpuolella, Kaukolan muinaisjäännösalueen eteläreunan kohdalla (ks. sivun 2 kartan numeroa 2.6.1.). Inventoinnin tavoitteena oli selvittää, onko alueella muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita.

Maastotyö tehtiin 16.10.2018 kahden arkeologin (Jasse Tiilikkala ja Ville Laakso) työryhmänä. Itäosa inventointialueesta, joka on tasaista peltoa, käveltiin läpi ojan reunasta pellolle noin 10 metri leveydeltä neljällä kävelykerralla. Pelto oli sängellä, mutta paikoin paljas maanpinta oli näkyvissä. Paljaasta maasta pyrittiin havainnoidaan löytöjä; sellaisia ei kuitenkaan esille tulut. Maaperä pellolla on savea.

Lisäksi käytettiin metallinpaljastinta. Signaaleja tarkastettiin koko linjan mitalta, yhteensä noin

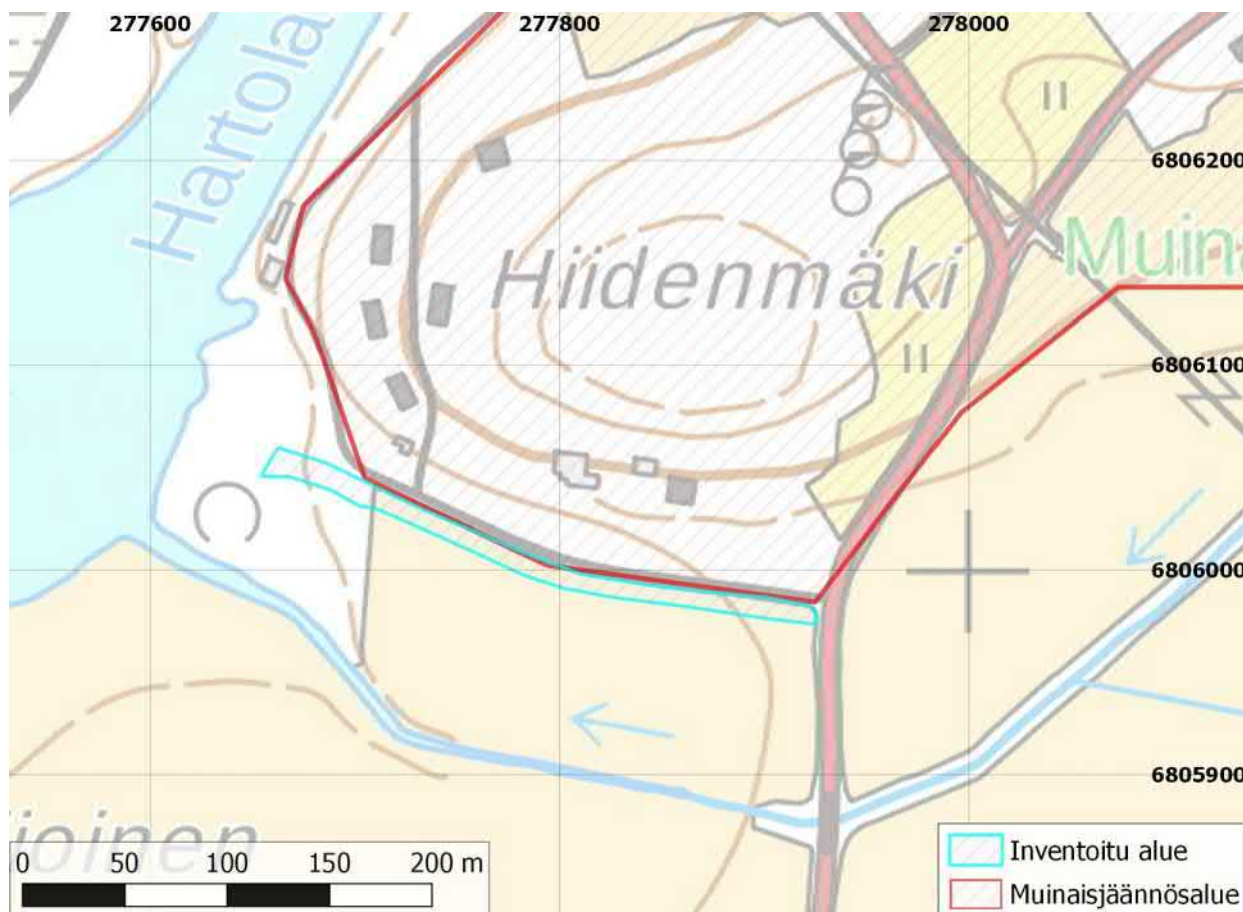
20. Ne kaikki osoittautuivat moderneiksi. Lisäksi aluetta prospektoitiin kevyellä maaperäkairalla.

Läntisin osa inventointialueesta on harvaa sekametsää kasvavaa entistä niittyä tai peltoa, tasamaata. Maaperä on savea. Lähellä pellon reunaa on alavampi kosteahko maaston kohta.

Metsäalueella kaivettiin kaksi noin 30 x 30 cm:n laajuista koekuoppaa, jotka osoittautuivat löydöttömiksi. Lisäksi aluetta kairattiin kevyellä maaperäkairalla. Pinnassa todettiin noin 15 cm paksu humuksensekaisen saven kerros, joka lienee peräisin viljelyksestä. Sen alla on kaikkialla puhdas kostea savi.

Metsäiseltä osalta tarkastettiin myös kaksi metallisignaalia, jotka molemmat olivat moderneja.

Alue on maakirjakartassa ja muissa historiallisissa kartoissa peltoa tai niittyä ja länsiosaltaan metsää tai joutomaata (ks. kuvia alla).

Hiidenmäen eteläpuolella inventoitu alue (sinivihreällä).

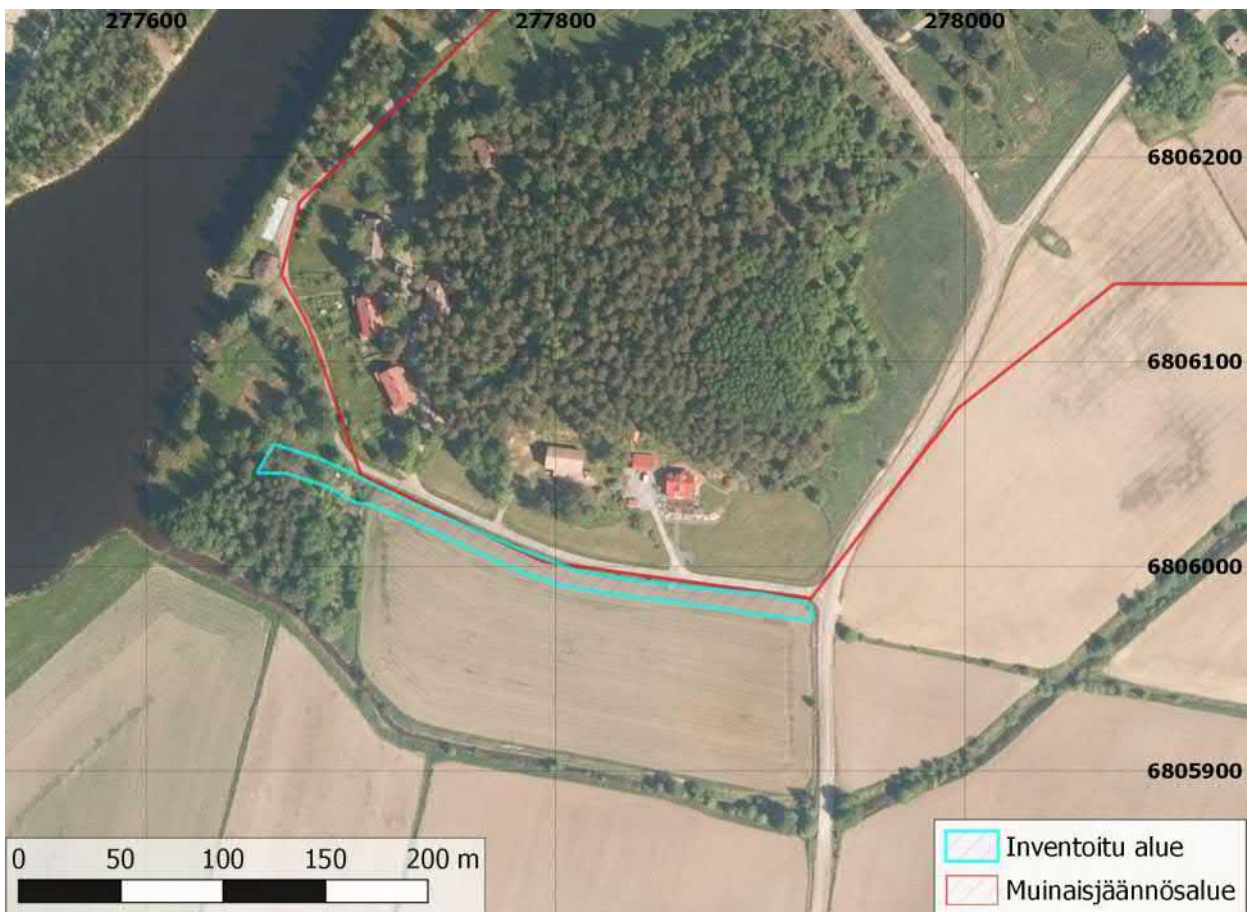
Hiidenmäen eteläpuoleisen inventointialueen metsäinen länsipää. Idästä.

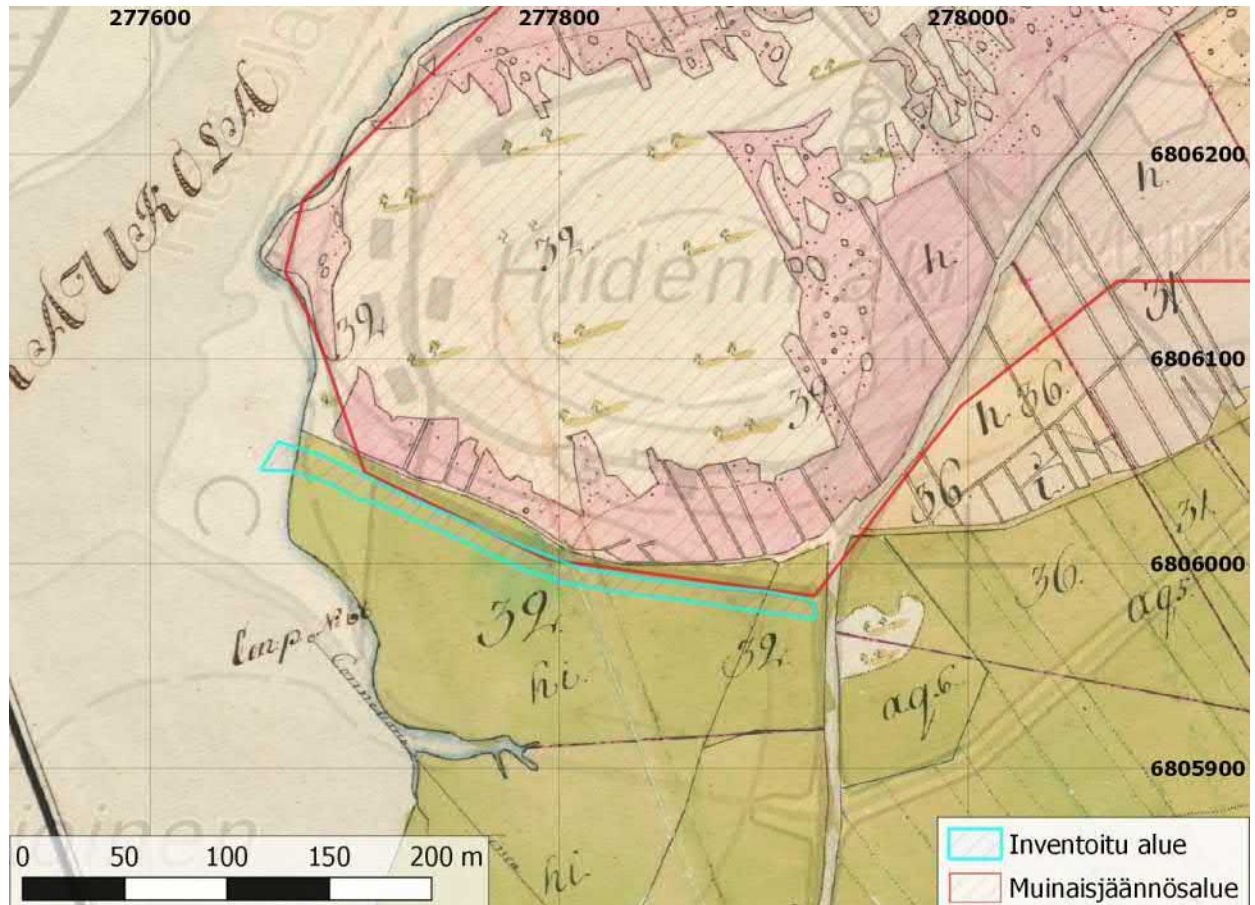
Inventoidun peltoalueen länsiosa. Lännestä.

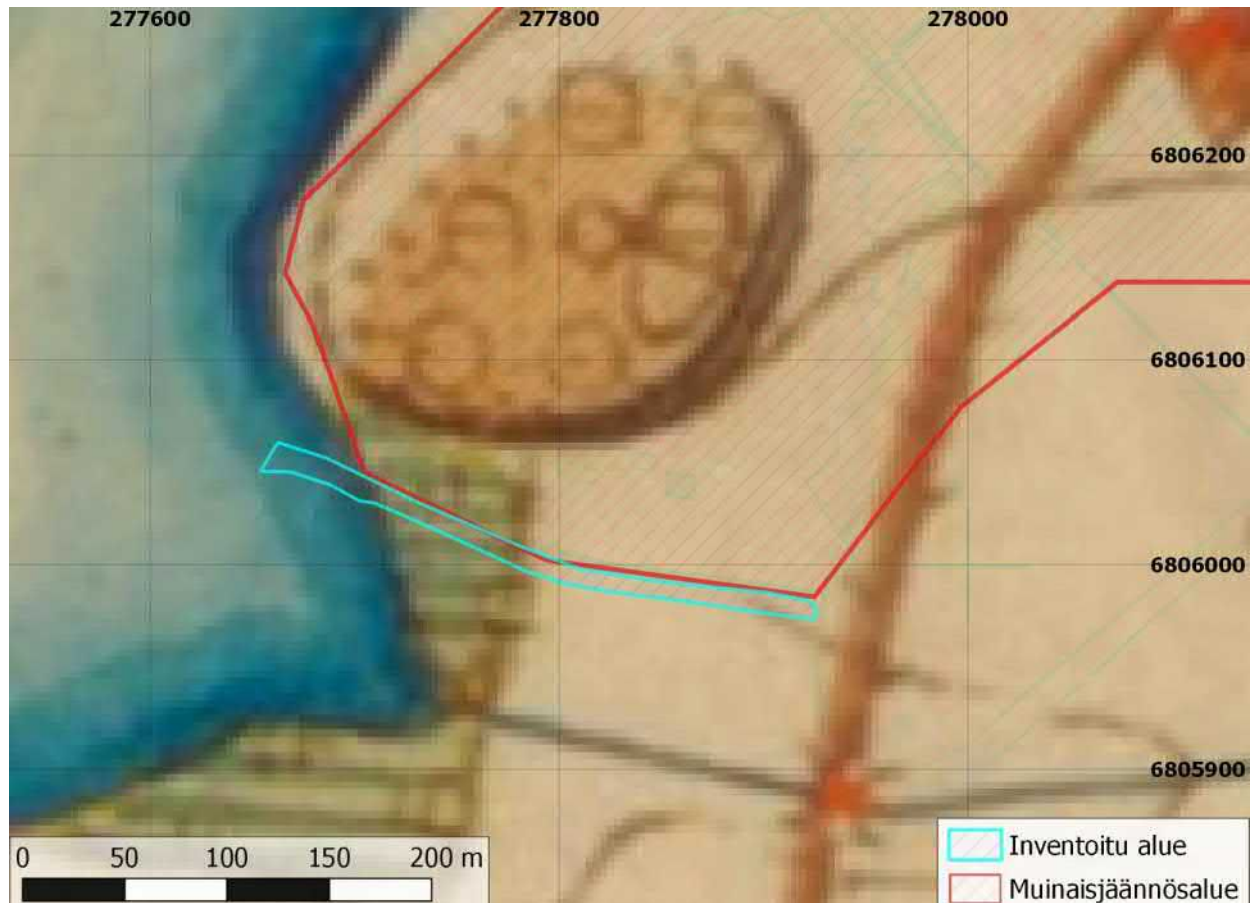
Alueen itäpää. Jasse Tiilikkala prospektoi peltoa metallinilmaisimella. Idästä.

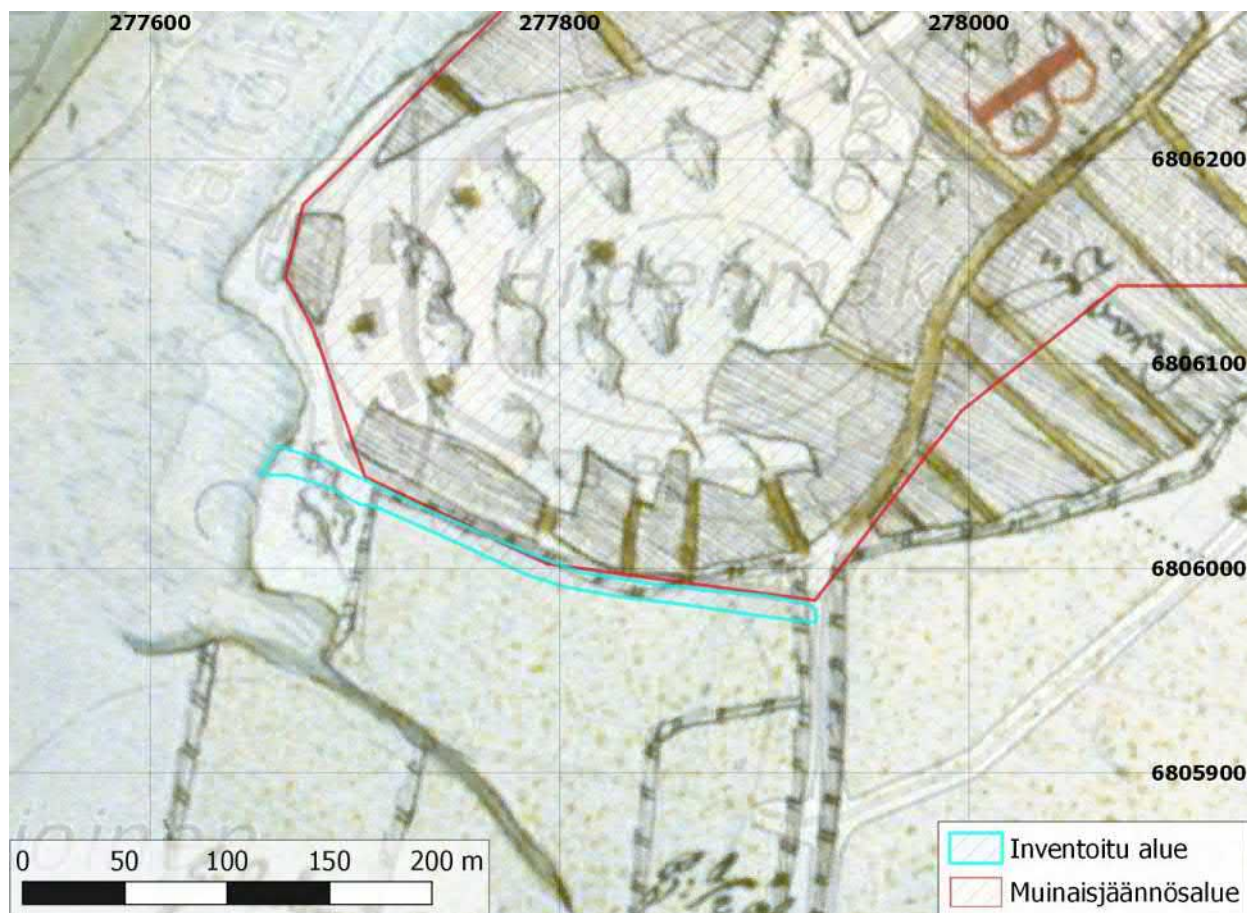
Inventointialue (sinivihreällä) ortoilmakuvalle asemituna.

Hiidenmäen inventointialue isojakokartalla (Limon 1775).

Hiidenmäen inventointialue Senaatin kartassa (1907).

Hiidenmäen inventointialue maakirjakartalla (Streng 1644).

2.6.2. Finskan alue

Inventointialue sijaitsee Kaukolan muinaisjäännösalueen kaakkoispuolella, Finska-nimisen tilan lounaispuolella, peltoalueella (ks. sivun 2 kartan numeroa 2.6.2.).

Alue inventoitiin 26.10. (Jasse Tiilikkala). Peltoalue oli sängellä, mutta maanpinta oli osin paljaana, ja pellon pinnalta pyrittiin havaitsemaan löytöjä. Muilta osin havainto-olot olivat hyvät.

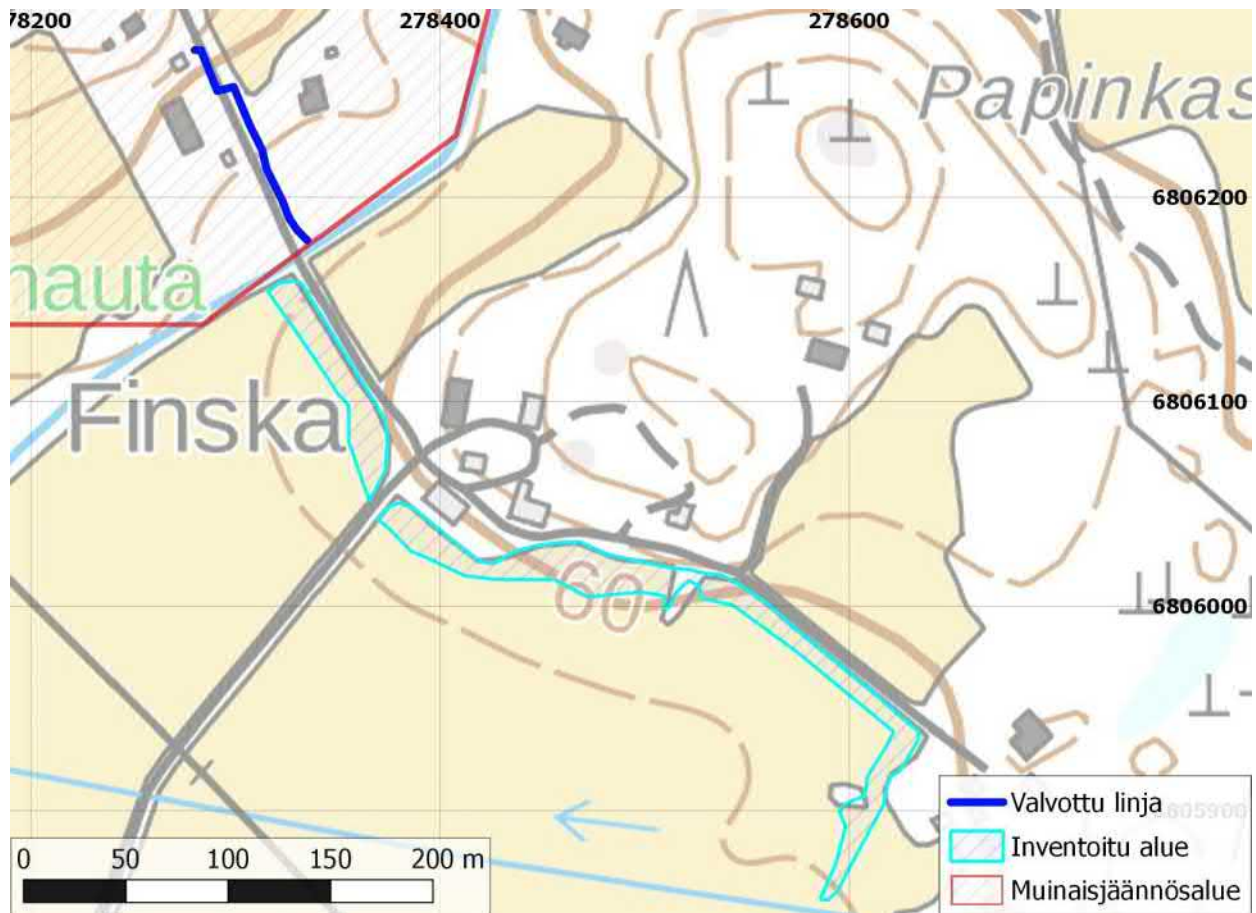
Pelto käveltiin kertaalleen ojan reunaa myöden ja toiseen suuntaan noin 5–10 m ojan reunasta etelään päin. Pellon maaperä on savea, lukuun ottamatta aivan inventointialueen kaakkoisosassa olevaa pientä metsäsaarekettä.

Finskan talon länsipuolella havaittiin hieman vanhoja tiilenpaloja ja Finskan talon eteläpuolella yksittäinen nuorehkon punasavikeramiikan kappale.

Myös metallinpaljastinta käytettiin. Metallisignaaleja tarkastettiin 28. Ne kaivettiin esiin lapiolla maata kääntäen lapion terän syvyydestä. Näin pyrittiin samalla tarkastamaan pellon maannosta muiden löytöjen tai kulttuuri-indikaattoreiden, kuten hiilen, varalta.

Metallisignaalit osoittautuivat moderneiksi kahta rahaa lukuun ottamatta. Finskan talon länsipuolelta löytyi heikkokuntoinen todennäköisesti 1700-luvun äyri; sitä ei otettu talteen. Rahassa erottui vaakunan sisällä olevat kaksi nuolta ja niiden oikealla puolen ”Ö”-kirjain. Lisäksi löytyi Finskan itäpuoliselta peltoalueelta 10 pennin raha vuodelta 1891. Maannoksessa ei havaittu merkkejä kulttuurikerroksesta ja maata käännettäessä esiin tulleet löydöt rajoituivat muutamaa tiilen kappaleeseen.

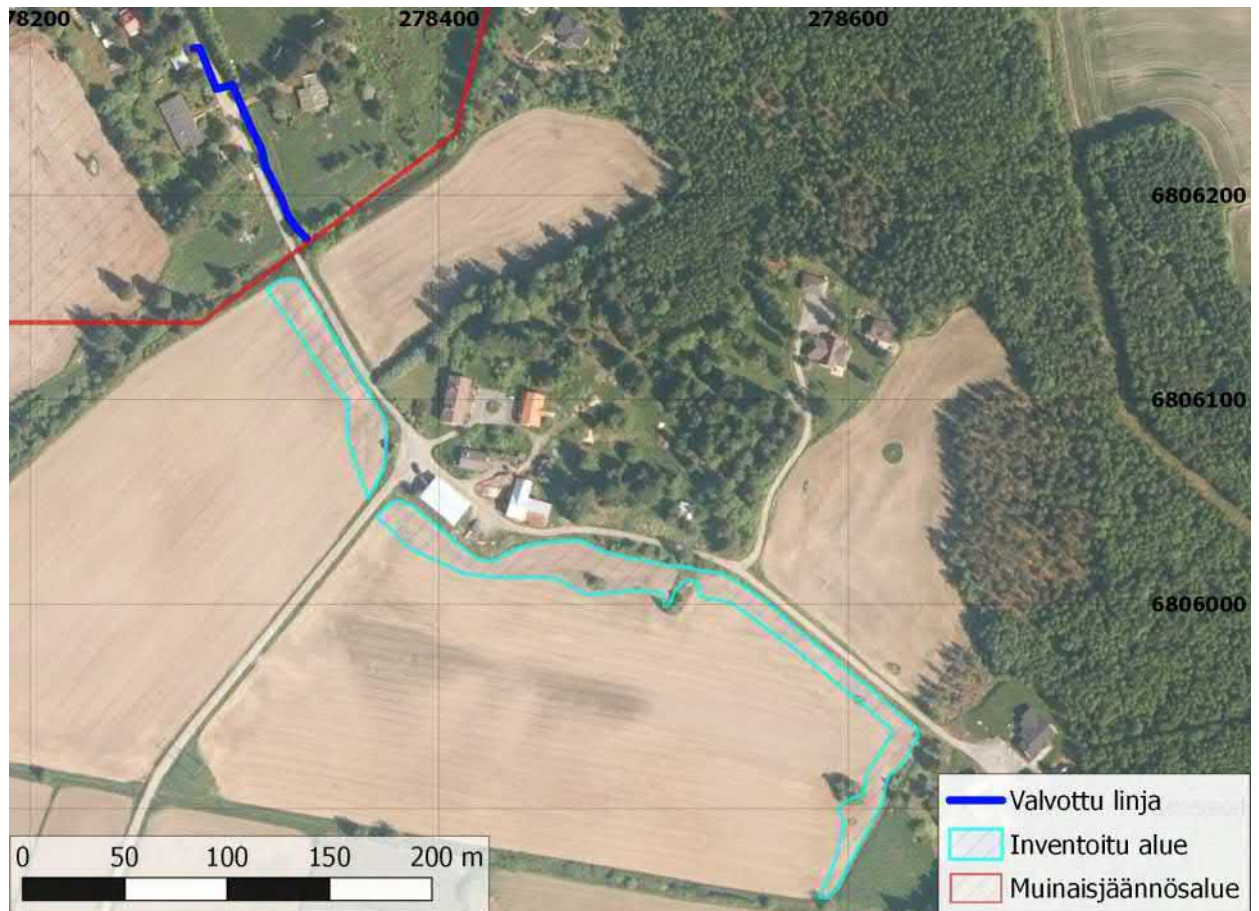
Inventoitu alue on maakirjakartassa ja vuoden 1775 isojakokartassa peltoa, lukuun ottamatta aivan kaakkoisinta osaa, joka on merkitty niityksi.

Hiidenmäen eteläpuolella inventoitu alue (sinivihreällä).

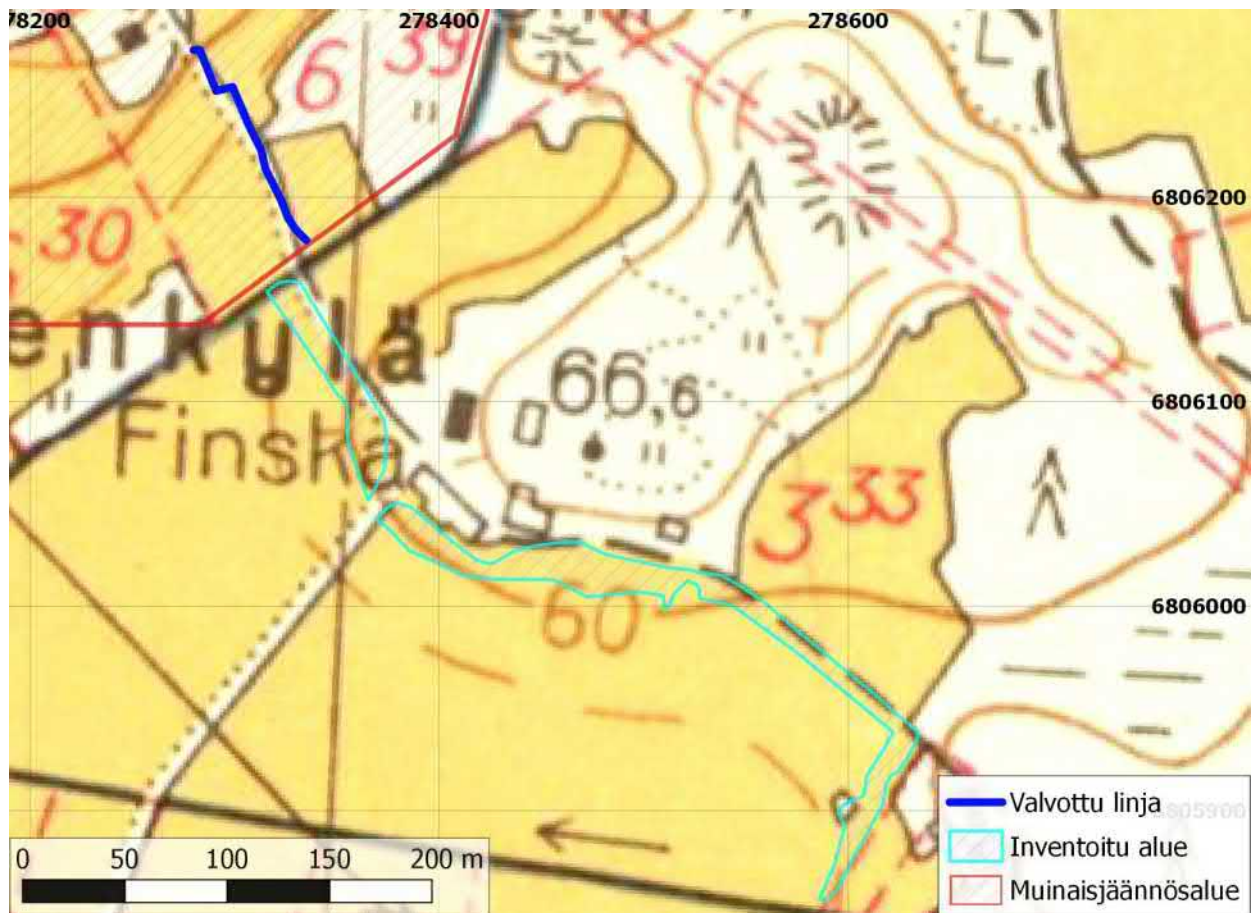
Finskan inventoitavan linjan luoteispään peltoaluetta. Pohjoisluoteesta.

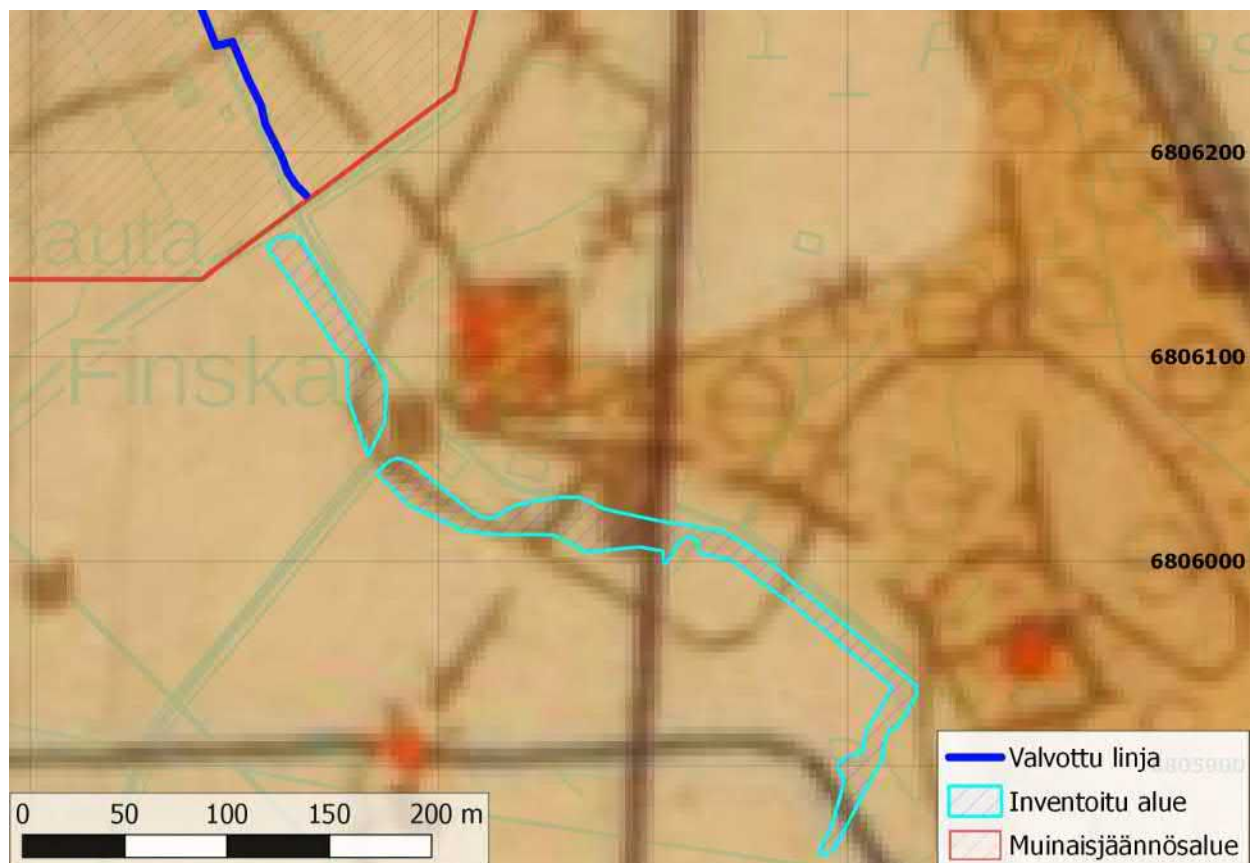
Inventoitu alue Maanmittauslaitoksen ortokuvaan asemoituna.

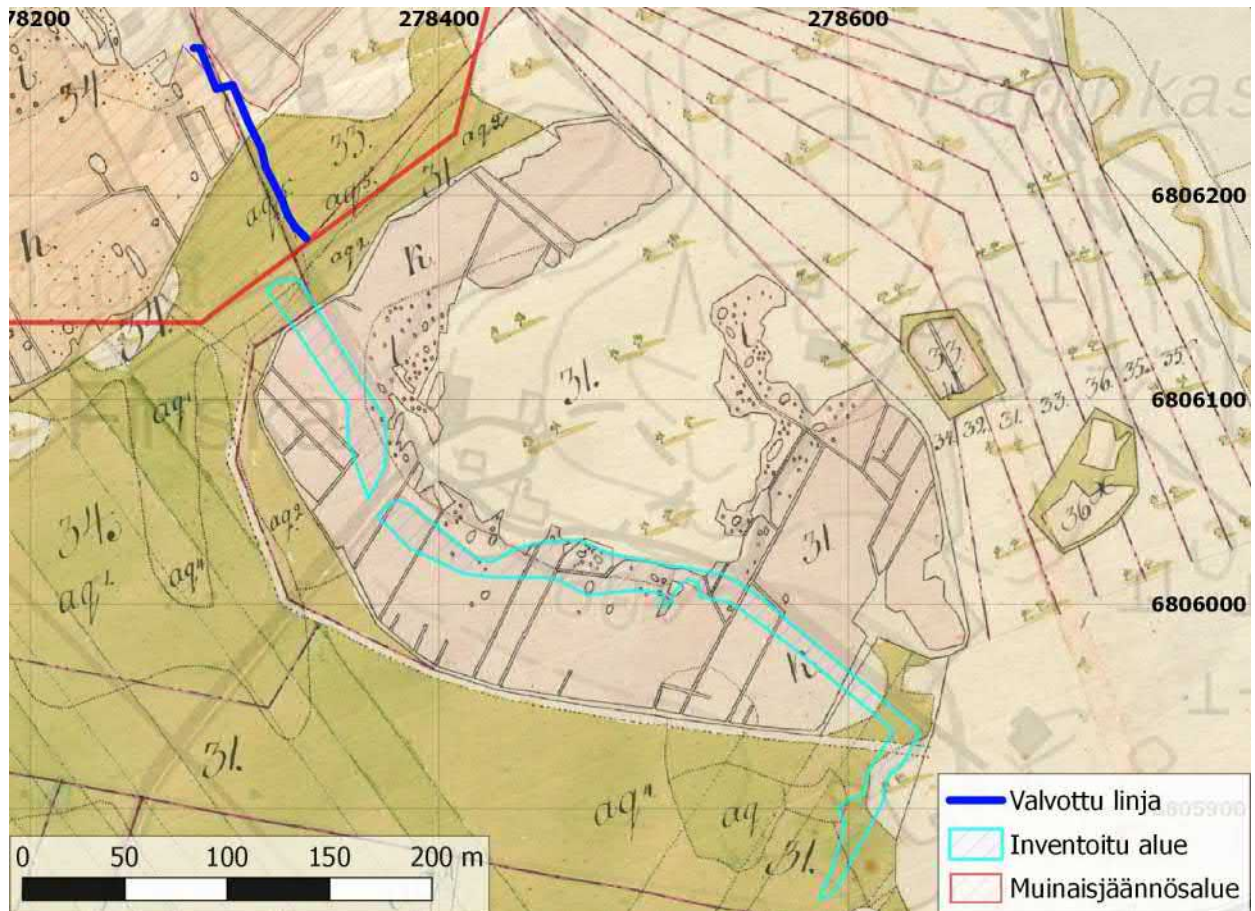
Inventointialuetta Finskan tilan kohdalta kuvattuna. Lännestä.

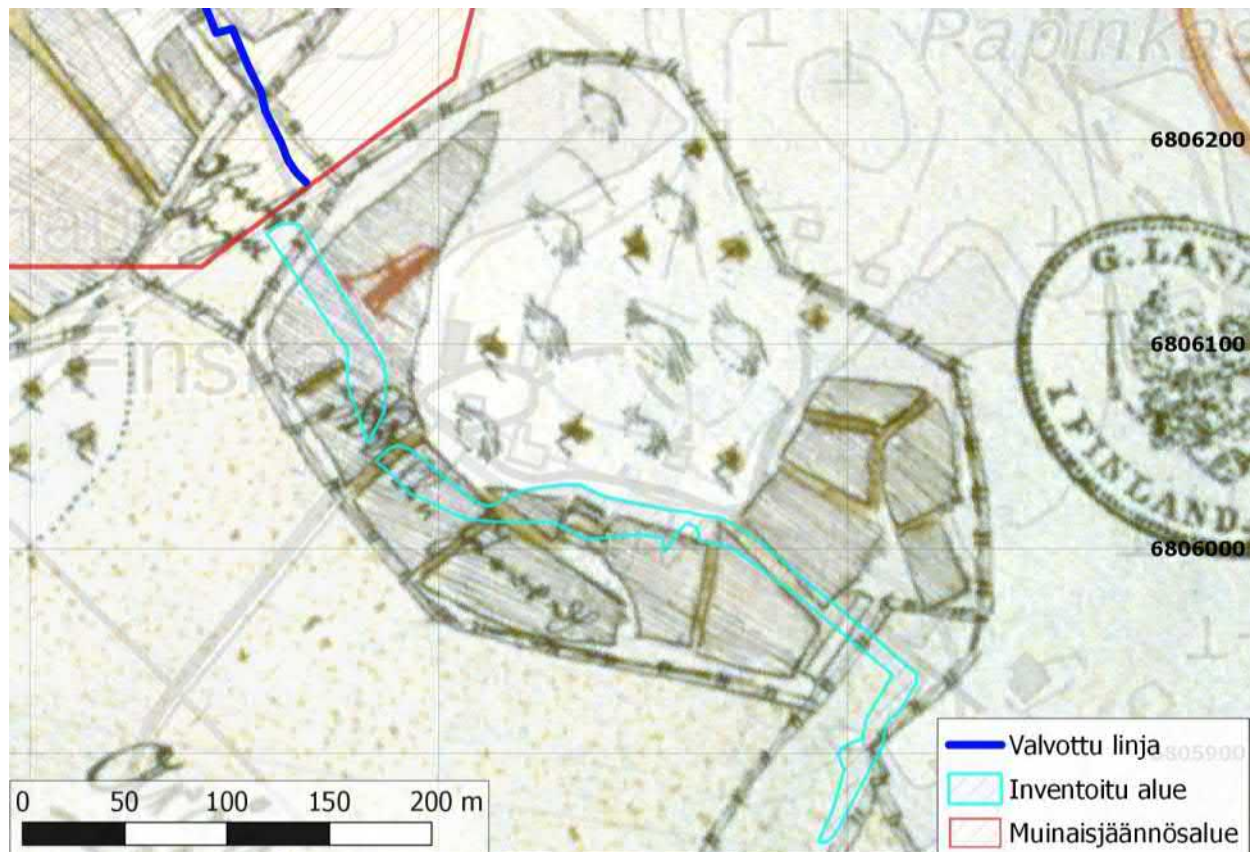
Finskan inventointialue vuoden 1961 peruskartalla (1961a).

Finskan inventointialue Senaatin kartalla (1907).

Inventointialue isojakokartalla (Limon 1775).

Finskan inventointialue maakirjakartalla (Streng 1644).

3. Valvonta kohteella Sastamala Roismala (Roismala) Vilppala (1000006429)

Kohteen kaivutyöt valvottiin 23.10. (Jasse Tiilikkala) ja 24.10. 2018 (Ville Laakso). Havainto-olot olivat hyvät.

Valvottava linja sijaitsi Roismalan historiallisen kylätontin eteläpuolella ja *Roismala Vilppala* -nimisen autiotontin lounaispuolella (ks. sivun 2 kartan numeroa 3; alueen muinaisjäännöskannasta ks. erityisesti Adel 2005).

Valvottu linja kulki Nokkakyläntien länsipuolta tien suuntaisesti. Lisäksi kaivettiin Nokkakyläntien itäpuolelle tien viereen kaivanto muunta-moa varten. Lähialueella on tehty konekaivun valvontaa vuonna 2018 myös vesihuoltolinjalla (Poutiainen *et al.* 2018).

Nokkakyläntien länsipuolinen valvottava linja kulki tien myötäisesti 45 m matkan pellonreunassa etelästä kohti pylväsmuuntajaa. Linjan

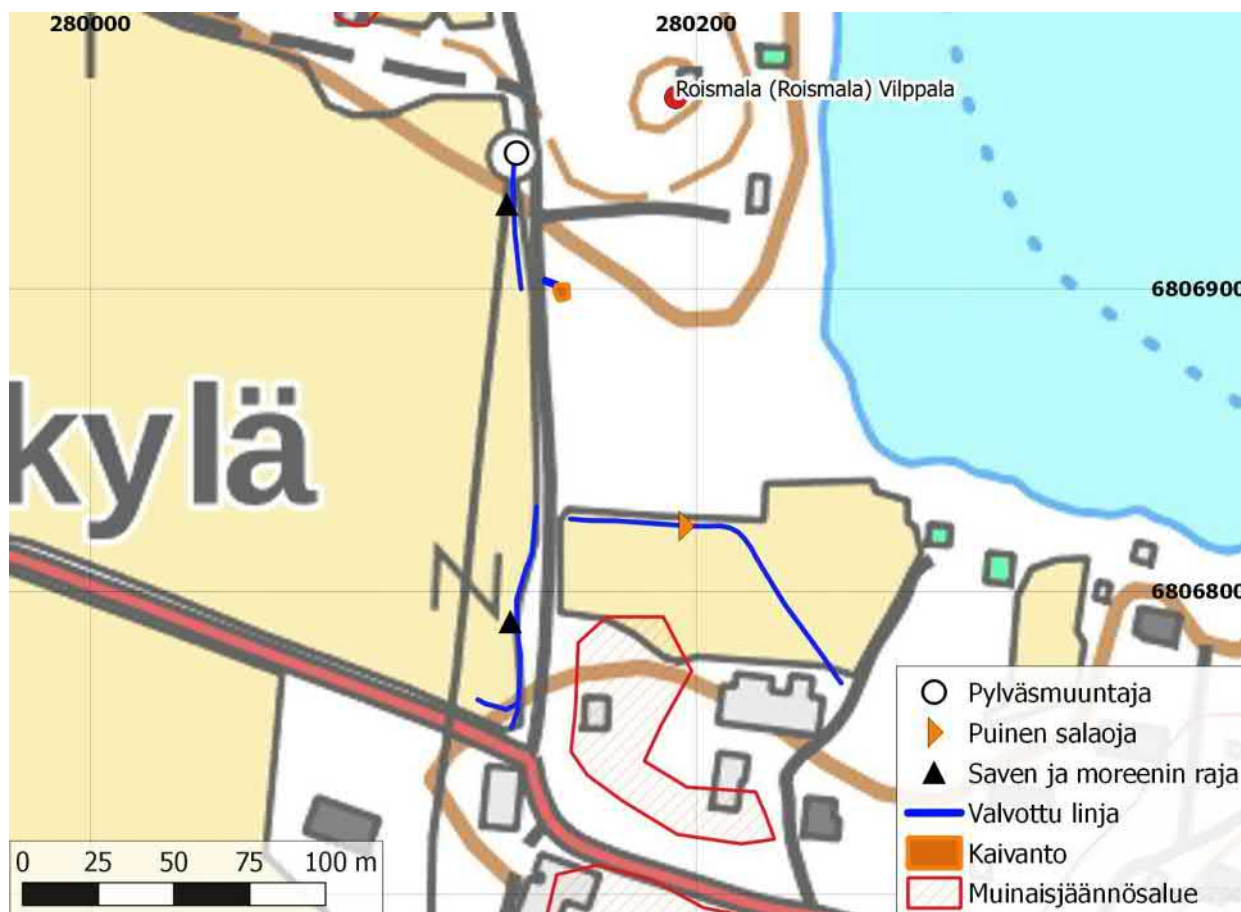
kaivanto oli pohjaosastaan noin 40 cm leveä ja pintaosastaan hieman alle metrin levyinen. Kaivusvyvyys oli noin 90 cm. Lisäksi pylväsmuuntajan kohdalle kaivettiin kaksi nousuhar-aa ja haruksia varten kaksi kaivantoa, jotka oli-vat kooltaan 2 x 1 m ja syvyydeltään noin 2 m.

Pylväsmuuntajan kohdalla maaperä oli hiekka-moreenia ja osin aiempien kaivantojen sekoit-tamaa. Pylväsmuuntajan kohtaa kaivettaessa havaittiin poraamalla lohkottu kivi.

Juhani Rinteen karttaan vuodelta 1904 on pyl-väsmuuntajan läheisyyteen piirretty soikio, jonka vieressä on teksti ”riihi kiuvas” (Rinne 1904). Kivi saattoi liittyä paikalla sijainneeseen riiheen.

Pylväsmuuntajalta 20 m etelään pohjamaa muuttui kellertävästä kivisestä hiekkamoree-nista vaaleanharmaaksi saveksi.

Linjalla ei havaittu ihmistoiminnan jättämiä jäl-kiä, pois lukien noin 30 cm syvyyteen ulottunut savinen tummanharmaa kyntökerros.

Roismalan Vilppalan ja Roismalan Ristimäen valvottu kohteet maastokarttapohjalle asemoituina.

Nokkakyläntien itäpuolen tulevan muuntamon paikka oli kohdassa N 6806900 E 280156; sen perustuskuopan kaivutyö valvottiin. Paikka oli koivikkoa kasvavaa loivaa lounaisrinnettä.

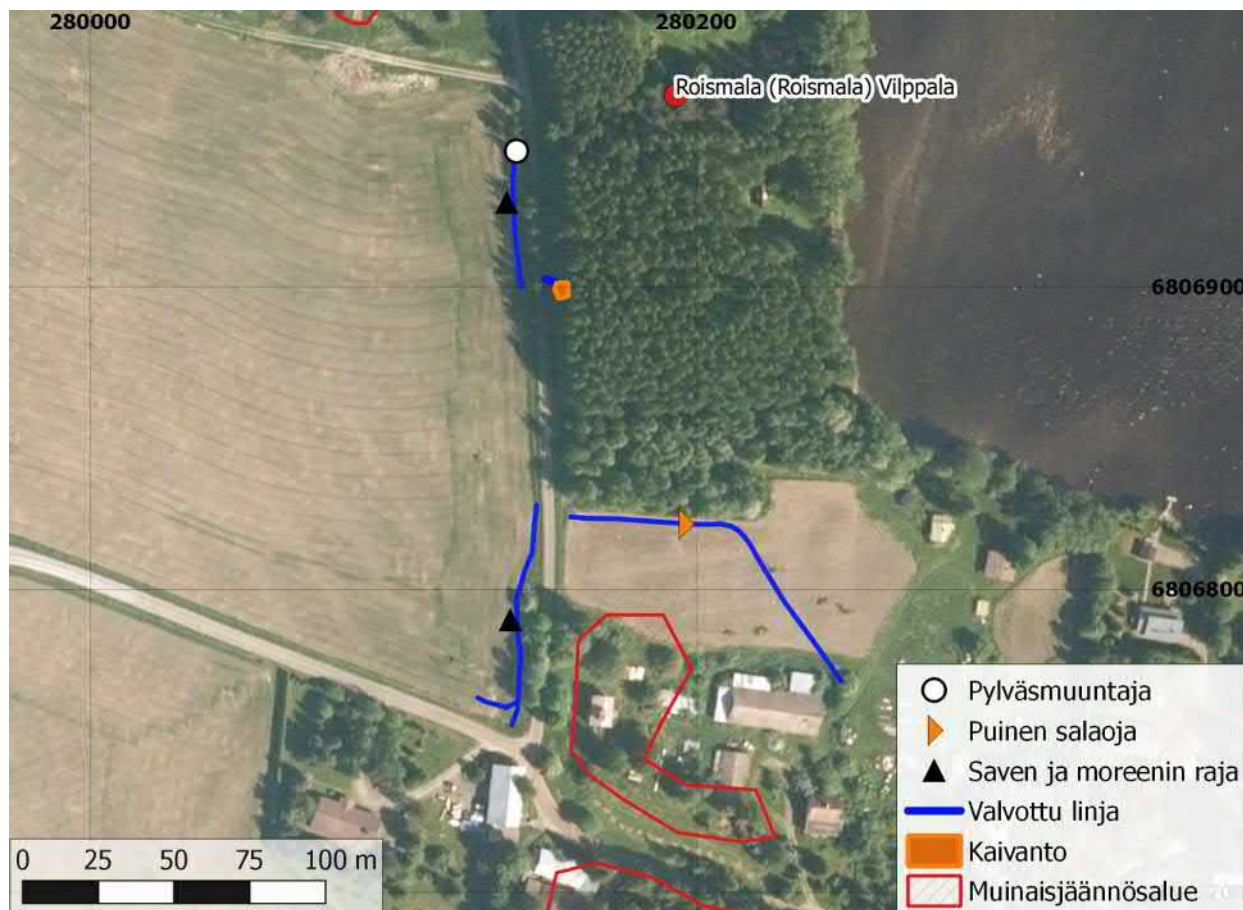
Kohtaan kaivettiin 4 x 5 m laajuinen kuoppa, jonka suurin syvyys oli noin 0,8 m. Paikalla erottui noin 25 cm:n paksuinen humuksensekaisen saven kerros, joka on epäilemättä entinen pellon muokkauskerros, sekä sen alla puhdas savi.

Roismala Vilppala -kohteen valvonnassa ei tullut esille mitään muinaisjäännöksiin tai muihin kulttuuriperintökohteisiin viittaavaa.

Maakirjakartan ja isojakokartan perusteella valvottavan linjan alueella ei ole tapahtunut suuria muutoksia maankäytössä historiallisella ajalla. Alueella on kulkenut peltojen ympäröimä tie Roismalaan (ks. kuvia alla sivuilla 62–63). Pylväsmuuntaja saattaa sijaita tonttimaiden laidalla.

Valvotun kaivannon eteläpää. Etelästä.

Roismalan Vilppalan ja Roismalan Ristimäen valvotut kohteet ortoilmakuvalla asemoituina.

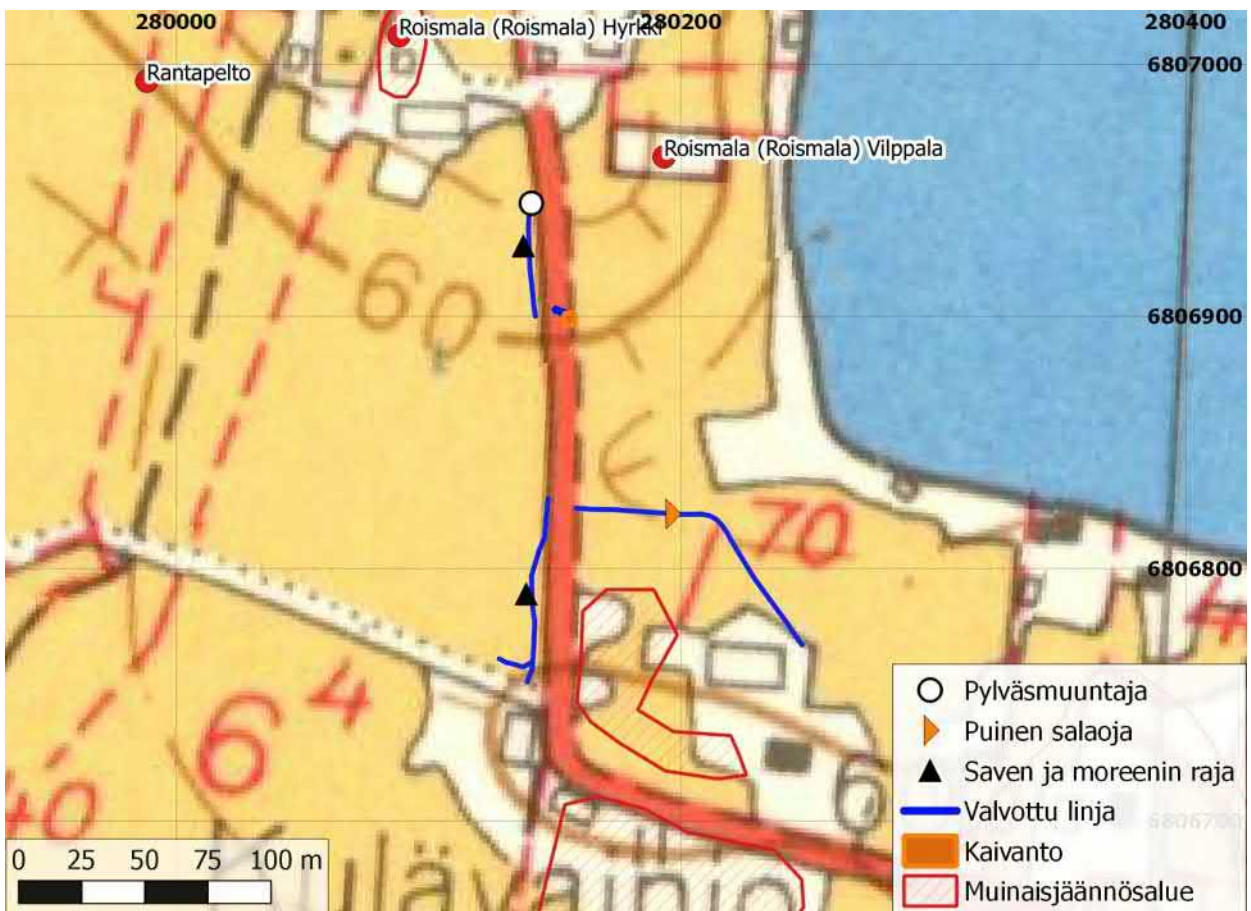
Pylväsmuuntajan ympärille kaivettuja kaivantoja. Lännestä.

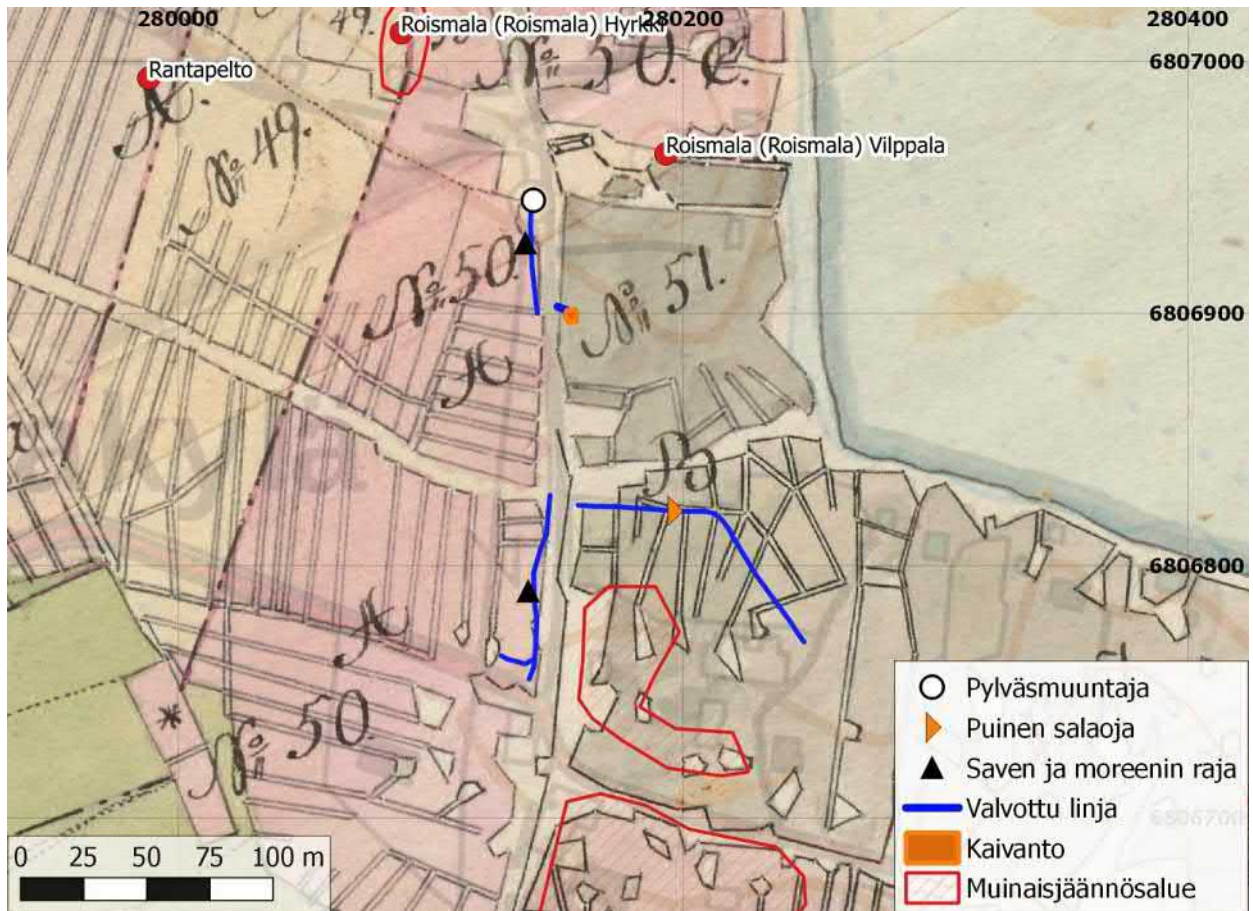
Kaivannon keskiosaa, jossa pohjamaa muuttui hiekkamoreenista vaaleaan saveen. Etelästä.

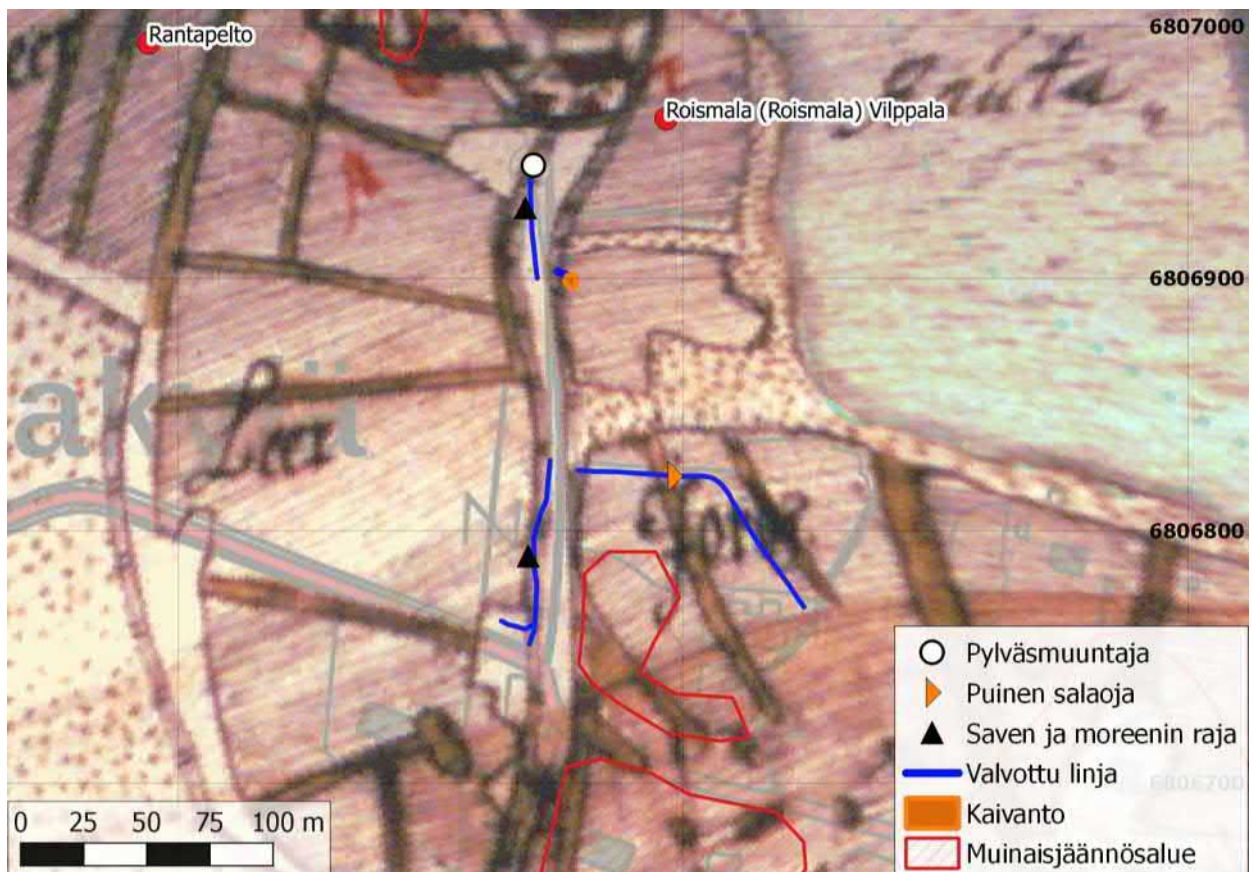
Muuntamon paikka paalutettuna ennen kaivutyötä. Lännestä.

Vuoden 2018 kaivannot vuoden 1961 peruskartalla (1961b).

Roismalan Vilppalan ja Roismalan Ristimäen valvotut kohteet isojakokartassa (Limon 1775).

Roismalan Vilppalan ja Roismalan Ristimäen valvotut kohteet maakirjakartalla (Streng 1644).

4. Valvonta kohteella Sastamala Roismalan Ristimäki (912010002)

Roismalan Ristimäki -niminen rautakautinen hautaröykkiöalue sijaitsee Nokkakylän alueella, heti luvussa 3 kuvatun kohteen Roismala Vilppala eteläpuolella (ks. sivun 2 kartan numeroa 4 sekä karttaa yllä sivulla 59). Kohteen luonteesta ja tutkimushistoriasta ks. tarkemmin Adel 2005: 15–21).

Ristimäen muinaisjäännösalueen luoteispuolen peltoaluille kaivettavien kaapelikaivantojen valvonta tehtiin 23.10.2018 (Jasse Tiilikkala). Havainto-olot olivat hyvät.

Syksyllä 2018 valvotun kaivannon leveys pohjatasossa oli noin 40–50 cm ja yläosassa 70–100 cm. Kaivussyvyys oli noin 90 cm. Havaintoja maakerroksista pyrittiin tekemään kaivuun aikana, mutta myös kaivantojen leikkauksia ja irtomaakasoja tarkasteltiin.

Ensimmäinen kaivanto kulki Pukintien ja Nokkakyläntien risteyksestä pohjoiseen, Nokkakyläntien länsipuolella. Valvottua osuutta oli noin 70 metriä. Kaivanto kulki noin 3–8 metrin etäisyydellä tien reunasta. Se teki pienen mutkan kiertäen teiden risteuksen pohjoispuolella olevan kapean maakaistan, jossa on kivikkoa ja nuorta puustoa.

Pintamaa oli Pukintien ja Nokkakyläntien risteyksessä ruskeaa humuksensekaista pellon muokkauskerrosta noin 30 cm syvyyteen. Tämän alainen maaperä oli Pukintien ja Nokkakyläntien risteyksessä hiekkamoreenia.

Koordinaatteihin N 6806763 E 280141 kaivettiin kahden kaapelikaivannon risteyskohta. Tältä kohdalta kohti pohjoista pintamaa vaihtui kiviseksi saveksi. Maa vaihtui noin 40 m etäisyydellä Pukintiestä pohjoiseen kokonaan savimaaksi. Kaivannon alueella ei havaittu mitään ihmistoiminnan merkkejä, lukuun ottamatta pellon muokkauskerrosta.

Nokkakyläntien itäpuoliselle peltoalueelle kaivettiin toinen kaivanto. Peltoalueen eteläosassa kaivannon pintamaa oli noin 30 cm sy-

vyyteen sekoittunutta muokkauskerrosta. Tämän alla pohjamaa oli vaaleanharmaata savea. Kaivanto kulki kaakko-luode suunnassa 60 metrin matkan ja teki mutkan koordinaateissa N 6806820 E 280213. Mutkasta kaivanto kulki 55 metriä länteen Nokkakyläntien reunaan.

Mutkan kohdalla pintamaa oli 40 cm:n syvyyteen harmaata sekoittunutta muokkauskerrosta. Tämän alla maa oli vaaleanharmaata savea. Sekoittunut maa jatkui 50 cm:n syvyyteen Nokkakyläntietä kohti siirryttäessä.

Koordinaateissa N 6806821 E 280197 havaittiin kaivannon pohjatasossa, noin 80 cm syvyydessä, vanha puinen salaojaputki. Muutoin kaapelikaivannon alueella ei havaittu ihmistoiminnan merkkejä muutamaa Nokkakylän tien vierellä pintamaasta tullutta tiiltä lukuun ottamatta. Alueen pintasavi vaikutti paikalle tuodulta täyttömaalta, johon tiilet liittyivät.

Maakirjakartan ja isojakokartan perusteella alueilla, joilla kaapelikaivantojen valvontaa tehtiin, ei ole tapahtunut suuria maankäytön muutoksia historiallisella ajalla. Alueet ovat olleet peltona lukuun ottamatta Nokkakyläntien ja Pukintien risteystä, johon on maakirjakartassa piirretty metsäsaareke (ks. karttoja sivuilla 62–63).

Roismalan Ristimäki -kohteen valvonnassa ei tullut esille mitään muinaisjäännöksiin tai muihin kulttuuriperintökohteisiin viittaavaa.

Kaapelikaivantoa kaivetaan Pukintien ja Nokkakyläntien risteyksessä. Etelästä.

Kaapelikaivantoa kohdalla, jossa pintamaa muutuu saveksi. Pohjoisesta.

Nokkakyläntien itäpuolista kaivantoa, kaivannon mutkasta (luoteesta).

Kaapelikaivannon kulku sen pohjoispäästä katsottuna. Pohjoisesta.

Nokkakyläntien itäpuolista kaivantoa, kaivannon mutkasta (idästä).

5. Valvonta kohteella Sastamala Papumäki (100006200)

Papumäki on mahdollisesti rautakaudelle ajoittuva asuinpaikka, joka sijaitsee Liekovedestä kaakkoon pistävän Roismalanlahden eteläpuolella noin 300 m päässä rannasta (kohteesta ks. tarkemmin Adel 2005: 32–35).

Kohteen alueella tehtiin valvontatyö 12.10.2018 tavanomaisten havainto-olojen vallitessa. Työstä vastasi oli Ville Laakso. Valvotun linjan länsiosa kaivettiin pellolle, itäosa mäkiseen harvaa koivikkoa kasvaneeseen metsämaastoon. Pelto oli kasvipeitteinen.

Kaivinkone poisti maata ohuehkoina kerroksina arkeologin tarkkaillessa, tuleeko esille arkeologisesti kiinnostavia jäännöksiä. Valvotun

kaapelikaivannon syvyys oli noin 80 cm, leveys kaivannon yläreunassa noin 65 cm ja pohjassa noin 35 cm.

Pellolle kaivettu osuus sijoittui noin metrin päähän tien ojan ulkoreunasta. Pinnassa erottui 25–40 cm paksu humuksensekaisesta savesta muodostunut pellon muokkauskerros. Sen alla oli kaikkialla puhdas harmaa savi.

Mäen kohdalla kaivanto sijoitettiin hieman lähemmäs tietä, noin metrin päähän tien ojan pohjasta. Tällä osalla tuli heti pintaturpeen alta esille puhdas savi. 0,7–1 metrin syvyydestä tuli esille joitain halkaisijaltaan puolimetrisiä kiviä, mutta ne olivat puhtaassa pohjamaassa ja luontaisia.

Kaapeliojan lisäksi avattiin kohtaan N 6806259 E 280888 suorakaiteen muotoinen 3 x 6 metrin

laajuinen ja 0,8 m syvä tien suuntainen alue kaapelien yhdistämistä varten. Kaivannon pohjoisreuna ulottui noin metrin päähän tien ojan ulkoluiskasta.

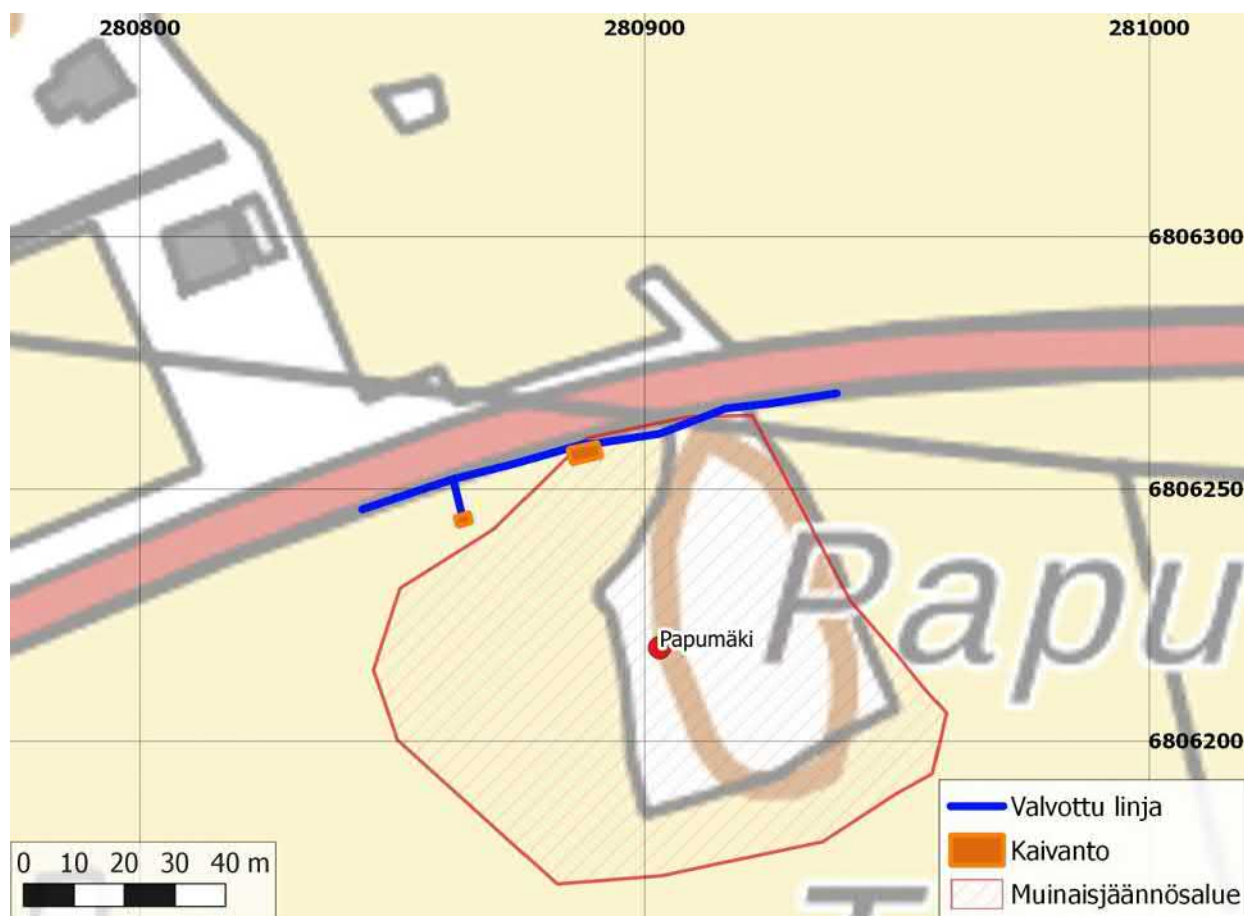
Kohdasta N 6806252 E 280862 alkaen kaivettiin kaivannon peruslinjaan nähden poikittainen kaapelioja, jonka pituus oli noin viisi metriä. Sen eteläpäähän, kohtaan N 6806244 E 280864, kaivettiin suorakaiteen muotoinen 2 x 3 m laajuinen ja 0,8 m syvä alue.

Alueen pituusakselin suunta oli pohjoinen-etelä. Maaperä pohjoinen-etelä-suuntaisessa kaapeliojassa ja em. laajemmilla alueilla oli samanlainen kuin muuallakin pellolla.

Mitään muinaisjäännökseen liittyvää ei Papumäen alueen valvonnassa tullut esille. Alue on viimeistään 1600-luvulta asti ollut pääosin peltoa ja/tai niittyä (ks. karttoja alla sivuilla 68–69).

Kaapelikaivantoa Papumäen länsipuoleisella pellolla. Lännestä.

Papumäki-nimiselle muinaisjäännöskohteelle arkeologin valvonnassa tehdyt kaivannot maastokartta-pohjalle merkittyinä.

Peltoalueen maakerroksia kaapelikaivannon leikkauksessa. Ylinnä homogeeniseksi sekoittunut pelton muokkauskerros, sen alla puhdas savi.

Kaapelikaivannon leikkausta Papumäen metsämaaston kohdalla. Puhdas savi alkaa heti pintaturpeen alta.

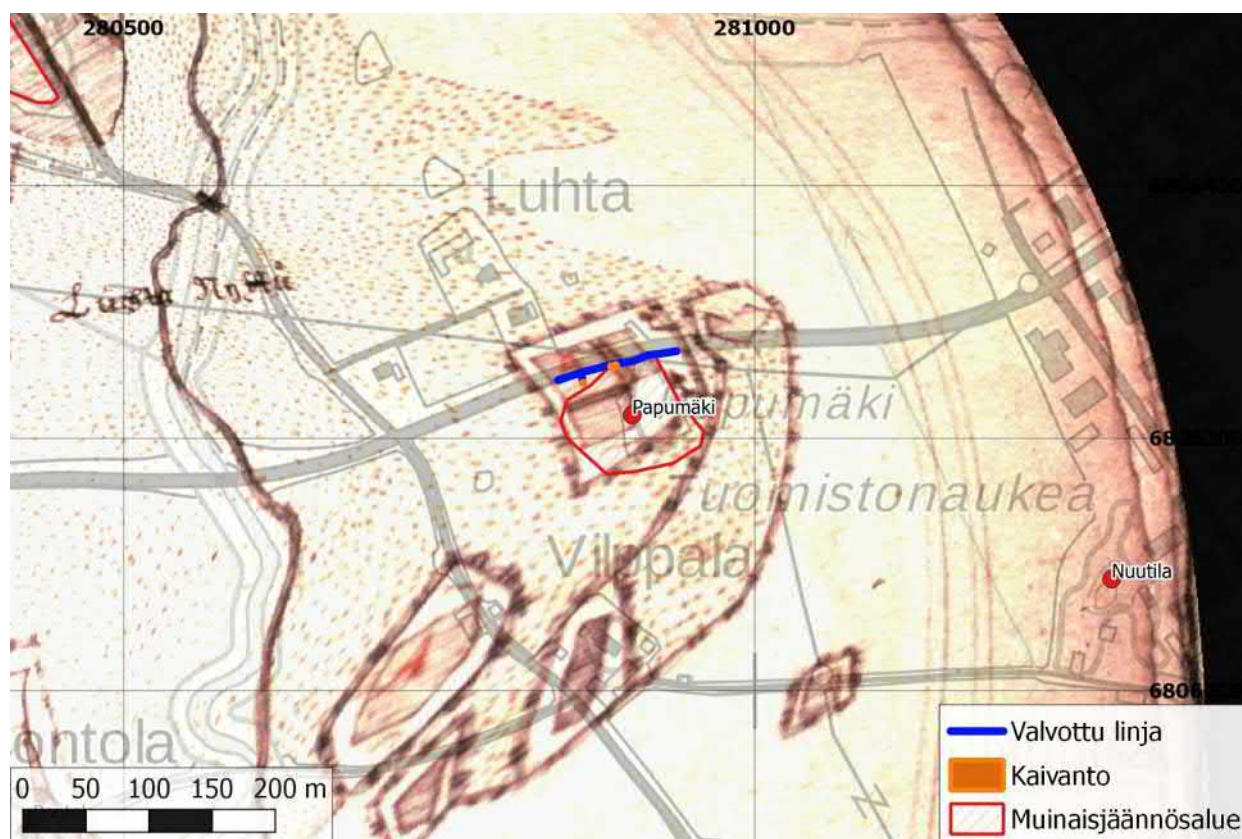
Kaapelikaivantoa Papumäen metsämaaston kohdalla. Koillisesta.

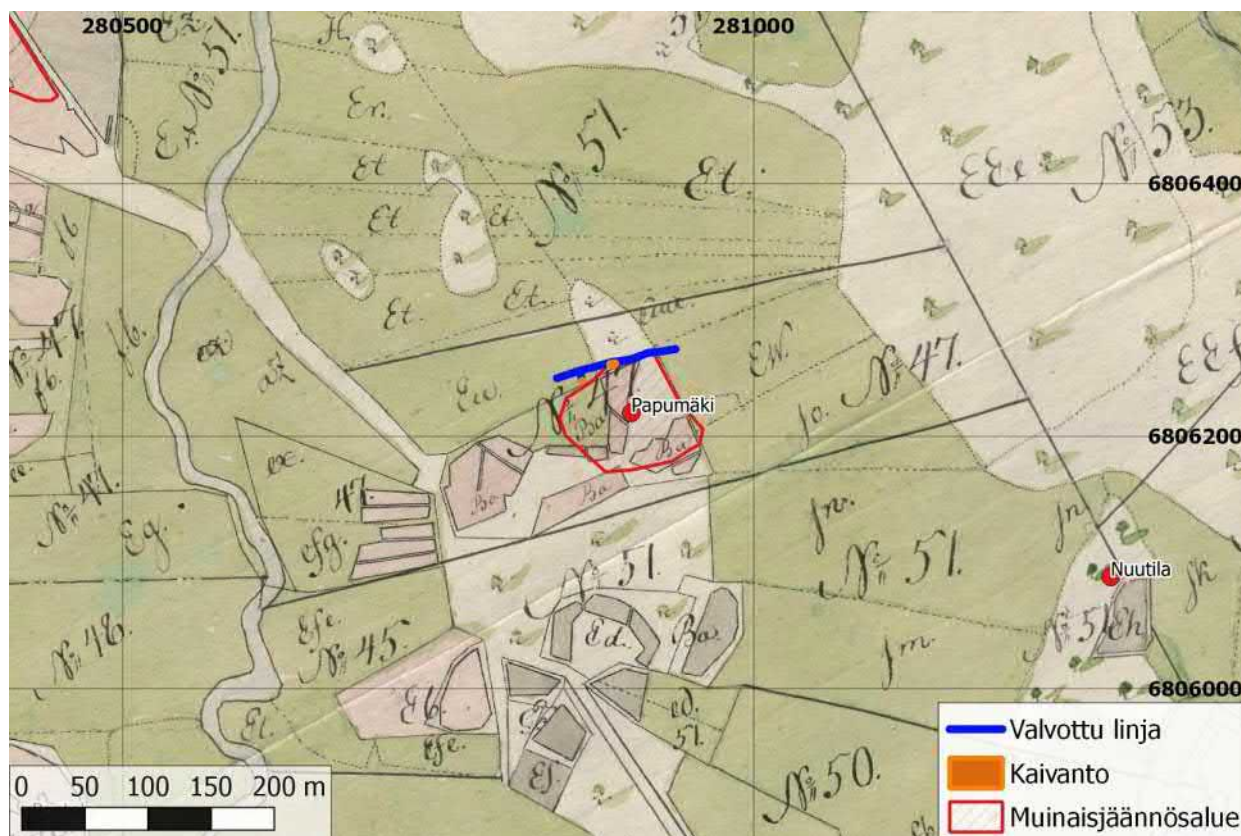
Pohjoinen–etelä-suuntainen kaapeliojan osuus ja sen päässä kohdassa N 6806244 E 280864 ollut laajennus (keltaisen putken kohdalla). Pohjoisesta.

Kohtaan N 6806259 E 280888 avattu 3 x 6 metrin laajuinen alue. Taustalla Papumäen metsämaastoa. Lännestä.

Vuoden 2018 valvonta-alue maakirjakartalla (Streng 1644). Maakirjakartan epätarkkuus aiheuttaa asemoidun karttapohjan voimakkaan vääristymisen.

Vuoden 2018 valvonta-alue isojakokartalla (Limon 1775).

6. Yhteenveto työn tuloksista

Sastamalan *Kaukolan* muinaisjäännösalueella tutkittiin syksyllä 2018 neljää aluetta arkeologisin koetutkimuksin, kaksi aluetta inventoimalla ja lisäksi tehtiin konekaivun valvontaa kohteilla *Sastamala Roismala (Roismala) Vilpala*, *Sastamala Roismalan Ristimäki* ja *Sastamala Papumäki*.

Merkkejä muinaisjäännöksistä todettiin ainoastaan *Kaukolan* alueella: Vänniä-nimisen talon ja Ala-Knaapin tilan pihapiireissä. Ensin mainitulla paikalla todettiin todennäköinen aiemmin havaitsematon hautaröykkiö sekä toisaalla rautakautista kulttuurikerrosta ja siihen todennäköisesti liittyvää kivirakennetta – mahdollisesti hautaröykkiön jäännöksiä nekin. Aivan viimeksi mainitun vierestä tuli esiin myös historiallisen ajan rakennukseen viittaavaa kivirakennetta.

Tieteellisessä mielessä työn huomattavimpana tuloksena voidaan pitää *Kaukolan* kylätonttiin

liittyvien kulttuurikerrosten ja rakenteiden löytymistä Ala-Knaapin tilan pihapiiristä (tämän raportin luku 2.3.).

7. Lähteet

Arkistolähteet

Adel, Vadim 2004. *Vammala, Kaukola ja Hiukasaari. Röykkiökartoitus 2004*. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Adel, Vadim 2005. *Vammala. Liekoveden eteläosan ja Liekosaaren arkeologinen inventointi 2005*. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Fromholtz, Waldemar 1920. *Uudistus-kartta Ala-Knaapin perintötilan R. N:o 2:2 kaikista tiluksista Kaukolan kylässä Tyrvään kunnassa*. Tyrvää A106:11/31–36, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Heikel, H. J. 1902. *Tyrvää Kaukola Ala-Knaapi; Vänniä et al. Röykkiötutkimuksia 1902*. Museoviraston arkisto.

Limon, Jean 1775. *Jokisivu samfällighets ägor uti Biörneborgs Län Öfvre Satakunda Nedredels Härad och Tyrfväs Sökn.* Tyrvää A106:12/1–81. Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Moilanen, Ulla 2014. *Sastamala Kaukola. Rautakautisen ja historiallisen ajan muinaisjännöksen koekaivaus ja valvonta vesihuoltoalueella 30.4.–3.6.2014*. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Pellinen, Hanna-Maria 2002. *Vammalan Tyrvään kylän Toivon, Pukin, Harjulan ja Riihimäen sekä Kaukolan koulun alueen rökkiökartoitus 23.9.–11.10.2002*. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Pellinen, Hanna-Maria 2003. *Vammala Kaukola. Rautakautisten rökkiöiden kartoitus 2003*. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Poutiainen, Hannu & Rahtola, Johanna & Sepänmaa Timo 2018. *Sastamala Nokkakylä. Arkeologinen valvonta 2018*. Museoviraston arkisto.

Ringbom, And. 1804. *Charta öfver Kimajärfwi, Leiku, Ungerla, Hyckerlä, Kickerlä, Ruotsila, Riddarla, Kaukola, Winckilä och Liuhalä Byars ägor*. Kiikka A36:7/4–65, Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Rinne, Juhani 1904. *Kaukola, Roismala. Kalmistojen kartoitus 1904*. Museoviraston arkisto.

Saarinen, K. A. 1912. *Kartta Vänniön perintötilan N:o 1 kaikista tiluksista Kaukolan kylässä Tyrvään pitäjää*. Tyrvää A106:11/11–15, Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Salmo, Helmer 1947. *Kaivaukset Tyrvään pitäjän Lieko- eli Pappilansaassa ja Kaukolan kylässä kesä- ja heinäkuussa 1947*. Museoviraston arkisto.

Salmo, Helmer 1948. *Kaivaukset Tyrvään pitäjän Kaukolan kylässä kesäkuussa 1948*. Museoviraston arkisto.

Senaatin kartta 1907. *Karttalehti XVII–XVIII/18–19*. Senaatin kartasto, Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Streng, Jonas 1644. *Öffwer Satagundens Häradh, Törfwis Sochen*. Maakirjakartta MHA A 1 78–81, Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto, Kansallisarkisto.

Painetut lähteet

Peruskartta 1961a. *Karttalehti 2121 04 Kiikka*. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1961b. *Karttalehti 2121 07 Vammala*. Maanmittauslaitos.

Salmo, Helmer 1952. *Rautakausi*. Satakunnan historia II. Vammala.

Salo, Unto 2004a. *Esihistoria*. Sastamalan historia 1,1. Hämeenlinna.

Salo, Unto 2004b. *Esihistorian liiteosa*. Sastamalan historia 1,2. Hämeenlinna.

Turussa 11.10.2019

Ville Laakso
Arkeologi, FT
Maanala Oy